

ELÄVÄN JAZZMUSIIKIN SAAVUTETTAVUUS SUOMESSA

Valtteri Pokela
Master's Thesis
Arts Management
Sibelius Academy
University of the Arts
Helsinki
Autumn 2022

Työn nimi Elävän jazzmusiikin saavutettavuus Suomessa	Sivumäärä 89 + 10 + 9
Laatijan nimi Valtteri Pokela	Lukukausi Syksy 2022
Koulutusohjelma Taidejohtamisen ja yrittäjyyden maisteriohjelma	
Tiivistelmä <p>Tutkimuksessa kartoitetaan elävän jazzmusiikin saavutettavuuden nykytila Suomessa ja esitetään toimenpide-ehdotuksia jazzalan saavutettavuuden edistämiseksi. Tutkimus perustuu Suomen Jazzliitto ry:n strategisiin tavoitteisiin osallistuen samalla laajempaan keskusteluun kulttuurialan saavutettavuudesta. Jazzmusiikin saavutettavuutta ei ole aikaisemmin tutkittu, jonka lisäksi tämän tutkimuksen erityispiirteenä voidaan pitää saavutettavuuden ja yleisötyön välisen suhteen tarkastelua.</p> <p>Tutkimusmenetelmänä on laadullinen kyselytutkimus, joka sisältää määrällisiä elementtejä. Kohderyhmänä on jazzmusiikin konserttijärjestäjät Suomessa. Tulosten analyysimenetelmänä on teoriaohjaava sisällönanalyysi, jonka avulla muodostetaan profiileja kuvaamaan jazztoimijoiden suhtautumista ja mahdollisuuksia saavutettavuuden edistämiseksi. Profiileiksi muodostuivat kykenemätön, passiivinen, resurssiorientoitunut, synnynnäinen ja edelläkävijä.</p> <p>Kysely lähetettiin 78 Suomessa sijaitsevalle jazzorganisaatiolle ja sen vastausprosentiksi muodostui 43,6 prosenttia, mitä voidaan pitää erinomaisena. Tulosten perusteella elävän jazzmusiikin saavutettavuus toteutuu parhaiten alueellisen saavutettavuuden ja saatavuuden osalta, ja heikoimmin sosiaalisen saavutettavuuden, yleisötyön ja ymmärtämisen tukemisen osalta. Tulosten perusteella suurimmat haasteet saavutettavuuden edistämiseksi ovat liian pienet resurssit sekä heikot vaikuttamismahdollisuudet fyysisen ympäristön esteettömyyden kehittämisessä.</p> <p>Toimenpide-ehdotuksina elävän jazzmusiikin saavutettavuuden edistämiseksi Suomessa esitetään erilaisia keinoja jazztoimijoiden resurssien ja saavutettavuuteen liittyvän tiedon ja osaamisen lisäämiseksi. Myös jazztoimijoiden verkostojen laajentaminen ja saavutettavuuden edistämiseen liittyvien työkalujen luominen nähdään potentiaalisina keinoina vaikuttaa saavutettavuuden toteutumiseen. Lisäksi tunnistetaan sitoutumisen ja luovuuden merkitys saavutettavuuden edistämiseksi.</p> <p>Tutkimus implikoi Suomen elävän jazzmusiikin saavutettavuuden toteutuvan monelta osin yhteneväisesti Suomen muun kulttuurialan saavutettavuuden kanssa. Saavutettavuuden nykytilaa voidaan pitää jazzalalle hyvänä saavutuksena etenkin, kun huomioidaan alan koko ja resurssit. Vaikka jazzalan yleisötyö on määrällisesti pientä, toiminta on laadukasta yleisötyön kirjallisuuden valossa. Jazztoimijat suhtautuvat saavutettavuuden edistämiseen pääosin myönteisesti, mikä luo edellytyksiä saavutettavuuden kehittämiseen myös tulevaisuudessa.</p>	
Avainsanat Saavutettavuus, yhdenvertaisuus, yleisötyö, kulttuuriala, jazzmusiikki	
Muita tietoja	

<p>Title Accessibility of live jazz in Finland</p>	<p>Number of pages 89 + 10 + 9</p>
<p>Author Valtteri Pokela</p>	<p>Semester Autumn 2022</p>
<p>Degree programme Arts Management</p>	
<p>Abstract</p> <p>This study gives a general view on accessibility of live jazz in Finland and proposes actions to enhance the accessibility of the jazz industry. The research is grounded on the strategic goals of the Finnish Jazz Federation while taking part in broader conversation on accessibility in the cultural field. What makes this research original, is the fact that jazz's accessibility has not been studied previously, and that the study examines the relationship between accessibility and audience development.</p> <p>The research method of this study is qualitative survey with quantitative elements, and the target group is jazz concert organizers in Finland. Different profiles are formed to describe attitudes and potential of jazz organizations in advancing accessibility: incapable, passive, resource-oriented, inherent and forerunner. The method used in this formulation is theory-led content analysis.</p> <p>The survey was sent to 78 jazz organizations in Finland and it gained a response rate of 43,6 percent, which can be considered excellent. The results indicate that the accessibility of live jazz is actualized the most in regional accessibility and availability and the least in social accessibility, audience development and support of apprehension. The results suggest that the most significant challenges in enhancing of the accessibility are too concise resources and weak opportunities in developing the accessibility of physical environment.</p> <p>A variety of means to increase resources, knowledge and know-how in accessibility among jazz organizations are proposed in order to enhance accessibility of Finnish live jazz. Expanding the networks of jazz organizations and creating tools to advance accessibility are also seen as potential ways to affect the actualization of accessibility. In addition, the meaning of commitment and creativity are recognized in the enhancing of accessibility.</p> <p>The study implicates that accessibility of Finnish live jazz is actualized fairly similarly with the rest of the Finnish cultural industry. The current state of actualization of accessibility can be considered as a good achievement for jazz field, especially when taking in account industry's small size and concise resources. Even though audience development in the jazz industry is quantitatively minor, it is of high quality from the perspective of audience development literature. Jazz organizations relate to the enhancing of accessibility mainly positively, which generates conditions for developing accessibility also in the future.</p>	
<p>Keywords Accessibility, equality, audience development, cultural industry, jazz</p>	
<p>Additional information</p>	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	TUTKIELMAN TAUSTA JA TARVE	1
1.2	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	3
1.3	TUTKIELMAN TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	5
1.4	TUTKIELMAN RAKENNE	6
2	KULTTUURIPALVELUN SAAVUTETTAVUUS	7
2.1	OIKEUDELLINEN NÄKÖKULMA	7
2.2	KULTTUURIPOLIITTINEN NÄKÖKULMA	10
2.3	KULTTUURIN SAAVUTETTAVUUS OSALLISTUMISEN NÄKÖKULMASTA	14
2.4	KULTTUURIN SAAVUTETTAVUUDEN OSA-ALUEET	21
3	KYSELYTUTKIMUS	38
3.1	TUTKIMUKSEN YLEISET LÄHTÖKOHDAT	38
3.2	KYSELYTUTKIMUKSEN VALINTAAN JOHTANEET SYYT	38
3.3	TUTKIMUSETIIKKA	41
3.4	AINEISTON KERUU	41
3.4.1	<i>Perusjoukko</i>	42
3.4.2	<i>Kyselylomakkeen muotoilu</i>	44
3.5	TEORIAOHJAAVA SISÄLLÖNANALYYSI	46
3.6	TUTKIMUKSEN KRIITTINEN ANALYYSI	47
4	KYSELYN TULOKSET	49
4.1	VASTAAAJAJOUKKO	49
4.2	SAAVUTETTAVUUDEN TOTEUTUMINEN VASTAAJIEN KESKUUDESSA	51
4.2.1	<i>Rakennetun ympäristön esteettömyys</i>	51
4.2.2	<i>Alueellinen saatavuus ja saavutettavuus</i>	52
4.2.3	<i>Viestinnän saavutettavuus</i>	53
4.2.4	<i>Hinnoittelu</i>	54
4.2.5	<i>Sosiaalinen saavutettavuus, yleisötyö ja ymmärtämisen tukeminen</i>	55
4.2.6	<i>Strategiat, suunnitelmat ja rahoitus</i>	61
4.3	SAAVUTETTAVUUDEN EDISTÄMISEN ONNISTUMISET, HAASTEET JA TARPEET	65
5	KESKUSTELU	68
5.1	TULOSTEN VERTAILU AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN	69
5.2	TULOSTEN VERTAILU TEORIAAN YLEISÖTYÖN OSALTA	72
6	LOPUKSI	75
6.1	VASTAUS TUTKIMUSKYSYMYKSIIN	76
6.2	TOIMENPIDE-EHDOTUKSET	81
6.3	TUTKIMUKSEN RAJOITUKSET	85
6.4	JATKOTUTKIMUSAIHEET	87
7	LÄHTEET	90
8	LIITTEET	100

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman tausta ja tarve

Kiinnostukseni tutkittavaan aiheeseen – jazzmusiikin saavutettavuuteen – on lähtöisin erityisesti työkokemuksestani UMO Helsinki Jazz Orchestran yleisötyön parissa. Yleisötyö on yksi keino lisätä taiteen ja taidelaitoksen saavutettavuutta ja edistää siten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin. Käytännössä yleisötyö UMO Helsinki Jazz Orchestrassa tarkoittaa muun muassa konsertoimista useille erilaisille kohderyhmille, kuten ikääntyneille, lapsille, opiskelijoille, maahanmuuttajille ja muille erityisryhmille, sekä taidesisällön ymmärtämistä tukevien materiaalien ja palveluiden tarjoamista. Olen kokenut työn erittäin mielekkääksi ja palkitsevaksi, joten oli luontevaa lähteä tekemään tutkielmaa tutun ja tärkeäksi kokemani aiheen ympärille.

Vuodesta 2019 lähtien olen vaikuttanut myös suomalaisen jazzmusiikin ja -kulttuurin etujärjestö Suomen Jazzliitto ry:n hallituksessa ja osallistunut Jazzliiton yhdenvertaisuustyöryhmän toimintaan. Jazzliitossa havaittiin hallituskauteni alkupuolella tarve alan saavutettavuuden edistämiseen ja se näkyy myös Jazzliiton yhdenvertaisuussuunnitelmassa vuosille 2021–2023 sekä strategiassa vuosille 2021–2026. Yhdenvertaisuussuunnitelmansa mukaan Suomen Jazzliiton tavoitteena on edistää työnantajana ja alansa keskusjärjestönä Suomen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuslakien toteutumista jazzalalla, ja tavoitteensa toteuttamiseksi Suomen Jazzliitto muun muassa toteuttaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista kartoittavia selvityksiä Suomen jazzalalta (Suomen Jazzliitto ry, 2022a, s. 3). Jazzliiton strategian 2021–2026 yhtenä tavoitteena puolestaan on jazzmusiikin saavutettavuuden merkittävä lisääminen (Suomen Jazzliitto ry, 2022b).

Edellä mainittujen tavoitteiden ja toimenpiteiden edistämiseksi Suomen Jazzliitto perusti Saavutettavuuden ja kulttuurihyvinvoinnin työryhmän, johon liityin mukaan. Lisäksi Jazzliitossa tunnistettiin tarve Suomen jazzalan saavutettavuusselvitykselle; haluttiin tietää saavutettavuuden nykytila, jotta

saavutettavuutta voitaisiin edistää tietoon pohjautuen. Jazzmusiikin saavutettavuuden nykytila -selvitys tilattiin minulta ja päätin lopulta tehdä myös pro gradu -tutkielmani selvitystyön ympärille.

Tutkimuksesta tekee tarpeellisen paitsi Suomen Jazzliiton strategian mukaiset tavoitteet, myös yleisemmällä tasolla sen ainutlaatuisuus; jazzalan saavutettavuutta ei ole aikaisemmin tutkittu. Opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden loppuraportti korostaa saavutettavuuden mittaamisessa ja seurannassa erillisselvitysten ja -tutkimusten merkitystä, sillä saavutettavuus on monimutkainen ja vaikeasti mitattava ilmiö, jota ei voi yksiselitteisesti vain tilastoida, ja koska erillistutkimusten avulla voidaan löytää sellaisia asioita, joilla on todellista merkitystä kulttuuritoiminnalle (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014, s. 80). Niin ikään tässä tutkimuksessa esitän kehitysehdotuksia elävän jazzmusiikin saavutettavuuden edistämiseksi Suomessa, jotta tutkimuksesta olisi konkreettista hyötyä alalle. Tutkimus kantaa myös oman kortensa kekoon kulttuurialan saavutettavuuden ymmärtämisen kasvattamisessa yleisellä tasolla.

Vaikka yhdenvertaisuus on ollut niin uskontojen, lakien kuin demokraattisten yhteiskuntien lähtökohta, tuntuu tosiasiallinen yhdenvertaisuus olevan kaukainen tavoite vielä tänäkin päivänä. Tästä kieli muun muassa Mattilan (2020, s. 241–252) havaitsema eriarvoisuuden lisääntyminen Suomessa sekä kulttuurialan viitekehyksessä yksipuolinen yleisökunta, joka koostuu Heikkilän (2015, s. 51–52) mukaan enimmäkseen yhteiskunnan hyväosaisista. Saavutettavuus onkin samaan aikaan melko ajaton ilmiö, mutta toisaalta eriarvoisuuden kasvun ja niistä juontuvien kulttuuripoliittisten pyrkimysten vuoksi, sen painoarvo vain kasvaa. Siksi uskon tämän tutkimuksen olevan ajankohtainen ja tärkeä vielä pitkään.

Suomessa on ollut viimeistään noin 1900-luvun puolesta välistä lähtien jazzmusiikin sosiaalisen saavutettavuuden edistämiseen ja yleistytyöhön luokiteltavia elementtejä; big bandeja muodostettiin koulujen oppilaista ja konsertteja järjestettiin kouluissa, kun muita sopivia konserttipaikkoja ei juurikaan ollut. Kyseiset toimintamallit saattoivat syntyä ainakin osittain olosuhteiden sanelemana, eikä yhdenvertaisuuden edistäminen ollut välttämättä niiden lähtökohta. Lapsille ja nuorille suunnattua ohjelmaa on tarjottu jazzfestivaaleilla

vuosikymmeniä ja monet ohjelmasisällöt ovat houkuttelleet yleisöön säännöllisesti myös ikääntyneitä. Suomen jazzalan voidaankin ajatella olevan jopa syntymästään asti jollain tapaa saavutettavuutta edistävä ja kenties ruohonjuuritasolta ponnistaminen on vaatinut ennakkoluulottomuutta ja yhteisöllisyyttä. Toki jazzalalla on varmasti myös eriarvoistavia rakenteita ja nykyisin suomalaiset esimerkiksi liittävät Purhosen, Gronowin, Heikkilän, Kahman, Rahkosen ja Toikan (2014) mukaan jazzmusiikin osaksi korkeakulttuuria (s. 54–55; 59), jonka kuluttaminen keskittyy hyväosaisiin. Näistä näkökulmista tarkasteltuna Suomen jazzalan on korkea aika ryhtyä edistämään saavutettavuuttaan suunnitelmallisesti.

1.2 Aikaisemmat tutkimukset

Elävän jazzmusiikin saavutettavuutta ei tietääkseni ole aikaisemmin tutkittu Suomessa tai kansainvälisesti, mutta yleisesti kulttuurialan saavutettavuuteen ja sosiaaliseen saavutettavuuteen luokiteltavaan yleisötyöhön liittyvää kirjallisuutta löytyy paljonkin. Tämän tutkimuksen kannalta relevantissa saavutettavuuteen liittyvässä kirjallisuudessa korostuu tosin ei-tieteellinen tutkimus – eli selvitykset, raportit ja oppaat – mutta saavutettavuuteen liittyviä tarkemmin kohdennettuja ilmiöitä on tutkittu myös tieteellisesti. Esimerkiksi yleisötyöstä löytyy akateemista kirjallisuutta ainakin 2000-luvun alusta alkaen, kuten tässäkin tutkimuksessa merkittävässä roolissa oleva Nobuko Kawashiman (2000) *Beyond the Division of Attenders vs. Non-attenders: a study into audience development in policy and practice*.

Suomessa kulttuurialan saavutettavuus- ja yhdenvertaisuuskysymyksien asiantuntijaorganisaationa toimii Kulttuuria kaikille -palvelu, jota ylläpitää Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. Palvelu tuottaa saavutettavuuteen liittyvää tietoa ja jakaa sitä kulttuuritoimijoille. Sen verkkosivuille on kerätty laajasti erilaista kulttuurin saavutettavuuteen, moninaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvää kirjallisuutta, joka käsittää monipuolisesti aineistoa aina yksittäisten kulttuuritapahtumien saavutettavuuteen liittyvistä opinnäytetöistä erilaisiin oppaisiin ja hankeraportteihin. Kulttuuria kaikille -palvelun verkkosivuilta löytyvä saavutettavuuden osa-alueiden luokittelu toimii tämän tutkimuksen ”punaisena lankana”. Toinen keskeinen kulttuurin saavutettavuutta edistävä ja tarkasteleva

taho Suomessa on Opetus- ja kulttuuriministeriö, jonka aineistot kuten *Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus: Loppuraportti* (2014) ja *Museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuusjärjestelmän kehittäminen* (2013), ovat niin ikään omalle tutkimukselleni hyödyllisiä.

Kulttuurin saavutettavuutta ja siihen sisältyvää yleisötyötä on tutkittu laajasti muun muassa kulttuuripolitiikan näkökulmasta. Suomessa toimiva kulttuuripolitiikan tutkimukseen erikoistunut tutkimuskeskus Cupore on laatinut useita saavutettavuuteen liittyviä selvityksiä ja erityisesti sen yleisötyöhön liittyvillä tutkimuksilla, kuten Jutta Virolaisen (2015) *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset: katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen* ja Hilppa Sorjosen ja Outi Sivosen (2015) *Taide- ja kulttuurilaitosten yleisötyön muodot, laajuus ja tuloksellisuus*, on keskeinen rooli tämän tutkimuksen teoreettisessa aineistossa. Kulttuuripoliittisen tarkastelun ohella yleisötyötä on tutkittu niin liiketalouden, markkinoinnin kuin yhteiskuntatieteidenkin näkökulmasta. Tarkastelun kohteena on toisaalta ollut kulttuurilaitokset, toisaalta yleisöt – tai pikemminkin ”ei-kävijät”, kuten Arto Lindholmin (2015) tutkimuksessa *Ei-kävijästä osalliseksi – Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla*. Kuten tässä kappaleessa esitettyjen tutkimuksen nimistä voi päätellä, *osallistumisen* tarkastelu on ollut hyvin keskeistä saavutettavuuden tutkimuksessa. Näin ovat tehneet muiden muassa Emily Keaney (2006) tutkimuksellaan *From access to participation: Cultural policy and civil renewal* sekä Kevin McCarthy ja Kimberly Jinnett (2001) teoksellaan *A new framework for building participation in the arts*.

Mielenkiintoista ja hyödyllistä vertailukohtaa Suomen kulttuurialan viitekehyksessä omalle tutkimukselleni tarjoaa Kulttuurialan kaikkien -palvelun (2011) *Kulttuurifestivaalien ja -tapahtumien saavutettavuus: Keväällä 2011 toteutetun kyselyn tulokset* sekä Opetusministeriön (2008) *Valtionosuuden piirissä olevien taide- ja kulttuurilaitosten saavutettavuus – syksyllä 2007 toteutetun kyselyn tulokset*. Lisäksi Aluehallintovirasto arvioi säännöllisesti Suomen peruspalveluja ja vuoden 2017 arvioinnissa oli mukana kulttuuripalvelujen saatavuus ja saavutettavuus. Nämä kolme edellä mainittua tutkimusta ovat sisällöltään ja

mittareiltaan melko lähellä omaa tutkimustani, jolloin niiden keskinäinen vertailu on mielekästä.

1.3 Tutkielman tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on luoda kokonaiskuva saavutettavuuden toteutumisen nykytilasta Suomen jazzalalla ja muodostaa sen pohjalta toimenpide-ehdotuksia saavutettavuuden edistämiseksi: miten eri saavutettavuuden osa-alueet huomioidaan, millaisia menetelmiä saavutettavuuden edistämiseksi käytetään, kuinka sitoutuneita jazzorganisaatiot ovat saavutettavuuden edistämiseen ja mitkä ovat jazztoimijoiden näkökulmasta suurimmat esteet saavutettavuuden edistämiseksi? Tutkimuksen tavoite pyritään saavuttamaan tutkimuskysymysten tarkastelun myötä:

1. Miten elävän jazzmusiikin konserttijärjestäjät edistävät saavutettavuutta toiminnassaan?

Tätä kysymystä tarkastellaan saavutettavuuden eri osa-alueiden toteutumisen kartoittamisella Suomen jazztoimijoiden keskuudessa, jonka lisäksi selvitetään muun muassa saavutettavuuden edistämiseen liittyviä kohderyhmiä, toimintatapoja, tiloja ja yhteistyökumppaneita. Erityisesti sosiaaliseen saavutettavuuteen luokiteltavaa yleisötyötä tarkastellaan teorialähtöisesti.

2. Mitä haasteita saavutettavuuden edistämiseen liittyy Suomessa toimivien jazzmusiikin konserttijärjestäjien näkökulmasta ja kuinka niihin voidaan vastata?

Tutkimuksessa pyritään tunnistamaan keskeisimmät haasteet saavutettavuuden edistämiseksi ja löytämään niiden selättämiseen juuri jazztoimijoille soveltuvia ratkaisuja. Havaintojen pohjalta muodostetaan toimenpide-ehdotuksia alan saavutettavuuden kehittämiseksi.

3. Miten Suomessa toimivat jazzmusiikin konserttijärjestäjät suhtautuvat saavutettavuuden edistämiseen?

Aikaisemmissa kulttuurialan saavutettavuutta tarkastelevissa tutkimuksissa on tunnistettu kulttuuritoimijoiden vaihteleva suhtautuminen saavutettavuuden edistämiseen; toisaalta saavutettavuuden tärkeys tunnustetaan ja sen eteen halutaan tehdä suunnitelmallisesti työtä, toisaalta saavutettavuus saatetaan nähdä ylimääräisenä rasitteena. Tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään Suomen jazztoimijoiden asenteita saavutettavuuden edistämiseen, jotta voidaan siltä osin arvioida jazzalan saavutettavuuden tulevaisuutta.

Tutkimuksessa tarkastellaan elävän jazzmusiikin saavutettavuutta jazzmusiikin konserttijärjestäjien näkökulmasta. Tällainen hallinnollinen näkökulma käsittää muun muassa jazzorganisaatioiden tietoiset ja tiedostamattomat saavutettavuutta lisäävät toimenpiteet, käytettävissä olevien tilojen ominaisuudet, yhteistyökumppanuudet, strategiset tavoitteet sekä käytössä olevat aineettomat ja aineelliset resurssit. Saavutettavuudessa huomioidaan kattavasti sen eri osa-alueet, joskin kiinnitetään erityistä huomiota sosiaaliseen saavutettavuuteen sisältyvään yleisötyöhön. Tutkimusnäkökulman erityispiirteenä jazztoimijoista puhuttaessa on resurssien sekä toiminnallisten mahdollisuuksien laaja kirjo. Vaikka suomalaiset jazztoimijat ovat suurimmassa määrin melko pieniä ja erilaisin erillisavustuksin toimivia yhdistyksiä, löytyy kokonaisuudesta myös ääripäitä: on vapaaehtoisvoimin pyörivää harrastustoimintaa ja toisaalta festivaalisuuruus Pori Jazz sekä Suomen ainoa jatkuvaa VOS-rahoitusta saava jazzorganisaatio, UMO Helsinki Jazz Orchestra.

1.4 Tutkielman rakenne

Johdannossa taustoitetaan tutkielmaa; mitkä ovat tutkimuksen tavoitteet, miksi olen kiinnostunut aiheesta ja mitä merkitystä tutkimuksesta on kulttuurialalle ja tutkittavan ilmiön ymmärtämiselle? *Kulttuuripalvelun saavutettavuus* -luvussa esitän puolestaan tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen, jossa pureudun saavutettavuuteen ilmiönä ja käsitteenä: mitä on saavutettavuus, mitä sillä edistetään ja miksi sitä edistetään? Esitän myös kaksi kulttuuripalvelun saavutettavuuteen liittyvien teorioiden synteesiä, joissa yhdistyy aihepiirin keskeiset käsitteet. Tutkimuksen metodologisessa osuudessa esittelen ja perustelen

valitsemani tutkimusmenetelmän, eli kyselytutkimuksen. Kuvaan tutkimusprosessin vaiheet sekä tulosten analysointimenetelmän. *Tulokset*-luvussa esitän empiirisen tutkimusmateriaalin kuvaajien, kuvien ja tuloksia avaavan pohdinnan myötä. *Keskustelussa* vertaan tuloksia niin teoriaan kuin vertailukelpoisiin tutkimuksiin, mikä auttaa asemoimaan jazztoimijoiden saavutettavuustyön laatua ja määrää Suomen kulttuurikentällä. *Lopuksi*-luvussa vastaan tutkimuskysymyksiin, esitän tutkimustuloksista nousevia toimenpide-ehdotuksia ja esitän kiinnostavia jatkotutkimusaiheita.

2 KULTTUURIPALVELUN SAAVUTETTAVUUS

Tässä luvussa määrittelen tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen, jonka keskiössä on saavutettavuus ja sen osa-alueet sekä saavutettavuuden edistämisen laajemmat merkitykset niin kulttuurialalla kuin yhteiskunnassa. Perehdyn aluksi saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden oikeudelliseen- ja kulttuuripoliittiseen näkökulmaan, jonka jälkeen syvennyn pohtimaan saavutettavuutta osallistumisen näkökulmasta. Viimeisin osa käsittelee saavutettavuuden osa-alueita painottaen erityisesti Kulttuuria kaikille -palvelun näkökulmaa.

Tämän tutkielman teoriapohja muodostuu akateemisen tutkimuksen ja erilaisten dokumenttien (lait, selvitykset, oppaat ja raportit) yhdistelmästä, sillä kulttuuripalveluiden saavutettavuudesta on vaihtelevasti tutkimustietoa saatavilla. Akateemisen tutkimuskirjallisuuden osuus painottuu erityisesti kulttuuripoliitiikan osalta, saavutettavuuden tarkastelussa osallistumisen näkökulmasta sekä sosiaalisen saavutettavuuteen ja yleisötyöhön liittyvissä luvuissa.

2.1 Oikeudellinen näkökulma

YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen mukaan kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasa-arvoisina, ja kaikilla on muun muassa oikeus osallistua kulttuuriin. Kaikilla on yhdenvertaiset oikeudet kaikkiin julistuksessa esitettäviin oikeuksiin ja vapauksiin, riippumatta henkilön rodusta, väristä, sukupuolesta, kielestä, uskonnosta, poliittisesta tai muusta mielipiteestä, kansallisesta tai yhteiskunnallisesta alkuperästä, omaisuudesta, syntyperästä tai muusta.

(Yhdistyneet kansakunnat, 1948.) Oikeudellisen näkökulman lähtökohta saavutettavuuteen onkin, että kaikilla on mahdollisuus käyttää ja tuottaa erilaista kulttuuria (Järvinen & Neuvonen & Rautiainen, 2020, s. 135). Yhtäläinen oikeus kulttuuriin on siis tunnustettu jo useita vuosikymmeniä sitten ja samalla yhteiskunnille ja niiden tukemille kulttuurilaitoksille on asetettu velvoite edistää kulttuurin saavutettavuutta. Ongelmallista on kuitenkin se, että Euroopan ihmisoikeussopimus ei velvoita eurooppalaisia valtioita sellaiseen lainsäädäntöön, joka tosiasiallisesti turvaisi esimerkiksi vammaisen henkilön pääsyn kaikkiin kulttuuritilaisuuksiin – näin ollen yhdenvertainen mahdollisuus osallistua kulttuuriin on kunkin maan oman lainsäädännön harteilla (Järvinen ym., 2020, s. 159–160).

Yhdenvertaisuuden käsite esiintyy jo itsenäisen Suomen ensimmäisessä, vuonna 1919 voimaan tulleessa, perustuslaissa (Suomen Hallitusmuoto 94/1919). Silloinen lainsäädäntö käsitti kuitenkin eriarvoisuutta ylläpitäviä elementtejä, joten sivistyksellisten oikeuksien turvaaminen kaikille yhdenvertaisesti perustuslain tasolla on suhteellisen uutta (Järvinen ym., 2020, s. 145–146). Vuonna 1999 voimaan astunut Suomen perustuslaki turvaa yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa monitasoisemmin ja yksityiskohtaisemmin – myös taiteen ja kulttuurin näkökulmasta (PL 731/1999). Siihen sisältyvä *itsensäkehittämisoikeus* käsittää muun muassa mahdollisuuden taiteelliseen toimintaan sekä taiteesta nauttimiseen, ja *kulttuuriset oikeudet* turvaavat puolestaan vähemmistöjen oikeuden ylläpitää ja kehittää kieltä ja kulttuuriaan (Järvinen ym., 2020, s. 137–138).

Perustuslakia läheisemmin saavutettavuuteen liittyvät *Yhdenvertaisuuslaki* (1325/2014), *Laki kuntien kulttuuritoiminnasta* (166/2019) ja *Laki esittävän taiteen edistämisestä* (1082/2020), joihin perehdyn seuraavaksi tarkemmin. Myös mittava *Maankäyttö- ja rakennuslaki* (132/1999) sisältää etenkin esteettömyyteen liittyviä säädöksiä, mutta sivuan näitä myöhemmin osana *rakennetun ympäristön esteettömyyttä* koskevaa lukua.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) pyrkii muun muassa edistämään yhdenvertaisuutta ja ehkäisemään syrjintää (1:1 §). Laissa määritellään, minkälaiset toimijat ovat velvoitettuja edistämään yhdenvertaisuutta suunnitelmallisesti ja

minkälaiset edistämistoimet – kuten positiivinen erityiskohtelu – ovat oikeutettuja (YhdenvertL 2014). Järvinen ja hänen kollegansa (2020) huomauttavat että kyseinen laki nimenomaan sallii – mutta ei edellytä – positiivisen erityiskohtelun käyttöä, ja että positiivinen erityiskohtelu saattaa johtaa yksilön syrjintään samalla kun se edistää yhdenvertaisuutta laajemmassa ryhmässä (s. 149). Kulttuuritoimijoiden näkökulmasta erityisen oleellinen kohta on Yhdenvertaisuuslain (2014) 7 §, jossa määritellään muun muassa se, että yli 30 henkilöä säännöllisesti työllistävällä työnantajalla tulee olla suunnitelma toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi (2:7.2 §). Jazzalalla tämän velvoitteen piiriin sopii osa toimijoista.

Alkuperäinen Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (1993) on sisällöltään ytimekäs eikä aseta kunnille tarkkoja tavoitteita tai tehtäviä kulttuuritoiminnan järjestämiseen – saati huomioi yhdenvertaisuuden tai saavutettavuuden edistämistä. Verrattain tuore päivitys kuntien kulttuuritoiminnan säädöksistä vuodelta 2019 säätelee sitä vastoin niin kuntien kulttuuritoiminnan tavoitteita, tehtäviä ja yhteistyötä, kuin asukkaiden osallistumista, tiedon tuottamista ja toiminnan arviointia (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 1:1.1 §). Kunnan tehtävänä on muun muassa edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä, tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen sekä edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä (Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 1:3 §). Järvinen ja hänen kollegansa (2020) kritisoivat lakia kuitenkin konkreettisuuden puutteesta, joka on johtanut saavutettavuuden käsitteen suppeaan käyttöön – jossa sitä käytetään lähinnä eri ryhmien vertailuun ja sitä kautta jonkin asian hyväksyttävyyden arvioimiseen (s. 148–149). Näin ollen Järvinen ja kollegansa (2020) katsovat että rakenteellinen syrjintä on oikeusjärjestelmän ylläpitämää, sillä se kykenee puuttumaan lähinnä vain suoriin epäarvoisuuden mekanismeihin (s. 149).

Niin ikään tuore, vuonna 2020 voimaan astunut Laki esittävän taiteen edistamisestä (1082/2020) huomioi korvaamaansa Teatteri- ja orkesterilakia (730/1992) laajemmin saavutettavuus- ja yhdenvertaisuuskysymykset. Sen tarkoituksena on edistää muun muassa väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen sekä

hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta (Orkesterilaki 1:2 §). Lailla esittävän taiteen edistämisestä (1082/2020) on muita kulttuurin saavutettavuuteen liittyviä lakeja enemmän kosketusta saavutettavuuden konkreettiseen edistämiseen, sillä se antaa Opetus- ja kulttuuriministeriölle mandaatin myöntää korotettua valtionosuutta muun muassa sellaisille kulttuuri- tai taidelaitoksille, joiden toiminnasta erityisen merkittävä osa on kiertue- tai vierailutoimintaa, lapsille, kielellisille vähemmistöille tai erityisryhmille kohdistuvaa esitystoimintaa (2:6.2 §). Tämä on kannustin, jolla on todennäköisesti suoria saavutettavuutta edistäviä vaikutuksia. Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistuksen myötä UMO Helsinki Jazz Orchestra pääsi osasta toimintaansa korotetun valtionosuuden piiriin ja uutena jazztoimijana määrääkaiseen valtionosuuden piiriin hyväksyttiin Jazz City Turku -organisaatio.

Oikeudellisen näkökulman tarkastelu antaa perspektiiviä saavutettavuuden yhteiskunnallisiin ulottuvuuksiin; miten perustavanlaatuisena oikeutena ja arvona yhdenvertaisuus nähdään, ja miten sitä pyritään säädöksin edistämään. Tarkastelu antaa myös viitteitä siitä, että laissa määritellyt tavoitteet eivät toistaiseksi konkretisoidu riittävästi. Kun tarkastelemme jazzalaan oikeudellisesta näkökulmasta, saavutettavuuteen liittyvät konkreettiset kannustimet ja velvoitteet koskettavat vain melko pientä osaa toimijoista: merkittävimmin julkisesti tuettuja ja vahvimmin kaupungin omistamia toimijoita. Mielenkiintoista on, näkyykö tämä jotenkin saavutettavuuden nykytilan toteutumisessa.

2.2 Kulttuuripoliittinen näkökulma

Saavutettavuuden idea on ollut olemassa jo ainakin 1800-luvun loppupuolelta lähtien Iso-Britanniassa, kun teollisen vallankumouksen aikana syventynyt kuilu työväenluokan ja keskiluokan välillä oli suurentunut entisestään. Tällöin valtiovallan kiinnostus laajentui koskemaan muun muassa koulutusta ja sosiaalipalveluja. (Kawashima, 2000, s. 11). 1900-luvun alkupuolella yläluokka hallitsi kulttuurin tuottamista, mutta salli säädylisille työväenluokan edustajille – ja joskus jopa suurelle yleisölle – pääsyn kulttuurin pariin; näin sivistettiin kouluttamatonta kansanosaa ja edistettiin sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Saavutettavuudella perusteltiin julkisesti tuettujen kulttuuri-instituutioiden,

kuten museoiden ja kirjastojen, perustaminen. Myöhemmin kulttuuripolitiikan painotukset ovat vaihdelleet muun muassa 1960 ja 1970 -lukujen yhteisöllisyyttä ihannoivasta ajattelutavasta 1980-luvun kaupallisuuden korostamiseen, ja sitä kautta 1990-luvun sosiaalisiin ulottuvuuksiin. (Kawashima, 2000, s. 11–14.)

Black (2008) näkee Iso-Britannian kulttuuripolitiikan erityisenä käännekohtana uuden työväenhallituksen valitsemisen vuonna 1997 ja sitä johtaneen poliittisen kehityksen, jossa museoille annettiin rooli yhteiskunnan sosiaalisten ongelmien ratkomisessa (s. 13). Kawashima (2006) korostaa Iso-Britanniassa tapahtuneessa kehityksessä kuitenkin vuoden 1998 konkreettista ja suurta kehitysaskelta, kun uusien yleisöiden tavoittamiseen perustettiin oma rahasto (s. 56). Kawashiman (2006) mukaan saavutettavuus näkyy kulttuuripolitiikassa lähes universaalisti ja sen merkitys jatkaa korostumistaan pitkälle 2000-luvulle tullessa.

Euroopan kulttuuripolitiikan historiasta voidaan tunnistaa neljä kulmakiveä; kulttuuri-identiteetin, kulttuurisen moninaisuuden, luovuuden ja osallistumisen edistäminen (Eurooppa-työryhmä, 1998, s. 51). Näistä kulttuurinen moninaisuus ja osallistuminen liittyvät oleellisesti saavutettavuuteen ja siten kulttuurin saavutettavuutta on pyritty edistämään Euroopassa koko sen lähihistorian ajan. Tästä huolimatta Euroopan neuvoston Eurooppa-työryhmän (1998) mukaan niin instituutiot kuin yksilötkin ovat usein suhtautuneet syrjintää ehkäisevään toimintaan välinpitämättömästi (s. 131). Haasteita on ollut niin asenteissa kuin toimintatavoissa. Jo vuonna 1980 Iso-Britannia laati toimenpideohjelman edistämään vähemmistöjen taiteen näkyvyyttä, mutta se ei täyttänyt riittävän hyvin vähemmistötaiteilijoiden ja -yleisöjen tarpeita (Eurooppa-työryhmä, 1998, s. 131).

Poliittisesta ohjauksesta löytyy haasteita nykyäänkin, vaikka myös kehitystä on tapahtunut. Neža Šubic ja Delia Ferri (2022) tutkivat kaikkien Euroopan unionin jäsenvaltioiden sekä Iso-Britannian valtakunnallisia vammaisten oikeuksia edistäviä toimenpideohjelmia ja osoittivat, että ne eivät täysin yllä kulttuuripolitiikan asettamiin tavoitteisiin. Toimenpideohjelmat muuttavat ratkaisevalla tavalla vammaisten osallistumista kulttuuriin, mutta lähinnä sen kuluttajina eikä tekijöinä (Šubic & Ferri, 2022). Pitkäjänteisestä yhdenvertaisuuden

edistämisestä vaikuttaakin puuttuvan todelliset läpimurrot. Poliittisia ratkaisuja löydetään, mutta tosiasiallisesta yhdenvertaisuudesta ollaan vielä kaukana.

Suomen kulttuuripolitiikan keskeisimpiä tavoitteita on puolestaan ollut tarjota kansalaisille mahdollisimman tasa-arvoiset mahdollisuudet kulttuuripalveluihin riippumatta sosiaalisista tai alueellisista eroista (Virolainen, 2015, s. 95). Myös Järvisen ja hänen kollegoidensa (2020) mukaan kulttuuripolitiikassa saavutettavuuden käsite on omistettu erityisesti kulttuuripalveluiden käyttöön liittyvän eriarvoisuuden poistamiseen ja siten yhdenvertaisuuden edistämiseen (s. 142). Suomen tavoite tuntuu ilmeiseltä eurooppalaisessa kulttuuripolitiikan kontekstissa ja luvussa 2.1 kuvatussa oikeudellisesta näkökulmasta tarkasteltaessa. Suomen kulttuuripolitiikassa on siis siirrytty taiteen itseisarvoa korostavista tavoitteista taiteen vaikutusten edistämiseen, johon liittyy läheisesti osallistuminen, osallisuus ja toimijuus (Virolainen, 2015, s. 95).

Keskustelun keskipisteeksi on nostettu yhä enenevässä määrin taiteilijoiden sijasta yleisöt sekä taiteen väliarvo. Vaikka kulttuurilla voidaan ajatella olevan itseisarvoa, on perustelua kiinnittää politiikassa ja julkisesti tuetuissa taidelaitoksissa erityistä huomiota eri väestöryhmien tasavertaiseen palvelemiseen; kun kaikki kansalaiset rahoittavat toimintaa verojen muodossa, tulisi myös toiminnan saavuttaa mahdollisimman moni. Osallistumisen kysymykset ovatkin aina vaan korostuneet nykyisessä kulttuuripolitiikassa, jonka keskeisimpänä teemana on saavutettavuus (Virolainen, 2015, s. 96). Tästä huolimatta saavutettavuuden huomioiminen kulttuurin käytännön päätöksenteossa jättää toivomisen varaa: muun muassa Suomen kuntien kulttuuriin liittyvässä päätöksenteossa saavutettavuus huomioidaan vaihtelevasti (Aluehallintovirasto, 2017) ja Suomen kulttuurifestivaaleista ja -tapahtumista vähemmistö huomioi saavutettavuuskysymykset strategisella tasolla (Valtion taidemuseo, 2011, s. 18–19). Osassa lakisääteistä valtiosuutta saavissa kulttuurilaitoksissa on jopa välinpitämätöntä suhtautumista saavutettavuutta kohtaan (Opetusministeriö, 2008, s. 5).

Kehitystä lienee tapahtunut kuitenkin viime vuosina; vaikka valtiosuutta saavissa kulttuurilaitoksissa on ollut pitkään sosiaalista saavutettavuutta edistävää toimintaa, on siihen alettu hiljattain kiinnittämään yhä enemmän huomiota

(Sorjonen & Sivonen, 2015). Myös muun muassa Opetus- ja kulttuuriministeriön käytännön toimenpiteitä sisältävä *Taiteen ja kulttuurin saavutettavuusohjelma (2006–2010)*, jossa edistettiin kieli- ja kulttuurivähemmistöjen sekä vammaisvähemmistön yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin, saavutti tavoitteensa Opetus- ja kulttuuriministeriön (2014) mukaan suurimmalta osin hyvin (s. 20).

Saavutettavuus on kiistatta kulttuuripolitiikan lähihistorian merkittävimpiä käsitteitä niin Suomessa kuin Euroopassa. Sen painoarvon voidaan katsoa kasvaneen merkittävästi noin 1990-luvun puolesta välistä aina tähän päivään asti, tehden siitä jopa nykyisen kulttuuripolitiikan keskeisimmän ilmiön. Kulttuuripolitiikan aikaansaannokset käytännön saavutettavuuden toteutumiseen ovat kuitenkin vaihtelevia ja osittain epäonnistuneita. Viime vuosikymmen on saattanut tuoda tähän parannuksia – kuten valtionosuusjärjestelmään liitetyt kannustimet saavutettavuuden edistämiseen.

Kulttuuripolitiikan roolin pohtiminen Suomen jazzalan näkökulmasta saa ajatukseni lyömään tyhjää. Kulttuuripolitiikka kun ei ole saanut Suomessa koskaan merkittävää jalansijaa julkisessa keskustelussa, jonka vuoksi marginaalikulttuurin, kuten jazzin, asemoiminen siihen tuntuu haastavalta. Toisaalta Suomessa on saattanut tottua hyvään ja meidän kokemat itsesäänselvyydet ovatkin globaalissa vertailussa etuoikeuksia, kuten valtionosuusjärjestelmä (VOS), joka mahdollistaa ammattimaisen taiteen harjoittamisen ympäri Suomen. Jazzalan VOS-laitoksissa (UMO Helsinki Jazz Orchestra ja Jazz City Turku) kulttuuripolitiikan vaikutus näkyy muun muassa siinä, että jazz- ja big band -musiikki on ylipäänsä tunnustettu arvokkaana taiteenlajina, jota tukemalla huolehditaan kulttuuritarjonnan monimuotoisuudesta sekä saavutettavuuteen liittyvinä kannustimina tai velvoitteina, joilla pyritään edistämään muun muassa alueellista ja sosiaalista saavutettavuutta. UMOssa yleisötyöksi laskettavaa toimintaa (koulukonsertteja) onkin tehty jo orkesterin alkuajoista asti, ainakin vuodesta 1977 lähtien.

2.3 Kulttuurin saavutettavuus osallistumisen näkökulmasta

Tarkastelen seuraavaksi saavutettavuutta kokonaisuutena ja siihen läheisesti liittyviä ilmiöitä ja käsitteitä. Peilaan Kulttuuria kaikille -palvelun näkemystä saavutettavuudesta ja sen sukulaiskäsitteiden välisistä suhteista kahteen kulttuuriin osallistumisen ja yleisötyön teoriaan; McCarthyn ja Jinnettin (2001) taiteeseen osallistumista prosessina tarkastelemaan *The Rand* -malliin (nimi tulee artikkelin julkaisijan nimestä) sekä Wigginsin (2003) *Motivaatio/kyky/tilaisuus* -malliin. Näiden pohjalta muodostan kulttuuripalvelun saavutettavuutta kuvaavan synteessin.

Saavutettavuus ja esteettömyys

Saavutettavuus on laaja käsite ja siihen liitetään tai rinnastetaan usein käsite *esteettömyys* (mm. Hirvonen & Kinnunen & Tiittula, 2020, s. 18; Linnapuomi & Salonlahti 2015, s. 4). Muita saavutettavuuden rinnakkaiskäsitteitä ovat muun muassa *saatavuus*, *käytettävyys*, *inkluisio* ja *yleisötyö* – jotka kaikki liittyvät läheisesti toisiinsa. Myös Kawashima (2006) tunnustaa saavutettavuuteen liittyvien käsitteiden päällekkäisyyden ja katsoo, että *access* (saatavuus tai saavutettavuus), *audience development* (yleisötyö) ja *social inclusion* (sosiaalinen inkluisio) limittyvät keskenään ja tukevat toisiaan (s. 63). Käsitteiden monitulkinnallisuus korostaakin tarvetta määritellä, mitä keskeisimmillä käsitteillä tarkoitetaan juuri tässä tutkimuksessa.

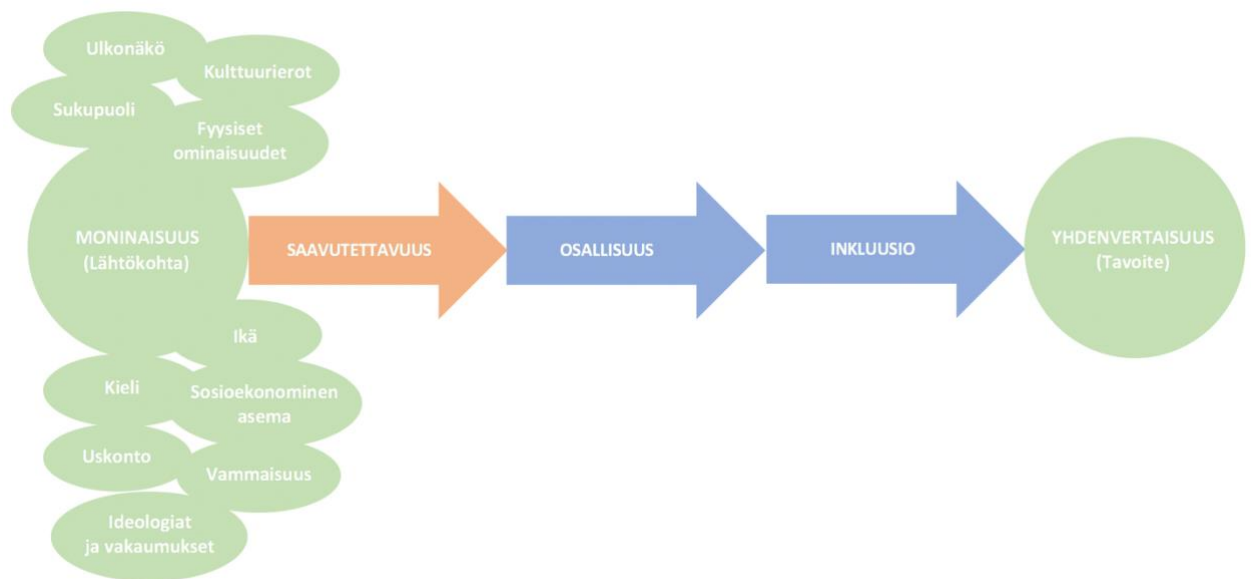
Esteettömyys lienee monille saavutettavuutta tutumpi käsite ja niin ikään tutuin esimerkki kulttuuritilan esteettömyydestä lienee pyörätuolipaikat. Yhteistä näille joskus synonyymeinakin käytetyille käsitteille on se, että ne tarkoittavat palveluun tai tuotteeseen liittyvää ominaisuutta tai toimintaa, jolla pyritään edistämään yhdenvertaisuutta. Esteettömyys tarkoittaa Suomen standardisoimisliiton (2010) mukaan sitä, että fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen ympäristö, palvelut ja tuotteet on toteutettu niin, kaikki voivat ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti (s. 6). Esteettömyys voidaan tosin rajata tarkoittamaan vain fyysistä saavutettavuutta, jolloin se on saavutettavuuden alakäsite (Hirvonen ym., 2020, s. 19). Tutkielmassani esteettömyys nähdään juuri tällä tavalla, vain fyysisen

ympäristön esteettömyytenä, ja saavutettavuus puolestaan laajempänä käsitteenä, joka sisältää myös esimerkiksi viestinnän toimivuuden (Kaartinen & Linnapuomi, 2015, s. 2).

Saavutettavuuteen liittyy läheisesti myös käsitteet *moninaisuus*, *osallisuus*, *inkluisio* ja *yhdenvertaisuus*. Kulttuurilla kaikille -palvelun kuva (kuva 1) avaa hyvin saavutettavuuteen liittyviä sukulaiskäsitteitä sekä saavutettavuuden funktiota yleisesti: saavutettavuutta edistävillä toimenpiteillä vastataan väestön moninaisuuteen ja pyritään lisäämään osallisuutta. Tämä johtaa laajempaan inkluisioon ja siten lopulta yhdenvertaisuuden toteutumiseen.

Kuva 1: Kulttuurilla kaikille -palvelun saavutettavuuden ja sen rinnakkaiskäsitteiden visualisointi

Uudelleensivulointi kirjoittajan

Moninaisuus ja osallistuminen

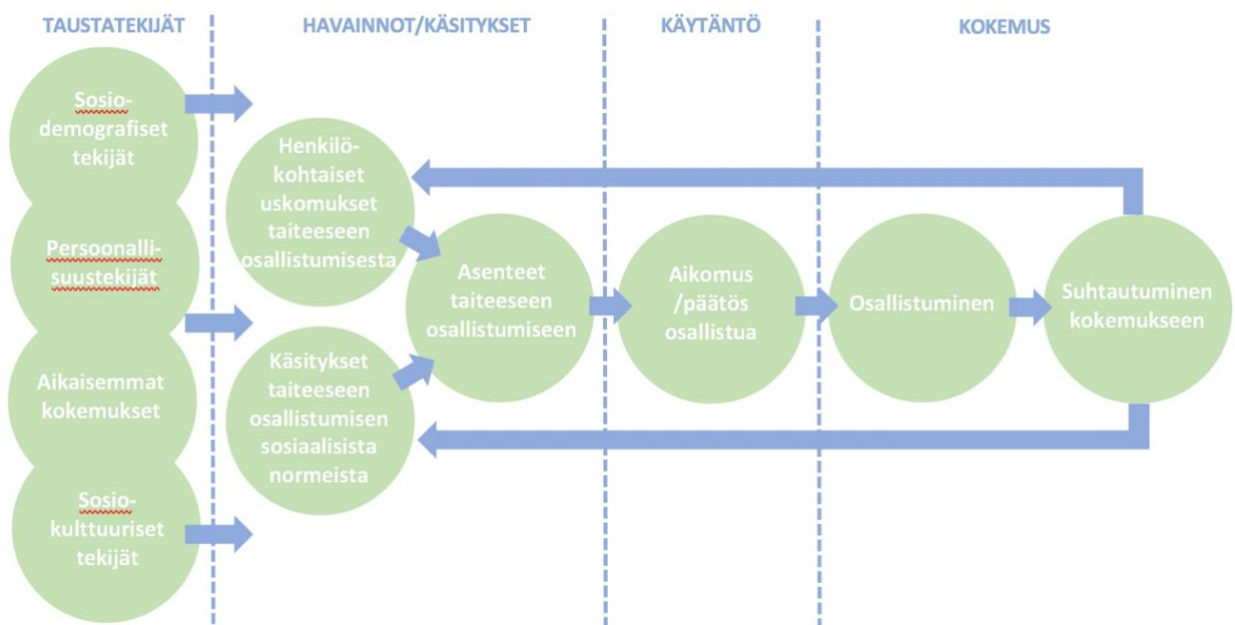
Moninaisuutta eli keskenään erilaisia ihmisiä löytyy kaikkialta ihmisten keskuudesta ja saavutettavissa kulttuuripalveluissa on kyse yksilöllisten tapojen huomioimisesta (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022a). Tähän liittyy myös syrjimättömyys; ketään ei saa asettaa huonompaan asemaan esimerkiksi iän, sukupuolen tai vamman vuoksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2006, s. 7). Moninaisuuteen kuuluukin erilaiset vähemmistöt, kuten kieli- ja kulttuurivähemmistöt, eri uskontokuntiin kuuluvat sekä seksuaalivähemmistöt.

Maahanmuuttajat ovat Suomeen vähintään vuodeksi asettuneita ulkomaalaisia, kuten turvapaikanhakijat, pakolaiset, siirtolaiset ja paluumuuttajat. (Koivunen & Marsio, 2006, s.27). Kun yksilölliset ominaisuudet ja tavat on huomioitu hyvin, erilaisilla ihmisillä on mahdollisuus osallistua kulttuuriin ja tuottaa kulttuuria.

Kulttuuria kaikille -palvelun kuvan 1 mukaisesta moninaisuuden määrittelystä löytyy McCarthyn ja Jinnettin (2001) mallin (kuva 2) mukaiset osallistumisen taustatekijät; *sosio-ekonomiset ja -kulttuuriset tekijät* sekä *henkilökohtaiset ominaisuudet* (s. 25). McCarthy ja Jinnett (2001) nostavat taustatekijöiden joukosta esille myös yksilön *aikaisemmat kokemukset*. Osallistuminen voidaan siis nähdä syklinä, jossa koettu taide-elämys vaikuttaa tulevaan osallistumishaluun. Saavutettavuuden näkökulmasta tämä voi esimerkiksi tarkoittaa sitä, että jos pyörätuolia käyttävä henkilö on mennyt konserttiin, mutta pyörätuolipaikalta on nähnyt tai kuullut huonosti esityksen, voi osallistumishalukkuus laskea.

Kuva 2: The Rand -malli (McCarthy & Jinnett (2001))

Uudelleensivulointi ja suomennokset kirjoittajan

Lisäksi voidaan tulkita, että *The Rand* -mallin mukainen ”havainnollinen” -osio sisältyy kokonaisuudessaan Kulttuuria kaikille -palvelun määrittelemään moninaisuuteen, sillä henkilökohtaiset asenteet, uskomukset ja käsitykset ohjaavat osallistumista tai osallistumattomuutta ja ne vaihtelevat eri ihmisten ja

ihmisryhmien välillä. Henkisiä esteitä konserttiin osallistumiselle voi olla muun muassa pelko siitä, ettei ”ymmärrä” kyseistä musiikkia tai osaa pukeutua, käyttäytyä tai toimia oikein tilaisuudessa. Esimerkiksi Suomen Kansallisooppera ja -baletti (2022) tilkitsee ennakkotiedon mustia aukkoja nettisivujensa ”yleisimmät kysymykset” -osiossa kertoen muun muassa yleisönsä pukeutumistottumuksista sekä siitä, voiko salista poistua kesken näytöksen. Helsingin kaupunginorkesteri (2022) on puolestaan luonut nettisivuillensa digitaalisen ”Opi kuuntelemaan klassista!” -materiaalipankin, joka nimensä mukaisesti tarjoaa keinoja klassisen musiikin ymmärtämiseen. ”Psykologista saavutettavuutta” voikin edistää esimerkiksi viestinnän keinoin, ymmärtämistä tukien ja erilaisin yleisötyötilaisuuksin, joihin perehdyn syvällisemmin myöhemmin tässä luvussa.

Wiggins (2003) pitää *The Rand* -mallia kehittyneenä verrattuna aikaisempiin yleisötyöhön liittyviin teorioihin, mutta kritisoi sen yksioikoisuutta: jaottelu ei selitä moninaisia osallistumisen esteitä osallistumisen eri tasoissa, eikä esitetty valinnan prosessi huomioi markkinointistrategisia mahdollisuuksia vaikuttaa useisiin erilaisiin yleisöihin (s. o). Näihin puutteisiin vastatakseen Wiggins (2003) yhdistää omassa teoriassaan *The Rand* -mallin sekä McInnisin ja Jaworskin vuonna 1989 luoman MOA-mallin. MOA-lyhenne tulee sanoista *motivation, opportunity* ja *ability*, eli *motivaatio, mahdollisuus* ja *kyky*. Ihmisillä on siis mahdollisuuksiin, kykyihin kuin motivaatioonkin liittyviä eroavaisuuksia, jonka vuoksi voidaan katsoa, että nämä kolme kulttuuriin osallistumiseen vaikuttavaa tekijää sisältyvät Kulttuurilla kaikille -palvelun moninaisuuden tarkasteluun. Sekä Wigginsin malli että *The Rand* -malli esittävät kuitenkin myös keinoja, joilla organisaation voi tavoittaa uusia yleisöjä; muun muassa hintojen alentamisen sekä aikaan ja paikkaan liittyvien esteiden poistamisen (Wiggins, 2003, s. 21; McCarthy & Jinnett, 2001, s. 96–97), joka ovat kaikki varteenotettavia saavutettavuutta edistäviä toimenpiteitä.

Osallisuus

Kulttuuripalveluiden ei-kävijyyttä tutkinut Arto Lindholm (2015) tunnistaa termien *osallistuminen* ja *osallistaminen* välillä suuren näkökulmaeron; osallistettava henkilö on alisteisessa asemassa suhteessa kulttuuriin, kun taas kulttuuriin osallistuva henkilö on itsenäinen toimija (s. 15). Lindholm (2015) määrittelee

osallistamisen toiminnaksi, jossa taidelaitos tarjoaa ihmisille osallistumismahdollisuuksia ja kurkottaa siten kohti kansalaisyhteiskuntaa (s. 15). Sekä Lindholm että Keaney tunnistavat osallisuudessa kolme tasoa: ensimmäisellä tasolla henkilö on ”pelkkä” osallistuja ja kolmannella tasolla hänellä on päätäntävaltaa (Lindholm, 2015, s. 15; Keaney, 2006, s. 36). Keskimäinen porras käsittää Lindholmin (2015) mukaan ”toimintaosallisuuden” elementtejä (s. 15) ja Keaneyn (2006) yksityiskohtaisemman määrittelyn mukaan ”kulttuuripalveluiden tai -tapahtumien järjestämisessä auttamista vapaaehtoisena” (s. 36). Osallisuus on siis osallistumista huomattavasti syvällisempää vuorovaikutusta kulttuuriin ja siinä voidaan tunnistaa erilaisia tasoja. Toteutuisiko yhdenvertaisuus, mikäli kaikki mahdolliset vähemmistöryhmät saataisiin osallistumaan kulttuuriin, mutta ne eivät pääsisivät osallisiksi esittämään ja tuottamaan taidetta tai saamaan päätäntävaltaa kulttuuriin liittyvissä asioissa? Ei tietenkään.

Suuri osa saavutettavuuden edistämisestä kohdistuu ”vain” osallistumisen esteiden poistamiseen, mutta sosiaaliseen saavutettavuuteen sisältyvä yleisötyö sekä saavutettavuuden huomioiminen strategioissa ja suunnitelmissa voivat käsittää merkittäviä osallisuutta edistäviä toimenpiteitä. Vaikka McCarthyn ja Jinnettin sekä Wigginsin teoriat kiinnittävät ensisijaisesti huomiota osallistumisen lisäämiseen, McCarthyn ja Jinnettin (2001) tutkimus tunnisti myös osallistamisen keinoja, kuten taiteilijoiden ja yleisön välisen vuorovaikutuksen lisäämisen sekä erilaisten kohderyhmien osallistamisen ohjelmasuunnitteluun (s. 96). Mäenpää (2015) määrittelee ”aitoa osallistumista” edistäviksi toimenpiteiksi puolestaan kulttuurin tarjoamisen tavoitellun kohderyhmän ehdoilla, tapahtuman suunnittelemisen nimenomaan kyseiseen taidemuotoon ensikertaa tutustuvalla, oman toiminnan visionäärisyyden kehittämisen, yhteistyön lisääminen eri (kulttuuri)toimijoiden kanssa sekä kehittämisen tutkimustiedon avulla (s. 89–95). Tämän tutkimuksen puitteissa osallisuus nähdään erityisesti keinoina lisätä yleisön toimijuutta ja päätäntävaltaa kulttuuripalvelussa – jotka ovat välttämättömiä askelia kohti inklusiota ja sen myötä kohti tosiasiallista yhdenvertaisuutta.

Inkluusio

Monien saavutettavuuteen liittyvien käsitteiden tapaan, myöskään inkluusio ei tunnu mahtuvan yhteen tarkasti rajattuun määritelmään. Tähän yhtyy myös syrjäytymisestä väitellyt Tuula Helne (2002, s. 48) sekä sosiaalista inklusiota ja sen arvioimista Uuden-Seelannin julkisissa taidelaitoksissa tutkinut Claire Baker (2014, s. 6). Baker (2014) pukee inklusion edistämisen toiminnaksi, joka pyrkii lisäämään kaikkien yhteiskunnan kerrosten julkista osallistumista edistääkseen hyvinvointia yksilössä ja yhteisössä tai laajemmissa sosiaalisissa viitekehyksissä (s. 6). Helne (2002) puolestaan tarkastelee inklusion käsitettä muun muassa vertailemalla sitä *eksklusion* ja *syrjäytymiseen*, ja toteaa syrjäytyneiden olevan yhden tulkinnan mukaan inklusion ”ulkopiiriläisiä” (s. 172). Tällä tavalla erityisesti inkluusio on normatiivinen käsite ja positiivisesti arvotettu ”tahtotila” (Helne, 2022, s. 48). Yhtäläistä Helnen ja Bakerin esittämille näkemyksille näyttää siis olevan ainakin se, että inkluusio sisältää joitain yleisesti hyväksytyjä ominaisuuksia, jonka vuoksi siihen on luonnollista pyrkiä. *Marginaali* voidaan Helnen (2002) mukaan nähdä yhteiskunnan suvaitsevaisuuskynnyksenä tai vedenjakajana, joka erottaa inklusion ja ekskluusion toisistaan (s. 175). Marginaalin vastakohta on valtavirta, jonka Kulttuurilla kaikille -palvelu näyttää kuvan 1 perusteella luokittelevan ikään kuin inklusion synonyymiksi – joskin sillä tarkennuksella, että inkluusio ja valtavirtaistaminen ovat toimintaa eikä ”tila”. Valtavirtaistaminen on puolestaan jonkin asian tekemistä suositummaksi tai näkyvämmäksi.

Kaiken kaikkiaan inklusiolla on hyvin samanlaisia ominaisuuksia kuin saavutettavuudella ja osallisuudella. Tämän tutkimuksen puitteissa inkluusio nähdään kuitenkin tavoitetilana, johon saavutettavuutta ja osallisuutta edistämällä päästään. Kulttuuripalvelun kontekstissa inklusioon liittyy oleellisesti myös se, ketkä näkyvät ja toimivat taiteen sisällön tekemisessä ja suunnittelussa. Yhdenvertaisuutta tavoitellessa ei riitä, että erilaiset ihmiset pääsevät taiteen luo, vaan moninaisuus, eli diversiteetti, tulisi toteutua myös taiteilijoiden sekä taiteen tuotannon tai johtamisen keskuudessa. Diversiteetin toteutuminen taiteen tekijöiden keskuudessa mahdollistaa monipuoliset esikuvat moninaiselle yleisölle ja tämä on omiaan murtamaan mahdollisia vähemmistöryhmien kokemia näkymättömiä esteitä kohti taiteilijuutta. Esimerkiksi McCarthyn ja Jinnettin

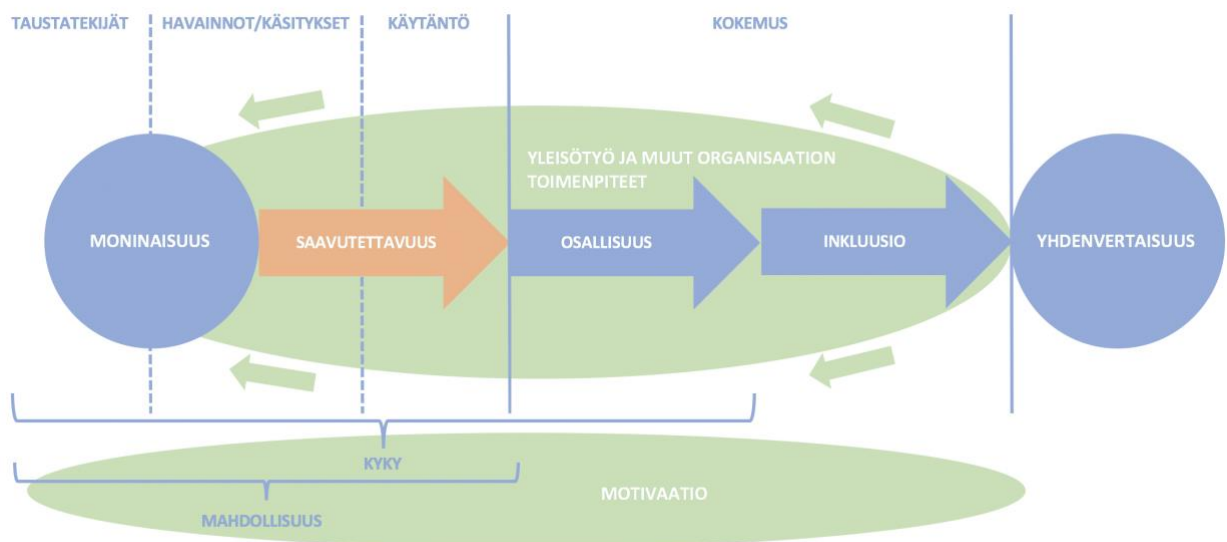
tutkimus (2001) osoittaa, että yleisön osallistaminen ohjelmasuunnitteluun sekä ohjelmiston diversiteetin kasvattaminen ovat tehokkaita keinoja lisätä sekä olemassa olevan että potentiaalisen yleisön luontaista osallistumishalukkuutta taiteeseen (s 98). Vaikka ohjelmistosuunnittelu on yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta yksi keskeisimmistä tekijöistä, olen rajannut sen tutkimuksen ulkopuolelle, sillä se ei liity aivan niin vahvasti ja suorasti saavutettavuuteen.

Saavutettavuus kulttuuriin osallistumisen näkökulmasta

Muodostin edellä käsitellyistä teorioista synteesiin (kuva 3) kulttuuripalvelun saavutettavuudesta, siihen liittyvistä keskeisimmistä ilmiöistä ja niiden välisistä suhteista. Synteesi korostaa ilmiöiden limittymistä toisiinsa ja siten käsitteiden tarkkojen määrittelyjen muodostamisen haasteita – siinä yhdistetään Kulttuuria kaikille -palvelun saavutettavuutta selittävään kuvaan (kuva 1) *The Rand* -teoriaa

Kuva 3: Synteesi saavutettavuuden tarkastelutavoista

Lähteet: Kulttuuria kaikille -palvelu (2022), McCarthy & Jinnett (2001) ja Wiggins (2003)
Visualisointi ja suomennokset kirjoittajan

sekä *Motivaatio/kyky/tilaisuus* -teoriaa. *The Rand* -teorian elementit auttavat hahmottamaan, että moninaisuuteen ja saavutettavuuteen liittyy sekä konkreettisia että psykologisia ominaisuuksia, kun taas Wigginsin (2003) *Motivaatio/kyky/tilaisuus* -teoria auttaa erottamaan osallistujan kyvyt ja tilaisuudet osallistua toisistaan sekä tunnistamaan motivaation

vuorovaikutussuhde näihin molempiin (s. 18–19). Yleisötyön määrittelen tämän tutkimuksen puitteissa yhdeksi saavutettavuuden osa-alueeksi, mutta kuten

kuvasta 3 voi havaita, tunnistan myös sen konkreettiset mahdollisuudet osallisuudessa sekä epäsuorat vaikutukset moninaisuudessa ja inklusiossa. Myös *The Rand* -malli tunnistaa käsitteiden laajat yhteydet; mm. sen, että jokainen taidekokemus ikään kuin ”siirtyy” tulevaan moninaisuuden kirjoon. Lisäksi esitän, että muillakin organisaation toimenpiteillä – kuin vain saavutettavuuden edistämiseen tai yleisötyöhön luokiteltavilla – on vaikutuksia yhdenvertaisuuden edistämisessä. Tällaiset keinot voivat olla esimerkiksi yleisön osallistaminen ohjelmistosuunnitteluun sekä ohjelmistojen diversiteetin eli moninaisuuden kasvattaminen.

2.4 Kulttuurin saavutettavuuden osa-alueet

Kuten luvun kaksi johdannossa totesin, hyödynnän etenkin Kulttuuri kaikille -palvelun muodostamaa asiantuntijanäkökulmaa saavutettavuuden osa-alueiden jaottelussa. Kulttuuria kaikille -palvelusta vastaa Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry ja sen toimintaa tukee Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kulttuuria kaikille -palvelu tarjoaa kulttuurialalle tietoa ja apua saavutettavuuden, moninaisuuden ja yhdenvertaisuuden kysymyksissä. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022b.) Kulttuuria kaikille -palvelun tuottama tieto sopiikin näin ollen erinomaisesti tutkimukseeni.

Kulttuuripalvelujen saavutettavuutta voidaan tarkastella saavutettavuuden eri osa-alueiden kautta, kuten viestinnän, hinnoittelun, rakennetun ympäristön ja sosiaalisen saavutettavuuden näkökulmista (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2006, s. 7–9; Virolainen, 2015, s. 101). Kulttuuria kaikille -palvelu mieltääkin saavutettavuuden laajaksi kokonaisuudeksi ja ”yläkäsitteeksi”, joka sisältää muita saavutettavuuden osa-alueita (Salonlahti, 2020). Nämä saavutettavuuden osa-alueet ovat (1) *strategiat ja suunnitelmat*, (2) *viestinnän saavutettavuus*, (3) *sosiaalinen saavutettavuus*, (4) *hinnoittelu*, (5) *rakennetun ympäristön esteettömyys*, (6) *saavutettavuus eri aistien avulla*, (7) *ymmärtämisen tukeminen* ja (8) *alueellinen saatavuus* (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022c). Myös

McCarthy ja Jinnett (2001) näkevät kulttuurin osallistumisen edistämiseksi lähes kaikki samat ominaisuudet, vaikka eivät käsittele niitä yhtä yksityiskohtaisesti (s. 96–98). Juuri Kulttuuria kaikille -palvelun jaottelun soveltaminen tutkimuksessani on perustelua, sillä sitä käytettiin lähes saman kaltaisena myös tutkimuksissa *Valtionosuuden piirissä olevien taide- ja kulttuurilaitosten saavutettavuus – syksyllä 2007 toteutetun kyselyn tulokset* sekä *Kulttuurifestivaalien ja tapahtumien saavutettavuus – keväällä 2011 toteutetun kyselyn tulokset*.

Rakennetun ympäristön esteettömyys

Julkiset viranomaiset eivät tarkasti määrittele kaikkiin saavutettavuuden osa-alueisiin liittyviä tavoitteita tai vaatimuksia, mutta esimerkiksi rakennetun ympäristön esteettömyyttä kontrolloidaan tarkoin asetuksin. Rakennusten esteettömyydestä on Valtioneuvoston tehnyt asetuksen ja Ympäristöministeriö julkaissut ohjeen, jonka lisäksi muun muassa hiljattain voimaan tullut EU:n esteettömyysdirektiivi asettaa tarkat esteettömyysvaatimukset sekä julkisille ja yksityisille toimijoille (Kilpelä, 2019, s. 11–12). Esteettömissä tiloissa ei ole kysymys ainoastaan esteettömästä ja mukavasta tavasta käyttää tiloja, vaan myös turvallisuudesta (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022d).

Rakennuksen esteettömyyteen liittyy kaikki rakennuksen ominaisuudet mitä kuvitella saattaa – aina ulkotilojen kulkuyhteyksistä sisätilan varusteiden yksityiskohtiin. Huomiota kiinnitetään niin mitoitukseen, väreihin, materiaaleihin, akustiikkaan kuin opasteisiin. (Kilpelä, 2019.) Rakennusten esteettömyyttä käsittelevät ohjeet tarkastelevat rakennuksen ominaisuuksia eksaktisti ja äärimmäisen monipuolisesti – esimerkiksi liikkumisen tilantarvetta arvioidaan riippuen siitä, tarvitseeko joku henkilö keppiä, kynänsauvaa, kainalosauvaa, kantamuksia, opas- tai avustajakoiraa, lastenvaunuja tai kaksosvaunua (Kilpelä, 2019, s. 14–15).

Edellä mainitut tarkat asetukset ja ohjeet liittyvät uusien rakennusten suunnitteluun sekä vanhojen rakennusten kehittämiseen ja vain ani harvoin kulttuuritoimija vastaa itse esteettömyysratkaisuista rakennuksen rakennusvaiheessa. Kulttuuria kaikille -palvelu tiivistääkin kulttuuripalvelun

rakennetun ympäristön esteettömyyden keskeisiksi ominaisuuksiksi muun muassa esteettömät autopaikat, tasaiset kulkuväylät, riittävän suuret hissit, selkeät opasteet, hyvän valaistuksen ja akustiikan, induktiosilmukat sekä esteettömät ja sukupuolineutraalit wc-tilat (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022d). Elävän jazzmusiikin esteettömyydessä täytyy huomioida myös väliaikaiset rakenteet, joita hyödynnetään erimerkiksi ulkoilmafestivaaleilla. Väliaikaisia rakennuksia tai rakennelmia voivat olla erilaiset teltat ja kulkuväylät sekä ravintola- ja wc-alueet. Nimenomaan tapahtumien fyysisen ympäristön esteettömyydestä Vuorsola (2014) puolestaan nostaa tärkeinä elementteinä esille katsomokorokkeet, selkeät opasteet, tapahtuma-alueen kartan sekä erityisesti ulkoilmatapahtumien osalta varjoon ja istumaan pääsemisen (s. 92–93).

Koska kulttuurialalla on sekä isoja että pieniä toimijoita, on hyödyllistä myös tunnistaa fyysisen ympäristön esteettömyyden edistämässä pienet ja mittavat muutostyöt. Näin toimijat rohkaistunevat tekemään vähintään ”itsensä kokoisia” parannuksia. Kulttuuria kaikille -palvelu kehottaakin pieninä kehitysaskelina miettimään tarpeita ja toteutusta käyttäjien kanssa, poistamaan (oviaukkojen) kynnykset, madaltamaan naulakoita, lisäämään istuimia, käsitukia ja pieniä pyörätuoliliuskoja sekä tarjoamaan apuvälineitä (rollaattoreja jne.) ja mahdollisuuden käyttää induktiosilmukkaa. Mittavat muutostyöt vaativat puolestaan pitkäaikaissuunnitelmia sekä esteettömyyden asiantuntijoita. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022d). Toisinaan jo henkilökunnan ja osallistujien asenne saattaa ratkaista esteettömyyden haasteita – joskin hyvä esteettömyysasenne vaatiikin tietoa ja ymmärrystä (Vuorsola, 2014, s. 92).

Vaikka rakennetun ympäristön esteettömyys tuntuu hyvin konkreettiselta ja helposti rajattavalta kokonaisuudelta, risteää se tietyin osin joidenkin muiden saavutettavuuden osa-alueiden kanssa. Tässä tutkimuksessa opasteet on luokiteltu viestinnän saavutettavuuden alle, vaikka se voisi sisältyä yhtä hyvin fyysisen ympäristön esteettömyyteen. Saavutettavuutta eri aistien avulla arvioidaan vain yhdellä määreellä – yleisön mahdollisuudella käyttää induktiosilmukkaan – ja sitä käsitellään osana fyysisen ympäristön esteettömyyttä.

Alueellinen saavutettavuus ja saatavuus

Kulttuurin alueellisesta saatavuudesta – eli siitä että kulttuuria löytyy tasaisesti eri alueilta – huolehtiminen on ollut Suomessa pitkään keskeinen yhdenvertaisuutta edistävä toimi ja sitä rahoitetaan muun muassa valtionosuuksin ja ohjataan muun muassa lailla kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019). Ilman valtion merkittävää tukea olisi mahdotonta ylläpitää ammattimaista ja valtakunnallista kulttuuri- ja taidekenttää. Kunnissa on nimittäin valtion tuesta huolimatta erilaiset lähtökohdat kulttuuripalveluiden saatavuuden huomioimiseen; esimerkiksi kaupunkimaisilla kunnilla on enemmän resursseja ja mahdollisuuksia käytettävissä. Vaikka lähes kaikki Manner-Suomen kunnat järjestävätkin musiikkiesityksiä ja muuta kulttuuritoimintaa, näyttää pysyvä ammatillinen kulttuuritoiminta keskittyvän kaupunkimaisiin kuntiin. (Aluehallintovirasto, 2017). Kulttuurin alueellisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi riittää siis työnsarkaa siinä missä monissa muissakin kulttuurin saavutettavuuden osa-alueissa.

Salonlahden (2020) mukaan käsitteitä *saatavuus* ja *saavutettavuus* saatetaan käyttää joskus lähes synonyymeinä, mutta niillä on kuitenkin selkeä ero; saatavuudella ilmaistaan, että jotakin palvelua on ylipäänsä jossain tarjolla, mutta se ei tee vielä kyseistä palvelusta saavutettavaa. Kulttuuria kaikille -palvelun näkemys alueellisesta saatavuudesta lainaa kuitenkin muiden saavutettavuuden osa-alueiden, kuten viestinnän ja sosiaalisen saavutettavuuden, elementtejä. Alueellisen saatavuuden lisäämiseksi organisaation kannattaa muun muassa pyrkiä lisäämään näkyvyyttään, jotta ihmiset löytävät palvelun luokse, sekä jalkautumaan laitoksiin kuten vankiloihin ja palvelutaloihin. Selkeästi vain alueellisen saatavuuden lisäämiseen tähtäävinä toimenpiteinä Kulttuuria kaikille -palvelu esittää kiertuetoimintaa eri alueille, pop up -tilaisuuksia, kuljetuksen tarjoamista tapahtumapaikalle sekä verkossa tapahtuvaa etäosallistumista. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022e).

Tämän tutkimuksen puitteissa käsittelen alueellista saavutettavuutta ja saatavuutta yhtenä kokonaisuutena, jolloin siihen sisältyy sekä palvelujen sijainti että organisaation tietoiset toimenpiteet alueellisen saavutettavuuden edistämiseen. Sitä vastoin rajaan viestinnän ja tiedotuksen toimenpiteet viestinnän

saavutettavuuteen sekä laitoksiin jalkautumisen sosiaaliseen saavutettavuuden ja yleisötyön alle. Verkossa tapahtuvan osallistumisen muodot on rajattu kokonaisuudessaan tutkimuksen ulkopuolelle, sillä tarkoitus on tarkastella nimenomaan *elävän jazzmusiikin* saavutettavuutta.

Viestinnän saavutettavuus

Viestinnän saavutettavuuden edistämisestä on tullut merkittävä yhteiskunnallinen tavoite erityisesti 2000-luvulla, kun digitalisaatio ja globalisaatio ovat luoneet sekä mahdollisuuksia että vaatimuksia jakaa tietoa ja edistää osallisuutta eri kieli- ja viestintärajoitteista huolimatta (Hirvonen & Kinnunen & Tiittula, 2020, s. 13). Monet kulttuurialan toimijat, kuten Suomen Jazzliito ja UMO Helsinki Jazz Orchestra ovatkin lähivuosina kehittäneet esimerkiksi verkkosivustojensa saavutettavuutta.

Hirvonen ja hänen kollegansa (2020) määrittelevät viestinnän saavutettavuuden *viestinnällisten voimavarojen* suunnitteluksi, rakentamiseksi, muotoilemiseksi ja välittämiseksi mahdollisimman monipuolisesti (s. 18). Viestinnälliset voimavarat ovat puolestaan *viestinnän sisällöt* (informatiiviset, kuten ohjetekstit, ja esteettiset, kuten elokuvat), *viestinnän muodot* (kirjoitettu, puhuttu, viitottu, kuvattu, äänitetty, ilmeilty) sekä *viestinnän käytännöt ja ympäristöt* (vuorovaikutustilanteet ja tekstit, kuten sanomalehti ja verkkosivusto sekä näiden yhdistelmät kuten toimistotyö) (Hirvonen ym., 2020, s. 18). Elävään jazzmusiikin liittyvät informatiiviset viestinnän sisällöt voivat olla esimerkiksi tiedotteet, konsertin käsiohjelma, ohjeet sekä mahdolliset opasteet ja kyltit. Esteettisiin sisältöihin kuuluvat tietenkin musiikkiesitys sekä konserttien markkinointiviestinnässä hyödynnettävät äänitteet, konserttitallenteet, musiikkivideot tai vastaavat.

Viestinnän saavutettavuudessa pyritään siihen, että välitetty informaatio on sisällöltään ymmärrettävää ja ulkoasultaan selkeää sekä helppokäyttöistä ja helposti saatavilla (Salo, 2012, s. 2). Esimerkiksi konserttien esittelytekstit ovat yksi keskeisimmistä jazzkonserttien markkinointivälineistä ja uskon niiden sisältävän paljon sellaista tietoa ja termistöä, joka ei ole läheskään kaikille tuttua. Digitalisaatio

on mahdollistanut sen, että useimpien jazzkonserttien tiedot ja esittelyt ovat kaikille vain parin klikkauksen päässä, eli helposti saatavilla, mutta suurempi haaste lienee se, miksi joku haluaisi etsiä niistä tietoa. Salo (2012) lisää viestinnän saavutettavuuteen myös sen, että organisaation oman kohteen (kuten konserttipaikan) esteettömyydestä ja saavutettavuudesta kerrotaan myös viestinnässä. Esimerkiksi konsertin esittelytekstissä mainitaan, onko konserttitilassa pyörätuolipaikkoja, inva-wc ja induktiosilmukka.

Hinnoittelu

Taloudellinen tilanne vaikuttaa tutkitusti henkilön mahdollisuuksiin osallistua kulttuuriin (Heikkilä, 2015, s. 51). Korkeaksi koetut lippujen hinnat ovat esimerkiksi yksi merkittävimpiä syitä osallistumattomuuteen suomalaisten sinfoniaorkesterien keskuudessa (Partanen, Ahomäki & Laukkanen, 2018, s. 22), vaikka orkestereiden saama julkinen tuki mahdollistaa kansainvälisessä vertailussa kohtuullisen hinnoittelun. Hinnoittelu on onneksi käytännön toteutuksen näkökulmasta helppo tapa edistää saavutettavuutta, vaikka lipputuloihin saattaakin liittyä kasvavia – inflaatiosta ja vähenevästä julkisesta tuesta johtuvia – odotuksia.

Kaartisen ja Linnapuomen (2015) mukaan saavutettava tapahtuma hinnoittelee sekä pääsylippunsa että oheispalvelunsa siten, että mahdollisimman monella olisi taloudellinen kyky osallistua (s. 20). Pääsylippujen hintoja voi porrastaa ja tehdä eri hintakategoriat esimerkiksi opiskelijoille, työttömille, eläkeläisille ja lapsille (Kaartinen & Linnapuomi, 2015, s. 20). Saavutettava hinnoittelu voi kuulua myös sosiaaliseen saavutettavuuteen ja yleisötyöhön. Käyttämättä jääneiden pääsylippujen jakaminen erilaisille vähemmistöryhmille voi nimittäin auttaa myös tavoittamaan kokonaan uusia yleisöjä (Kaartinen & Linnapuomi, 2015, s. 20). Esimerkiksi UMO Helsinki Jazz Orchestra (2022) tarjoaa osana yleisötyönsä syrjäytymistä ehkäisevää toimintaa vapaalippuja muiden muassa pitkäaikaissairaille ja vähävaraisille. Tämän tutkimuksen puitteissa uusien kohderyhmien tavoittaminen maksuttomia pääsylippuja jakamalla jaeotellaan kuitenkin saavutettavan hinnoittelun osa-alueeseen.

Yksittäisten kulttuuriorganisaatioiden toimenpiteiden ohella hinnoittelun saavutettavuutta voidaan edistää myös sektoreita ylittävillä verkostohankkeilla, kuten Kaikukortti-toiminnalla. Kaikukortti on fyysinen kortti, jolla voi hankkia Kaikukortti-verkoston kuuluvilta tahoilta maksuttomia pääsylippuja ja kurssipaikkoja, sen tarkoituksena on edistää taloudellisesti heikossa asemassa olevien mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin. Kortti myönnetään verkostoon kuuluvien sosiaali- ja terveyshuollon tai kuntien hyvinvointialan asiakkaille veloituksetta. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022f.)

Saavutettavuus eri aistien avulla

Saavutettavuus eri aistien avulla tarkoittaa Kulttuuria kaikille -palvelun mukaan sitä, että ihmisten erilainen tapa käyttää aistejaan otetaan huomioon (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022g). Kuten tiedämme, ihmisillä voi olla erilaisia rajoitteita käyttää aistejaan, kuten näköä ja kuuloa. Jotta taide-elämyksestä tulisi saavutettavampaa mahdollisimman monelle, voi kulttuuritoimija tarjota erilaisia tulkkauspalveluita, induktiosilmukan käyttömahdollisuutta sekä selkeitä viestintämateriaaleja, kuten opasteita, joissa käytetään suurta kirjaisinkokoa sekä selkeää kontrastia tekstin ja sen taustan välillä (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022g). Kulttuuritapahtuman asiakas voi myös itse tilata tulkkauspalvelun Kelan tulkkauspalvelusta, jonka käyttäminen on asiakkaalle maksutonta. Tapahtuman tulee järjestää tulkille maksuton sisäänpääsy esityksen harjoituksiin ja/tai varsinaiseen esitykseen, jonka lisäksi tulkille on hyvä tarjota taustatietoa esityksen sisältöön liittyen. (Kaartinen & Linnapuomi, 2015, s. 50–51).

Jazzkonserteissa erilaisten tulkkauspalveluiden soveltaminen ei ole välttämättä yhtä helppoa tai mielekäästä, kuin esimerkiksi teatteriesityksessä tai taidemuseon näyttelyssä, mutta musiikin kuuleminen hyvin on puolestaan aivan keskeistä. Näin ollen tässä tutkimuksessa saavutettavuutta eri aistien avulla tarkastellaan vain induktiosilmukan käytön osalta – ja siten myös viestintään ja tiedottamiseen liittyvät asiat rajataan koskemaan vain viestinnän saavutettavuutta.

Strategiat ja suunnitelmat

Yhdenvertaisuuslaki velvoittaa yli 30 henkilöä säännöllisesti työllistävää työnantajaa laatimaan suunnitelman tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi – edistämistoimenpiteitä ja niiden vaikuttavuutta tulee myös käsitellä yhdessä henkilöstön tai heidän edustajiensa kanssa (YhdenvertL 2:7.1 §). Sisäasiainministeriön *Yhdenvertaisuussuunnittelun oppaan* (2010) mukaan yhdenvertaisuussuunnittelu muun muassa tukee hallintoa ja auttaa kehittämään palveluita, jonka vuoksi sen laatiminen on hyödyllistä myös niille, joilla ei ole velvollisuutta sen tekemiseen (s. 14).

Yhdenvertaisuussuunnitelma on organisaation laatima suunnitelma siitä, miten se edistää yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan sekä ehkäisee ja puuttuu syrjintään (Sisäasiainministeriö, 2010, s. 13). Yhdenvertaisuussuunnitelman sisältö on kuitenkin pitkälti sen laatijasta ja laatijan toiminnan luonteesta riippuvainen. Suunnitelmaan voi yhdistää useita näkökulmia – kuten saavutettavuuden edistämisen. Myös moninaisuus- ja yleisötyösuunnitelmat pyrkivät edistämään yhdenvertaisuutta. (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022). Kulttuuria kaikille -palvelu painottaa, että kaikessa suunnittelussa (mm. talous-, toiminta- ja projektisuunnitelmat) tulisi olla mukana saavutettavuus- ja moninaisuusnäkökulmat (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022h). Näin huolehditaan siitä, että yhdenvertaisuutta edistetään aktiivisesti ja konkreettisesti, eivätkä ideat jää vain korulauseiksi erilaisiin dokumentteihin. Myös yleisötyön tutkimuksessa on huomattu, että merkittävät toimintafilosofian muutokset vaativat toimiakseen koko organisaation sitoutumista niin käytännössä kuin ”henkisellä tasolla” (Bollo ym., 2017, s. 50).

Yhdenvertaisuussuunnitelman merkittävimpiä kehittämiskohteita ovat Sisäasiainministeriön (2010) mukaan syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi ja yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen sekä osallisuuden lisääminen (s. 14). Sisäasiainministeriön (2010) oppaan mukaan suunnitelman tekemisen vaiheet ovat (1) työryhmän kokoaminen, (2) henkilöstön osallistaminen, (3) tilannekartoitus, (4) toimenpiteiden kohdentaminen, (5) suunnitelman

kirjoittaminen ja hyväksyminen, (6) tiedottaminen ja suunnitelman toimeenpano, (7) seuranta sekä (8) suunnitelman päivittäminen (s. 19–20). Hyvä yhdenvertaisuussuunnittelu on siis jatkuva prosessi, jossa uudelleen arviointia harjoitetaan säännöllisesti.

Turvallisemman tilan periaatteet ja häirintäyhdyshenkilö

Yleisötyön kaltainen toiminta on yksi osa-alue Kulttuuria kaikille -palvelun määrittelemästä sosiaalisesta saavutettavuudesta. Sosiaaliseen saavutettavuuteen liittyy Kulttuuria kaikille -palvelun mukaan myös yhdenvertainen asiakaspalvelu sekä avoin asenne, joiden myötä jokaisen tulisi tuntea itsensä tervetulleeksi sellaisena kuin on (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022i). Tässä sosiaalisen saavutettavuuden alaluvussa käsitellään lyhyesti avoimen ja toisia kunnioittavan ilmapiirin luomista määrittelemällä turvallisemman tilan periaatteet sekä häirintäyhdyshenkilön toiminta.

Wallin-Ruschman ja Patka (2016) analysoivat turvallista tilaa Fetnerin, Elafrosen, Bortolinin ja Drechslerin (2012) tunnistamien turvallisen tilan kolmen ulottuvuuden mukaan; konteksti (miltä ollaan turvassa?), jäsenkunta (keneltä ollaan turvassa?) ja toiminta (miltä toimenpiteiltä ollaan turvassa?) (s. 321). Jäsenkunnan määrittelyssä huomioidaan, että turvallinen tila muodostuu usein jonkin ryhmän kokeman jaetun identiteetin ympärille – vaikka tosiasiassa kaikissa ryhmissä on myös muita identiteettejä, jotka risteävät toisiaan. Terminä ”turvallinen tila” viittaa mahdollisuuteen olla vapaa ulkopuolisesta uhan aiheuttajasta, minkä vuoksi sekä ryhmän sisäiset että ulkoiset jäsenet täytyy määritellä. (Wallin-Ruschman & Patka, 2016). Wallin-Ruschman & Patkan (2016) mukaan turvallista tilaa kaipaavat ovat useimmiten niitä, jotka valtakulttuurin edustajat ja yhteiskunta ovat marginalisoineet (s. 321). Kun tietty yhteisö on muodostettu, tulee sen laatia säännöt siitä, millainen käytös on hyväksyttyä ja mikä ei; yleensä sääntökoodisto käsittää muun muassa toisten kunnioittamisen, aktiivisen kuuntelun, ”puhumista vain omasta puolestaan”, osallisuuden, avoimuuden ja dialogin (Wallin-Ruschman & Patka, 2016, s. 322).

Vaikka Wallin-Ruschman ja Patka (2016) puhuvat ”turvallisesta” tilasta, on ”turvallisempi tila” -termin käyttö nykyisin yleisempää. Muiden muassa Rajala (2021) suosii turvallisempi tila -termiä, sillä mikään tila ole koskaan täysin turvallinen, eivätkä kaikki koe turvallisuutta samoissa olosuhteissa (s. 15). Räsänen (2012) mukaan turvallisemman tilan käsite on alun perin tullut Suomeen Kööpenhaminan queer-festivaaleilta; Suomessa turvallisemman tilan periaatteita käyttäviä ryhmiä on nykyisin useita, myös queer-yhteisöjen ulkopuolella (s. 11–12).

Suomessa turvallisemman tilan periaatteita noudatetaan muun muassa joissakin yleishyödyllisissä järjestöissä. Esimerkiksi Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry:n (2022) turvallisemman tilan periaatteet ovat: (1) **Ole avoin** (mm. kohtaa henkilöt ennakkoluulottomasti), (2) **Kunnioita** (mm. kiinnitä huomiota sanavalintoihisi ja muista osallistujien moninaisuus), (3) **Älä oletta** (mm. älä tee oletuksia esimerkiksi toisen sukupuolesta tai taustasta), (4) **Puutu** (toimi mikäli todistat häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua), (5) **Kannusta** (mm. ota vastuuta myös muiden osallistujien kokemuksesta) ja (6) **Rentoudu** (erehtyminen ja kysyminen on sallittua). Allianssi ry (2022) mainitsee ohjeistuksessaan myös häirintäyhdyshenkilön, jonka puoleen voi kääntyä koettuaan epäasiallista kohtelua. Muun muassa Helsingin yliopiston ylioppilaskunnalla (HYY) on vakiintunut toimintamalli häirintäyhdyshenkilölle. Linnan (2022) mukaan HYY:n häirintäyhdyshenkilöt ovat tehtävänsä koulutettuja, ja he neuvovat ja tukevat epätasa-arvoista kohtelua kohdanneita opiskelijoita. Häirintäyhdyshenkilöitä sitoo vaitiolovelvollisuus eivätkä he tee jatkotoimenpiteitä ilman häirintää kohdanneen suostumusta (Linna, 2022).

Kulttuuria kaikille -palvelun mukaan kulttuuripalvelun viestinnässä on hyvä korostaa, että syrjintää ei sallita ja että kaikki ovat tervetulleita (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022i). Tämän tutkimuksessa puitteissa turvallisemman tilan periaatteista ja häirintäyhdyshenkilöstä viestiminen lasketaan kuitenkin viestinnän saavutettavuuden osa-alueeksi.

Ymmärtämisen tukeminen

Kulttuuria kaikille -palvelun näkemyksen mukaan ymmärrystä voi tukea usealla tavalla, mutta tarkoituksena on joka tapauksessa helpottaa osallistujaa saamaan kokonaiskäsitys jostain toiminnasta tai aiheesta (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022j). Ymmärryksen tukeminen voi palvella niitä, jotka eivät vielä tunne aiheetta, sekä niitä, jotka haluavat syventää aikaisempaan tietämystään (esim. Salo, 2012, s. 12; Maitland, 2000, s. 10; Kawashima, 2000, s. 9–10). Ymmärtämisen tukeminen on avuksi myös tapahtumaan tai palveluun mahdollisesti osallistuvan viittomakielen- sekä teksti- tai kuvailutulkin työssä (Salo, 2012, s. 12).

Ymmärtämistä voi tukea viestinnällisesti ja toiminnallisesti. Viestinnän keinoina toimivat esimerkiksi tekstit ja audiovisuaaliset esitykset (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022j). Salon (2012) mukaan verkkosivuilla on hyvä olla tarkempaa tietoa taitelijoista ja esityksestä, jonka lisäksi taustatietoa voi sisällyttää tapahtumapaikan materiaaleihin (s. 12). Kulttuuria kaikille -palvelu katsoo myös eri kielivaihtoehdot, selkokielen sekä puhetta ja tekstiä korvaavat kommunikaation menetelmät kuuluvan ymmärtämisen tukemiseen (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022j), mutta tässä tutkimuksessa niitä käsitellään osana viestinnän saavutettavuutta. Käytännön oppimismuotoina kulttuuritoimija voi puolestaan tarjota muun muassa työpajoja ja yhteisöllisiä projekteja, joissa opitaan kuuntelemalla, katsomalla ja kokeilemalla (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022j).

Vaikka taidekokemukseen orientoiva ennakkotieto on tärkeää, ymmärrystä voi tukea myös varsinaisessa taide-esityksessä ja sen jälkeen. Esimerkiksi valtakunnallinen 8.-luokkalaisille taide-elämyksiä tarjoava Taidetestaajat-hanke velvoittaa mukana olevaa kulttuuritoimijaa järjestämään oppilaille oppimista tukevia tehtäviä ennen ja jälkeen taidekokemuksen, ja kannustaa myös osallistamaan yleisöä varsinaisessa taide-elämyksessä. UMO Helsinki Jazz Orkestran vuoden 2022 Taidetestaajat-konsertissa konsertin juontaja taustoitti yleisön ”musiikillista aikamatkaa” 20-luvulta nykypäivään näytellen, kyltein, rekvisiitin sekä erilaisin tiedonannoin.

Jazzmusiikin näkökulmasta ymmärtämisen tukeminen voi tarjota yhden monista keinoista tavoittaa kokonaan uusia yleisöjä, sillä jazzin kuunteleminen saatetaan joskus kokea ”vaikeaksi”. Suomalaisten kulttuuripääomaa, kulutusta ja elämäntyylien sosiaalista eriytymistä tarkastelevassa *Suomalainen maku* -tutkimuksessa onkin löytynyt todisteita siitä, että jazz ja klassinen musiikki kuulostavat joillekin ”liian taiteelliselta” ja että jazzmusiikki kuuluu klassisen musiikin ohella nykyisin osaksi korkeakulttuuria (Purhonen ym., 2014, s. 54–55; 59). Korkeakulttuurin status lisää taiteen vetovoimaa joissain ihmisryhmissä, mutta myös luo näkymättömiä esteitä joidenkin toisten ryhmien osallistumiselle. Kulttuuritoimija voi kuitenkin pyrkiä madaltamaan näkymättömiä esteitä. Taidetestaajat-hanketta tutkinut Tarja Pääjoki (2021) tunnistaa ymmärtämisen tukemisen tärkeyden ja kokee, että mikä tahansa taidesisältö voi kuitenkin olla osallistujalle elämyksellistä, mikäli annettu taustatieto tukee riittävästi taiteeseen osallistumista (s. 91).

Yleisötyön tutkimuksen valossa voidaan kiistatta sanoa, että ymmärtämisen tukeminen kuuluu oleellisesti yleisötyöhön (esim. Sorjonen, 2015b, s. 22; Maitland, 2000, s. 9–11; Kawashima, 2000, s. 9–10). Oma tutkimukseni noudattaa samanlaista linjaa: ymmärtämisen tukeminen tunnistetaan omana ilmiönään Kulttuuria kaikille -palvelun saavutettavuuden osa-alueiden luokittelun mukaisesti, mutta sitä käsitellään tutkimuksen tuloksissa ja analyysissa osana sosiaalista saavutettavuutta ja yleisötyötä.

Sosiaalinen saavutettavuus ja yleisötyö

Yleisötyölle on olemassa useita erilaisia määrittelyjä ja tarkastelutapoja. Englannin kielessä yleisötyöstä käytetään ainakin termejä *audience development* (yleisöjen kehittäminen), *audience outreach* (yleisöjen tavoitteleminen) ja *audience engagement* (yleisön sitouttaminen), jotka tarjoavat jo nimensä puolesta hyvin erilaisia näkökulmia yleisötyöhön. Suomessa, ainakin valtiosuuden (VOS) piirissä olevien taidelaitosten keskuudessa, suositaan lähinnä termiä *yleisötyö*, vaikka aikaisemmin on käytetty myös termejä *yleisökasvatus* ja *yleisöyhteistyö*. Taidelaitosten tuottama yleisötyö voidaan toisinaan nähdä *kulttuurihyvinvointina*, joka tunnustaa taiteen yhteyden terveyteen sekä sen hyvinvointia lisäävän

vaikutuksen (Houni, Turpeinen & Vuolasto, 2021, s. 17–30). Jopa työhyvinvointipalveluja on toisinaan tuotettu taidelaitoksen yleisötyönä (Sivonen, 2015, s. 67). Tässä tutkimuksessa puhutaan kuitenkin yleisötyöstä, joka lasketaan sosiaalisen saavutettavuuden osa-alueeksi.

Yleisötyötä on tutkittu vuosikymmeniä paitsi kulttuurin myös muiden tieteenalojen lähtökohdista käsin. Sorjosen (2015) mukaan kulttuurin taloustiede korostaa yleisötyön mahdollisuuksia kasvattaa uusien tai nykyisten yleisöjen kävijämääriä – liiketaloustiede tarkastelee puolestaan yleisötyön kykyä löytää uusia yleisöjä ja syventää suhdetta nykyiseen yleisöön pitkäaikaisen asiakassuhteen luomiseksi (s. 15). Tässä tutkimuksessa yleisötyötä tarkastellaan kuitenkin pääasiassa Kawashiman (2000), Maitlandin (1997), Sorjosen (2015) ja Sorjosen ja Sivosen (2015) näkemyksiä soveltaen, sillä niissä tunnistetaan yleisötyössä muitakin päämääriä kuin kävijämäärän kasvattamisen. Yhtäläistä näille kolmelle näkökulmalle on yleisötyön tarkastelu taidelaitoksen käytännön toiminnan kautta. Kawashiman (2000) sekä Sorjosen ja Sivosen (2015) tutkimukset tarjoavat runsaasti myös kulttuuripoliittista ja teoreettista pohdintaa – Maitlandin (2000) teoksen ollessa enemmän käytännön opas. Kulttuuripoliittisen näkökulman korostaminen teoreettisessa viitekehyksessä on perusteltua, sillä saavutettavuus ja sen edistäminen perustuvat erottamattomasti yhteiskuntamme perusarvoihin – kuten tässä luvussa on aikaisemmin esitetty. Tutkimuksessa on myös laaja saavutettavuuden käytännön toimiin liittyvä tarkastelutapa, joka perustuu puolestaan tutkimuksen kohderyhmän saavutettavuuden edistämisen toimenpiteisiin ja siitä johdettaviin toimenpide-ehdotuksiin. Siksi myös Maitlandin näkökulman hyödyntäminen on perusteltua.

Kawashiman (2000) laajasti tunnustetun näkökulman mukaan yleisötyö koostuu neljästä käsitteellisestä osa-alueesta: *cultural inclusion* (kulttuuriin osallistaminen), *extended marketing* (laajennettu markkinointi), *taste cultivation* (maun kehittäminen) ja *audience education* (yleisökasvatus) (s. 8). Käytännössä kategorioista löytyy päällekkäisiä ominaisuuksia ja ne voivat toimia myös toistensa yhdistelminä (Kawashima, 2000, s. 8). Kulttuuriin osallistamisen Kawashima (2000) määrittelee pääasiassa taidelaitoksen ulkopuolelle suuntautuviin toimiin, joilla pyritään tavoittelemaan vähiten todennäköisiä osallistujia (esim.

syrytyneitä tai syrjäytymisen vaarassa olevia) ja saamaan siitä pikemminkin sosiaalisia kuin taloudellisia tuloksia (s. 8–9). Lindholm (2015) puhuu tällaisesta toiminnasta ”jalkautumistempauksina”, jotka suunnataan erityisryhmille kuten päiväkoteihin ja palvelutaloihin (s. 19). Toisaalta voidaan tulkita, että tähän luokkaan kuuluu myös ainakin osa Lindholmin (2015) ”henkilökohtaisuuden painottuminen” -kategorian toiminnoista – eli yksilölliseen tarpeeseen suunnitellut toiminnot – kuten Espoon ja Helsingin kulttuurikaveritoiminta, jossa esimerkiksi yksinäiselle ihmiselle mahdollistetaan seuralaisen kanssa osallistuminen kulttuuripalveluun (s. 19). UMO Helsinki Jazz Orchestra on toteuttanut kulttuuriin osallistamisen toimina muun muassa kouluissa ja palvelutaloissa järjestettyjä konsertteja sekä pääsylippujen jakamista maksuttomasti erityisryhmille, kuten pitkäaikaissairaille ja maahanmuuttajille.

Laajennetulla markkinoinnilla tavoitellaan ensisijaisesti taloudellista hyötyä, ja se kohdistuu taidelaitoksen potentiaaliseen uuteen kävijään, jolle tarjotaan taidelaitoksen ydintuotetta. Toiminnan menetelmät ovat nimensä mukaisesti pitkälti markkinoinnillisia – kuten erikoistarjouksien antaminen – mutta voivat käsittää myös sellaisten taiteen ominaisuuksien kehittämistä, jotka lisäävät potentiaalisen osallistujan osallistumishalua. (Kawashima, 2000, s. 9.)

Maun kehittämisen myötä saadaan olemassa oleva yleisö kiinnostumaan myös muista taidemuodoista. Toiminta perustuu usein taidelaitosten väliseen yhteistyöhön, jolla nähdään olevan niin taiteellisia kuin taloudellisiakin tavoitteita. (Kawashima, 2000, s. 9.) Jazztoimijat ovatkin tehneet laajasti yhteistyötä esimerkiksi taidemuseoiden kanssa. UMO Helsinki Jazz Orchestra on myös tehnyt yhteistyötä muun muassa Helsingin kaupunginorkesterin, Kamariorkesteri Avanti!:n sekä Suomalaisen barokkiorkesterin kanssa.

Kawashiman (2000) neljäs yleisötyön luokka – yleisökasvatus – kohdistuu olemassa olevaan tai potentiaaliseen yleisöön ja sen osallistumismäärää pyritään kasvattamaan taiteen ymmärtämistä tukemalla ja taidekokemuksesta nauttimista edistämällä (s. 9–10). Lindholmin (2015) mukaan kulttuurilaitokseen tutustuminen, taitelijavierailut, keskustelutilaisuudet ja työpajat ovat relevantteja tapoja antaa osallistujalle monipuolisempi ja syvällisempi taide-elämys (s. 18).

Myös Sorjosen (2015) mukaan yleisötyötä toteutetaan vuorovaikutteisesti yleisön kanssa työpajoissa ja ohjatuissa keskustelutilaisuuksissa (s. 59–60). UMO Helsinki Jazz Orchestraa konkreettisenä esimerkkinä käyttäen, yleisökasvatuksellisia toimintatapoja voivat olla muun muassa taidesisältöä avaava sarjakuva, enemmän irti esityksestä -keskustelutilaisuudet sekä biisinkirjoittamisen ja rytmiikan työpajat (UMO-säätiö sr, 2022).

Kawashiman (2000, s. 8–11) esittämistä neljästä yleisötyön päämäärästä (sosiaalinen, taloudellinen, taiteellinen ja kasvatuksellinen) Maitland (2000, s. 7–8) tunnistaa kolme; sosiaalinen, taiteellinen ja taloudellinen. Maitland (2000) katsoo kuitenkin ymmärtämisen tukemisen kuuluvan yleisötyöksi (s. 10), ja koska ymmärtämisen tukemista voidaan perustellusti pitää kasvatuksellisenä toimenpiteenä, voidaan ajatella Maitlandin tietyllä tapaa ”hyväksyvän” myös yleisötyön kasvatukselliset päämäärät. Niin ikään Sorjonen (2015b, s. 22) ja Sorjonen ja Sivonen (2015, s. 94–95) puoltavat Maitlandin näkemyksiä yleisötyön päämääristä – joskin nostavat esille myös muita yleisötyön tavoitteita, kuten taidelaitoksen (ydin)toiminnan kehittämisen, joka perustuu yleisön ja taidelaitoksen väliseen vuoropuheluun, sekä taidelaitoksen työntekijöiden motivoinnin. Sorjosen (2015) tarkasteltavan erityispiirteenä on yleisötyön näkeminen laitoksen ydintehtävää tukevana toimintana. Kyseisen tutkimuksen tuloksissa kuitenkin valtaosa vastaajista kyseenalaisti tämän näkemyksen ja osa koki yleisötyön olevan osa taidelaitoksen perustehtävää (Sivonen, 2015 s. 66). Tämän vuoksi yleisötyö nähdään tässä tutkimuksessa niin, että se voi tukea taidelaitoksen ydintoimintaa ja/tai toimia elimellisenä osana taidelaitoksen perustehtävää. Päätelmää tukee lisäksi se, että yleisötyö vaikuttaa olevan pääasiassa rahoitettu kulttuurilaitosten perusrahoituksesta (Sivonen, 2015, s. 65). Yleisötyö osana taidelaitoksen ydintoimintaa tuntuu perustellulta ja luonnolliselta myös sen valossa, että tietyt lait velvoittavat taidelaitoksia edistämään yhdenvertaisuutta.

Maitland (2000), Sorjonen ja Sivonen (2015) näkevät Kawashiman (2000) tapaan yleisötyön kohdistuvan sekä olemassa oleviin että uusiin yleisöihin. Sorjonen (2015b) kyseenalaistaa kuitenkin Kawashiman (2000, s. 8) näkemyksen siitä, ettei kaikkia neljää yleisötyön muotoa voisi kohdistaa sekä uusiin että nykyisiin yleisöihin (s. 17). Kawashima (2000) tosin tiedostaa kategorioiden päällekkäisyydet itsekkin ja

painottaa jaottelun funktiota keskustelunavaajana (s. 8). Keskustelunavaus toimii. Saavutettavuuden näkökulmasta jaottelu on eriarvoistava: sitä fundamentaalisesta noudattamalla useita erityisryhmiä (vähiten todennäköisiä osallistujia) kohdeltaisiin kuin pakkopullaa, jonka luokse jalkaudutaan, mutta joka suljetaan pois syvällisemmästä vuorovaikutuksesta taidelaitokseen sekä sellaisesta toiminnasta, joka lisää taiteen ymmärtämistä sen kokijassa. Kategoriat auttavat kuitenkin niihin liitettyjen tavoitteiden myötä hahmottamaan, että yleisötyön voidaan katsoa vaikuttavan kahteen ylätasoon päämäärään: taidelaitoksen ”yleiseen menestykseen” (taiteelliset ja taloudelliset päämäärät) sekä ”yhteiskuntavastuulliseen menestykseen” (sosiaaliset ja kasvatukselliset päämäärät). Tämän tunnistaminen on oleellista, sillä se auttaa rajaamaan yleisötyön suhdetta saavutettavuuteen. Näin muodostin Kawashiman yleisötyön jaottelun pohjalta synteessin (kuva 4), joka kuvastaa yleisötyön tarkastelua tässä tutkimuksessa, eli saavutettavuuden näkökulmasta.

Tämän tutkimuksen tarkastelussa taiteellinen puoli rajautuu pois, sillä se ei ole aivan niin läheisesti kytköksissä saavutettavuuteen. Ne kytkökset mitä saavutettavuudella ja taiteellisella ulottuvuudella on, liittyvät eniten inklusioon, sekä representaation ja diversiteetin toteutumiseen taiteen tekijöissä.

Kuva 4: Synteesi yleisötyön tarkastelusta saavutettavuuden näkökulmasta

Lähde: Kawashima (2000)
 Visualisointi kirjoittajan

Voidaan siis sanoa, että taidelaitoksen saavutettavuuden edistämisellä on vähemmän suoria vaikutuksia taiteellisiin tavoitteisiin, kuin sosiaalisiin ja kasvatuksellisiin tavoitteisiin. Samalla argumentilla myös taloudellinen puoli rajataan pois – ainakin osittain. Tätä puoltaa se, että yleisötyö rahoitetaan useimmiten kulttuurilaitoksen perusrahoituksesta (Sivonen, 2015, s. 65) ja että yleisötyötä (ja esteettömyyttä) pyritään rakenteellisesti edistämään liittämällä se esimerkiksi taide- ja kulttuurialan lakisääteisen valtionosuusjärjestelmän kannustimeksi (Laki esittävän taiteen edistämisestä 1082/2020). Yleisötyö on siis harvoin itsenäinen rahasampo, vaan enemmänkin julkisen perusrahoituksen oikeuttaja, jopa velvoite. Tämä tuntuu siinäkin mielessä luonnolliselta, että erilaiset taiteen rahoittamiseen ja tuottamiseen liittyvät lait, kuten laki kuntien kulttuuritoiminnasta ja laki esittävän taiteen esittämisestä, velvoittavat taidelaitoksia edistämään yhdenvertaisuutta.

Yhteenvedona yleisötyön kirjallisuudesta voidaan todeta, että siinä korostuu yleisötyön – toistaiseksi ohuesti todistettu – kyky turvata taidelaitoksen menestys yleisömääriä lisäämällä ja sitä kautta lipputuloja kasvattamalla, sekä varmistamalla julkisen tuen jatkuvuus sosiaalisen vastuunkannon myötä. Saavutettavuuteen liittyvä kirjallisuus syventyy puolestaan yksityiskohtaisella tarkkuudella ohjeistamaan, kuinka saavutettavuudesta voidaan huolehtia mahdollisimman perusteellisesti. Näitä toimenpiteitä perustellaan niin yksilön oikeuksien ja lain asettamien velvoitteiden kuin erilaisten suositusten näkökulmasta, joskin pohditaan myös toimenpiteiden mahdollisia positiivisia vaikutuksia taidelaitoksen yleisömäärään. Saavutettavuuden ja yleisötyön kirjallisuudella on tältä osin ehkä yllättävänkin iso näkökulmaero, ottaen huomioon, että molemmilla tarkastelun kohteena olevilla ilmiöillä edistetään samaa asiaa, yhdenvertaisuutta. Mielenkiintoista on myös se, ettei ole tutkimusnäyttöä sille, että yleisötyö kasvattaisi yleisömäärää pitkällä aikavälillä, vaikka yleisötyötä on harjoitettu suunnitelmallisesti jo vuosikymmeniä. Niin ikään lainsäädännön ja toimenpideohjelmien vaikutus käytännön saavutettavuuden toteutumiseen on hajanaista, vaikka yhdenvertaisuuden edistäminen on ollut viranomaisten velvoite hyvin pitkään.

3 KYSELYTUTKIMUS

Tässä luvussa perustelen kyselytutkimuksen soveltuvuutta elävän jazzmusiikin saavutettavuuden tutkimiseen ja kuvaan aineiston keruun ja analyysin prosessin. Pohdin myös kriittisesti tutkimuksen luotettavuutta sekä eri työvaiheiden toteutuksen laatua.

3.1 Tutkimuksen yleiset lähtökohdat

Tutkimuksen erityispiirteenä on työelämälähtöisten ei-tieteellisten tavoitteiden sovittaminen tieteelliseen tutkimukseen. Käytännön tavoitteiden vuoksi tutkimusta voidaan Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (1997) mukaan pitää *soveltavana* (s. 19). Ei-tieteelliset tavoitteet nousevat Suomen Jazzliitto ry:n tilaamasta Elävän jazzmusiikin saavutettavuuden nykytila Suomessa -selvityksestä ja tieteelliset tavoitteet puolestaan Taideyliopisto Sibelius-Akatemialle tehtävän pro gradu -tutkielman vaatimuksista. Osittain risteävät tavoitteet asettavat tiettyjä haasteita, mutta toisaalta täydentävät toisiaan. Tutkimusasetelma on kuitenkin mielekäs ja mukautuu Vilkan (2021) näkemykseen nykyisestä trendistä, jossa työelämälähtöisyys lisääntyy akateemisessa koulutuksessa (s. 17). Tässä tutkimuksessa työelämän kehitystarpeet korostuvat elävän jazzmusiikin saavutettavuuden kartoituksen osalta sekä lopun toimenpide-ehdotuksissa. Tieteelliset tavoitteet tuovat tutkimukseen tieteellisen teorianpohjan, josta käsin erityisesti sosiaaliseen saavutettavuuteen kuuluvaa yleisötyötä tutkitaan ja analysoidaan.

3.2 Kyselytutkimuksen valintaan johtaneet syyt

Kyselytutkimus valikoitui tutkimusmetodiksi useasta syystä:

1. Tutkimuksen kohderyhmän koko on suuri ja maantieteellisesti laaja
2. Tutkimusasetelmani on tarkasti määritelty.
3. Tutkimuksen toistaminen saattaa olla tulevaisuudessa tarpeellista.
4. Tutkimus tarvitsi määrällistä ja laadullista tutkimusta yhdistelevän menetelmän.
5. Tutkittava aihe saattaa joltain osin olla vastaajalle arkaluonteinen.
6. Tutkimuksen toteutuksen tulee huomioida saavutettavuus.

Yksi tutkimukseni tavoitteistani on kartoittaa sekä yleisellä tasolla että tietyin yksityiskohdin saavutettavuuden toteutumista elävän jazzmusiikin parissa Suomessa. Tutkimuksen kohderyhmän muodostaa siten kaikki jazzkonserttien järjestäjät Suomessa, joskin määrittelin kohderyhmälle tiukemmat myöhemmin kuvaamani kriteerit. Näin ollen tutkimukseni on *kokonaistutkimus*, joka Vehkalahden (2014) määrittelyn mukaan merkitsee sitä, että kerätty aineisto kuvaa perusjoukkoa, eli tutkimuksen kohdetta kokonaisuudessaan (s. 45). Kokonaistutkimukseni kohderyhmä on siis määrällisesti suuri ja maantieteellisesti laaja, mikä tekee nimenomaan sähköisestä kyselystä huomattavasti soveltuvamman aineistonkeruumenetelmän kuin esimerkiksi haastattelut.

Tutkimusasetelmani on monelta osin tarkasti määritelty: saavutettavuudessa on toki valtavasti ulottuvuuksia ja tulkinnallisia ominaisuuksia, mutta esittelemäni teoreettisen viitekehyksen myötä olen pystynyt rajaamaan tarkat määreet siihen, miten elävän jazzmusiikin saavutettavuutta mitataan tässä tutkimuksessa; haluan esimerkiksi selvittää, kuinka monta prosenttia jazzmusiikin konserttitiloista on esteettömiä. Saman suuntaisilla mittareilla on aikaisemminkin tutkittu saavutettavuutta Suomen kulttuurialalla, joten on perusteltua hyödyntää aikaisemmin määriteltyä näkökulmaa myös elävän jazzmusiikin osalta. Tarkasti määrittelemäni tutkimusasetelma vaatii Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan kokeellisia aineistonkeruumenetelmiä, kuten kyselyä (s. 71). Hirsjärven (1997) ja hänen kollegoidensa mukaan kysely mahdollistaa myös standardoidun aineistonkeruun, jossa jokaiselta tutkittavalta kysytään sama asia täsmälleen samalla tavalla (s. 188). Tämä on eduksi vertaillessani sekä yksittäisiä vastauksia keskenään että tutkimustuloksia muihin kulttuurialan saavutettavuusselvityksiin ja -tilastoihin. Standardoituus mahdollistaa vertailukelpoisen tutkimuksen tekemisen samasta aiheesta tulevaisuudessa, joka tässä tapauksessa saattaa olla hyvinkin mahdollista. Tulevaisuudessa mahdollisesti tehtävällä tutkimuksen uusinnalla voitaisiin esimerkiksi nähdä saavutettavuudessa tapahtunut muutos ja arvioida tässä tutkimuksessa annettujen toimenpide-ehdotusten laatua.

Kysely soveltuu sekä määrällisen että laadullisen tutkimuksen menetelmäksi (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 71), mikä tekee siitä oivallisen menetelmän

tutkimuskysymyksieni valossa; monivalintakysymysten myötä selvitetään pääasiassa saavutettavuuden eri osa-alueiden toteutumista, ja puoliavoimien ja avoimien kysymyksien myötä pyritään vastaavasti ymmärtämään vastaajan toimintatapaa ja pyrkimyksiä. Tutkimukseni on siis luonteelta sekä laadullista, eli siinä kuvataan ilmiötä ja pyritään ymmärtämään toimintaa (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 85), että määrällistä, jossa pyritään muun muassa tekemään yleistyksiä (Valli, 2015, s. 237).

Saavutettavuuden toteutumisesta kysyminen saattaa olla vastaajalle siinä mielessä arkaluontoista, että tietyt saavutettavuuteen liittyvät toimenpiteet – kuten yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen – saattavat olla vastaajan edustamalle organisaatiolle lain velvoittamia. Tutkimuksessa kartoitetaan myös vastaajien mielipiteitä ja näkemyksiä, ja erityisesti mikäli ne poikkeavat valtavirrasta, voidaan asioiden ilmaiseminen olla arkaluontoista. Vilkan (2021) mukaan kysely soveltuukin tilanteisiin, jossa käsitellään arkaluontoisia aiheita (s. 94). Kyselyyn on mahdollista vastata anonyymisti, joskin tässä tutkimuksessa pakollisena taustatietona oli vastaajan edustaman organisaation paikkakunta. Kyselyssä oli mahdollisuus myös ilmoittaa edustamansa organisaation nimi, mutta tutkimuksen esityksessä kyseinen tieto anonymisoidaan.

Edellä mainittujen lisäksi halusin tutkimuksen olevan itsessään ymmärrettävä ja alueellisesti ja kielellisesti riittävän saavutettava. Kyselyn maantieteellisesti rajoittamattoman levikin mahdollisesti sähköpostitse lähetettävä verkkokysely. Verkkokysely mahdollisti kyselyyn upotetut linkit, jotka ohjasivat aiheeseen liittyvää lisätietoa tarjoaviin verkkosivustoihin; tämä tuki vastaajan kykyä ymmärtää tutkittavaa aihetta. Suomen Jazzliiton jäsenistössä tiedettiin olevan ruotsinkielisiä toimijoita, jonka vuoksi ruotsinkielisen kyselylomakkeen tekeminen oli tärkeää. Esimerkiksi vain englanninkielistä käyttäviä tutkimuksen kohderyhmään kuuluvia toimijoita ei tiedetty olevan. Kysely mahdollisti kyselylomakkeen laadukkaan käännöksen etukäteen ja toisaalta kyselystä saatavat haastattelua yksinkertaisemmat vastaukset olivat minulle ruotsiksikin riittävän ymmärrettäviä. Syväluotaavan haastattelun tekeminen ruotsiksi olisi ollut itselleni haastavaa.

3.3 Tutkimusetiikka

Tutkimusetiikka on Vilkan (2021) mukaan hyvän tieteellisen käytännön noudattamista, joka tarkoittaa yleisesti hyväksytyjä käytänteitä suhteessa kollegoihin, tutkimuskohteeseen, rahoittajiin, toimeksiantajiin ja suureen yleisöön sekä eettisesti kestävien tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmien käyttöä (s. 41). Tässä tutkimuksessa tutkimusetiikkaa ilmenee muun muassa pyrkimyksenä mahdollisimman laadukkaaseen menetelmäosaamiseen sekä avoimena, tarkkana, johdonmukaisena ja rehellisenä tutkimusprosessin kuvauksena sen toteuttajineen, taustoineen ja haasteineen. Lukijan tulisikin Vilkan (2021) mukaan sisäistää esityksen sisältö ja siihen liittyvä ajattelu (s. 45).

Myös tutkimuksen kohderyhmästä pidetään huolta monella tapaa. Tutkittavat saavat kyselyssä päättää, vastaavatko täysin anonymisti, vai ilmoittavatko edustamansa organisaation. Vastaajille annettiin kyselyssä ja sen saatteessa kattavasti tietoa niin tutkimuksen taustoista, tekijöistä ja tavoitteista kuin tutkittavasta ilmiöstä. Vastaajien anonymiteetti turvataan tutkimuksen esityksessä muuttamalla analyysissä yksittäiset vastaukset anonymiksi määreiksi tai kokonaisuuksiksi, ja kiinnittämällä huomiota vastausten suorissa sitaateissa vastaajan tunnistamattomuuteen. Hyvinkin mielenkiintoisia suoria sitaatteja jäi tutkimuksen esityksestä pois juuri niiden tunnistettavuuden vuoksi.

3.4 Aineiston keruu

Vilkan (2021) mukaan tutkittava ilmiö on muutettava mitattavaan muotoon; näin siirrytään tutkimuksen teoriasta empiriaan (s. 101). Tutkimusprosessini onkin siinä mielessä poikkeuksellinen, että laadin kyselyn ennen kokonaisvaltaista perehtymistä teoriaan. Syy tälle vaihtoehdoiselle järjestykselle oli se, että alun perin kyselyn oli määrä olla ytimekäs ilmiön alkukartoitus, jota olisin täydentänyt haastatteluilla. Sain kuitenkin kyselyn muotoilussa auttaneelta Kulttuurilla kaikille - palvelun erityisasiantuntija Aura Linnapuomilta niin kattavasti lisätietoa aiheesta, että päätin toteuttaa tutkimuksen empiirisen osan kokonaan kyselyllä. Vaikka kattava teoriaan perehtyminen puuttui ennen kyselyn muotoilua, se ei vesittänyt tutkimusta tutkimuskirjallisuudenkaan valossa. Tässä tapauksessa laaja teorian

tuntemus oli nimittäin Aura Linnapuomilla, jolloin minun roolini liittyi etenkin ilmiön muuttamiseen mitattavaksi. Tässä harjoittamassani *operationalisoinnissa* on Vilkan (2021) mukaan oleellista, että tutkija tuntee kohderyhmänsä, jotta pystyy avaamaan teoreettiset käsitteet tutkittavalle ymmärrettävällä tavalla (s. 102). Suomen jazzkentän laajahko tuntemukseni olikin suureksi hyödyksi, kun pohdin kysymyksenasetteluja ja käsitteiden avaamista nimenomaan jazzkonserttien järjestäjien näkökulmasta.

Vaikka tunnenkin tutkimuksen kohderyhmän suhteellisen hyvin, en todennäköisesti pysty havaitsemaan kaikkia kyselyn ongelmia, joita saattaa asiasisältöjen epäselvyyksien lisäksi aiheuttaa myös tekniset ongelmat. Vehkalahden (2014) mukaan kysely tulee aina testata ennen lähettämistä (s. 48). Testaajia ei Vehkalahden (2014) mukaan tarvita kovin montaa, mutta niiden olisi hyvä kuulua tutkimuksen kohderyhmään; tällöin voidaan muodostaa todenmukainen käsitys siitä, onko esimerkiksi kysymykset ymmärretty oikein ja onko jotain olennaista unohdettu kysyä (s. 48). Vehkalahden (2014, s. 48) näkemystä mukaillen kutsuin Suomen Jazzliiton Saavutettavuuden ja kulttuurihyvinvoinnin työryhmän jäsenet Marko Heikuran (SaloJazz ry), Sakari Puhakan (Helsinki Jazz ry) ja Jouni Kahilan (Gramofoni Big Band) testaamaan valmiin kyselyn. Testiryhmän jäsenet edustivat siis Suomen Jazzliiton jäsenistöä, eli tutkimuksen kohderyhmää. Testiryhmä esitti muutamia kehitysideoita, mutta pääasiassa kyselyn sisältö ymmärrettiin hyvin. Lopullisen version kyselystä käänsi ruotsiksi Tove Djupsjöbacka.

3.4.1 Perusjoukko

Hyödynsin kyselytutkimuksen perusjoukon määrittelyssä omaa jazzalan toimijoiden tuntemustani, joka on karttunut jazzalalla työskentelyn sekä yleisen mielenkiinnon myötä. Pohdin perusjoukon määrittelyä myös Suomen Jazzliiton toiminnanjohtaja Maria Silvennoisen sekä tutkija Maarit Kinnusen kanssa. Tästä huolimatta perusjoukon määrittely oli haastavampaa kuin kuvittelin. Seuraavassa listaan kohderyhmän rajaamiseen vaikuttaneet seikat.

Elävä jazzmusiikki

Jazzmusiikkiin liitetään tiettyjä ominaisuuksia, mutta yhtä oikeaa ja kaiken kattavaa määrittelyä ei ole onnistuttu muodostamaan. Toisaalta jo tämä kertoo jazzmusiikista paljon. Mark Gridleyn, Robert Maxhamin ja Robert Hoffin (1989) mukaan jazzin perinteinen määritelmä edellyttää improvisaatiota ja ”svengiä”. Improvisaatio on musiikin säveltämistä esityshetkessä ja svengi on puolestaan musiikista kuulijalle välittyvä ”eloisa” ja ”kelluva” rytmillinen tunne. (Gridley ym., 1989, s. 516–517). Tässä tutkimuksessa en kuitenkaan tarvitse tarkkaa määritelmää jazzmusiikista, sillä Suomen Jazzliitto – jonka kanssa olen määritellyt kyselytutkimuksen perusjoukon – suhtautuu jazzmusiikin määrittelyyn laveasti. Jazzliiton toimintaa määrittää ”jatkuvasti kehittyvä jazzmusiikki” ja taiteellisessa toiminnassa huomioidaan jazzin ”tyylillinen monipuolisuus” (Suomen Jazzliitto ry, 2021a). Siksi myös tutkimusnäkökulmani huomioi jazzin monimuotoisuuden. Rajasin tutkimuksen koskemaan vain elävää jazzmusiikkia, jolloin esimerkiksi musiikkiäänitteiden kuuntelu sekä livestriimien katselu jää tarkastelun ulkopuolelle.

Suomen Jazzliiton jäsenyys

Suomen Jazzliitto ry:n jäsenet otettiin ensimmäisenä mukaan kohderyhmään. Rajaaminen kohderyhmä vain Jazzliiton sisälle olisi toki ollut kätevää, mutta ei mielekästä, sillä merkittäviä suomalaisia jazzkonserttien järjestäjiä löytyy myös Jazzliiton jäsenistön ulkopuolelta. Toisin sanoen, elävän jazzmusiikin saavutettavuutta Suomessa ei voi tutkia vain Suomen Jazzliiton jäsenten pohjalta.

Ammattimaisuus

Jotta tämän tutkimuksen tulokset olisivat jollain tapaa vertailukelpoisia mainitsemini tutkimuksiin *Valtionosuuden piirissä olevien taide- ja kulttuurilaitosten saavutettavuus – syksyllä 2007 toteutetun kyselyn tulokset* ja *Kulttuurifestivaalien ja -tapahtumien saavutettavuus – keväällä 2011 toteutetun kyselyn tulokset*, tulisi valitsemieni toimijoiden olla ainakin valtaosin ammattimaisia. Ammattimaisuuden määrittelen suomalaisen jazzkentän

kontekstissa niin, että tilaisuuksissa esiintyvien muusikoiden enemmistö on ammattilaisia tai opiskelevat jazzmusiikin tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Tilaisuuksien järjestäjien en sitä vastoin katso tarvitsevan olla ammatiltaan esimerkiksi kulttuurituottajia, mutta toiminnan pitää olla säännöllistä, ja riittävän laajaa – toisin sanoen elävän jazzmusiikin tilaisuuksia tulee järjestää vuotuisesti vähintään noin viisi kertaa tai yksillä festivaaleilla olla vähintään viisi artistia. En kuitenkaan lähtenyt määrittelemään täysin tarkkaa vuotuista konserttimäärää, sillä toiminnassa voi olla pientä vaihtelua vuosittain, jonka lisäksi tutkimusta edeltäneet “koronavuodet” ovat muutenkin rajoittaneet elävän musiikin tilaisuuksien määrää. Ammattimaisuuden kriteeri korostui Suomen Jazzliiton jäsenistön ulkopuolelta valittujen toimijoiden osalta, sillä Jazzliiton jäsenistöstä löytyy myös joitakin harrastajayhteisöjä.

Rekisteröity kulttuurialan organisaatio

Edellä mainittujen saavutettavuutta arvioivien tutkimusten kohderyhmät käsittävät ainoastaan ammattimaisia taidealan toimijoita, jotka ovat rekisteröityneitä yhdistyksiä, säätiöitä, osakeyhtiöitä jne. – eli ei yksityishenkilöitä. Muun muassa tämän vuoksi rajasin yksityishenkilöiden järjestämän toiminnan pois tutkimuksestani ja otin mukaan vain rekisteröityjä taide- ja kulttuurialan toimijoita, mukaan lukien jazzmusiikin konserttijärjestäjät, joita virallisesti hallinnoi kaupunki sekä jazzmusiikin yliopistotasoisista koulutusta järjestävän Taideyliopisto Sibelius-Akatemian. Ajattelen myös, että säännöllisesti ja kohtalaisella laajuudella toimivat organisaatiot ovat suppeasti ja epäsäännöllisesti toimivia toimijoita kykenevämpiä huomioimaan saavutettavuuden toiminnassaan, ja edistämään sitä.

3.4.2 Kyselylomakkeen muotoilu

Kyselyn pohjana toimi Kulttuuria kaikille -palvelun määrittelemä saavutettavuus ja sen osa-alueet. Saavutettavuuden osa-alueet ovat strategiat ja suunnitelmat, viestinnän saavutettavuus, sosiaalinen saavutettavuus, hinnoittelu, rakennetun ympäristön esteettömyys, saavutettavuus eri aistien avulla, ymmärtämisen tukeminen ja alueellinen saatavuus (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022c).

Mietin kaikkien osa-alueiden kohdalla elävän jazzmusiikin ja sen konserttijärjestäjien näkökulmaa.

Ensimmäinen versio kyselystä oli melko ytimekäs ja suppea, koska ajattelin että kyselyn olevan näin selkeämpi ja helpommin ymmärrettävä, ja että tämä kasvattaisi taas vastausprosenttia. Ennakko-oletukseni oli, että suurimmalle osalle vastaajista saavutettavuuden moninaisuus ja käsitteistö ovat sen verran vieraita, että seikkaperäinen ja pitkä kysely aiheuttaisi turhautumista ja jopa vääriä vastauksia, jos vastaaja ei esimerkiksi ymmärrä kysymyksiä oikein. Itselläniikin riitti uuden oppimista paljon, vaikka olin sentään perehtynyt aiheeseen jo aiemmin. Jazzliiton toiminnanjohtaja Maria Silvennoinen ja Jazzliiton tuottaja-tiedottaja Raisa Siivola katsoivat ensimmäisen version läpi ja tämän pohjalta tein vielä pari lisäystä.

Kävin päivitetyn version kyselystä läpi Kulttuuria kaikille -palvelun erityisasiantuntija Aura Linnapuomin kanssa. Linnapuomi avasi minulle joitakin käsitteitä tarkemmin ja ehdotti kyselyyn muutamia muutoksia ja jonkin verran lisäyksiä. Linnapuomin apu oli erittäin arvokasta tutkimuksen kannalta. Vaikka kaikki Linnapuomin ehdottamat lisäykset olivat relevantteja ja perusteltuja, pohdin jonkin aikaa niiden kaikkien lisäämistä, sillä pelkäsin että kyselystä itsestään ei tulisi riittävän saavutettava – eli ymmärrettävä – kaikille vastaajille. Onneksi päätin kuitenkin laittaa kaikki lisäykset mukaan; näin kysely mittaa saavutettavuutta riittävän laajasti ja tuloksia on myös helpompi verrata aikaisempiin tutkimuksiin. Tässä vaiheessa päärin tutkimuksen empiirisen aineiston koostuvan yksinomaan kyselyn tuloksista, joiden rinnalle ei tulisi haastatteluita.

Aineiston keruussa tein tiivistä yhteistyötä useiden asiantuntijoiden kanssa. Erityisen tiiviisti tein yhteistyötä Suomen Jazzliiton toiminnanjohtaja Maria Silvennoisen, festivaali- ja matkailualan tutkija Maarit Kinnusen sekä Kulttuuria kaikille -palvelun erityisasiantuntija Aura Linnapuomin kanssa. Oman arvokkaan kortensa kantoi kehoon myös kyselyn testiryhmä, Jazzliiton tuottaja-tiedottaja Raisa Siivola sekä kääntäjä Tove Djupsjöbacka. Kaikkien edellä mainittujen apu oli erittäin arvokasta paitsi kyselyn toimivuuden, myös tutkimuksen laadun varmistamisen kannalta, jonka vuoksi esitän heille nöyrimmät kiitokseni. Kiitän erityisen suuresti myös kaikkia kyselyyn vastanneita, joiden rooli on tutkimuksessa

korvaamaton. Suuri kiitos myös pro gradu -tutkielmani ohjaajalle Toni-Matti Karjalaiselle näkemyksellisestä ohjauksesta sekä kannustuksesta.

3.5 Teoriaohjaava sisällönanalyysi

Alasuutarin (2011) mukaan *yleistäminen* – tai laadullisessa tutkimukseen paremmin soveltuva *suhteuttaminen* – kuuluu kaikkeen tieteelliseen tutkimukseen ja siinä oleellista on tutkijan kyky ymmärtää, miten ja missä suhteessa hän uskoo tuloksien olevan yleistettäviä (s. 242–250). Tässä pohdinnassa on eduksi jazzalan toimijoiden tuntemukseni; koska tiedän, mitkä jazztoimijat vastasivat kyselyyn, osaan myös arvioida saadun tutkimusaineiston edustavuutta suhteessa tutkimuksen perusjoukkoon muun muassa toiminnan laajuuden, säännöllisyyden ja laadun perusteella. Alasuutarin (2011) näkemystä laadullisen tutkimuksen yleistämisestä mukailen, yleistäminen ei ole kuitenkaan tutkimuksen yksittäinen työvaihe, vaan se kulkee ”tiimalasimaisemana” prosessina tutkimuksen alusta loppuun; alussa tarkastellaan tutkittavaa ilmiötä laajasti (esimerkiksi sen yhteiskunnallisten ulottuvuuksien kautta), josta siirrytään tutkittavan kohderyhmän yksityiskohtaiseen analyysiin ja lopulta palataan laajaan perspektiiviin (s. 248–250). Yleistäminen korostuu tästä huolimatta tämän tutkimuksen analyysissä, jossa muodostetaan yleiskuva muun muassa saavutettavuuden edistämisen toimintatavoista, vaikuttamista, haasteista ja tarpeista elävän jazzmusiikin saralla Suomessa.

Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan aineiston analyysin onnistuminen on pitkälti tutkijan yksilöllisestä tieteellisestä ajattelukyvystä riippuvainen – joskin menetelmällistä osaamista tarvitaan (s. 100). Analyysi vaatii tutkijalta siis menetelmä- ja teoriaosaamisen lisäksi itseluottamusta ja rohkeutta luovuuteen, sekä näiden vastapainoksi kriittistä ajattelutapaa, jossa tunnistetaan muun muassa omien tulkintojen subjektiivisuus. Analyysimenetelmäkseni valikoitui *teoriaohjaava sisällönanalyysi*, joka Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan etenee aineistolähtöisesti hyödyntäen teoriaa etenkin analyysin loppuvaiheessa (s. 96–97). Syy valintaan oli, että tutkimuksen teoriapohja sekä omat ja osallistuneiden asiantuntijoiden näkemykset olivat jollain tapaa vaikuttaneet tuloksiin jo alusta alkaen – tämä konkretisoituu muun muassa kyselyn kysymyksenasetteluissa ja

tiedonannoissa. Siksi esimerkiksi *aineistolähtöinen sisällönanalyysi*, jossa analyysi tulisi tehdä tiedonantajien ehdoilla, olisi ollut lähes mahdoton toteuttaa. *Teorialähtöinen sisällönanalyysi* olisi voinut soveltua tutkimukseen, mutta koin etten ollut perehtynyt teoriaan riittävästi ennakkoon; tämä ilmenee tutkimuksen tuloksissa siten, että empiirinen aineisto monipuolistaa osittain teoreettista viitekehystä.

Analyysissä noudatan Tuomen ja Sarajärven (2009) näkemystä laadullisen analyysin keskeisimmistä vaiheista, jotka ovat; päättäminen siitä mitkä kaikki havainnot aineistossa on kiinnostavaa, vain kiinnostavien havaintojen koostaminen erilleen muusta aineistosta, teknisen analyysin toteuttaminen (esimerkiksi luokittelu tai teemoittelu) ja viimeisenä yhteenvedon kirjoittaminen (s. 91–94). Koska kyselyssäni oli sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä, jakautui analyysi kuitenkin kahteen hieman erilaiseen työtapaan. Monivalintakysymyksiin sekä avoimien, yhdellä sanalla tai numerolla vastattavien, kysymyksiin kerätyn aineiston pohjalta tutkija Maarit Kinnunen laati kuvaajat, jotka selitän auki kirjallisesti ja luon yleiskäsityksen kyseisen saavutettavuuden osa-alueen toteutumisesta ja siihen mahdollisesti johtaneista asioista.

Avointen vastausten osalta siirsin mielenkiintoisimmat havainnot erilliseen Excel-tiedostoon, jossa *luokittelin* ja *teemoittelin* ne. Tuomen ja Sarajärven (2009) mukaan luokittelu määrällistä analyysia ”sisällön teemoin” ja yksinkertaisimmillaan siinä tehdään erilaisia luokkia ja lasketaan, kuinka monesti kukin luokka mainitaan aineistossa (s. 93). Luokittelua sovelsin esimerkiksi luodessani kokonaiskuvan jazzalan yleisötyön kohderyhmistä, tiloista ja yhteistyötahoista. Teemoittelua sovelsin puolestaan saavutettavuuden edistämisen onnistumisien, haasteiden ja tarpeiden osalta, jonka lisäksi jaoin kyselyn vastaajat erilaisiin profiileihin (eli teemoihin) sen mukaan, mikä saavutettavuuden edistämisen näkökulmasta on heidän toiminnassaan keskeisintä.

3.6 Tutkimuksen kriittinen analyysi

Ronkainen, Mertalan ja Karjalaisen (2008) mukaan laadulliseen tutkimukseen kuuluu asioiden kulttuurisidonnaisuus sekä subjektiivisuus ja kokemuksen

huomioiminen (s. 17–18). Laadullisen tutkimuksen aineisto ja tulokset ovat siis aina sidottu tiettyyn aikaan, paikkaan ja erilaisiin henkilökohtaisiin näkemyksiin. Kun eksaktia mittaristoa ei tämän tutkimuksen aiheeseen ole olemassa, voi tutkimustuloksia vertailla vain suurella varovaisuudella muihin vastaaviin tutkimuksiin. Tämän tutkimuksen luotettavuuden erityishaasteena on se, että jo valmiiksi tulkinnallinen laadullinen tutkimus kohdistuu hyvin laajaan ja tulkinalliseen aiheeseen, joka on todennäköisesti monelta osin tutkimuksen kohderyhmälle vieras. Ronkaisen ja kollegoidensa (2008) mukaan myös tutkijakeskeisyys on yksi laadullisen tutkimuksen keskeisimpiä elementtejä (s. 18). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tutkijalla on huomattavan paljon valtaa ohjata esimerkiksi tutkimustulosten tulkintaa. Taustani vuoksi tutkimuksen johtopäätöksissä ja toimenpide-ehdotuksissa korostuukin mahdollisesti kulttuurin tuotannollinen ja hallinnollinen näkökulma.

Tämä tutkimus sisältää joukon ongelmakohtia liittyen siinä kerätyn empiirisen tiedon luotettavuuteen. Ongelmat liittyvät niin vastaajien mahdollisuuteen antaa ”oikeita” ja tarkkoja vastauksia – kuin omaan kykyyni tulkita vastauksista saatua tietoa. Numeerisen tiedon luotettavuuden haasteina ovat koronavirus-vuosien mahdollinen vaikutus vastaajien ilmoittamiin tapahtumien määriin ja ylipäänsä tapahtumien määrien vuosikohtainen vaihtelevuus. Ongelmat liittyvät siis kohtiin, jossa kysytään yleisöyötapahtumien määrää ja muiden kuin konsertiksi luokiteltavien yleisöyötapahtumien määrää. Yleisempänä ongelmana on se, että vastaajia on pyydetty monessa kohtaa vastaamaan siltä osin, mikä vastaa suurinta määrää toiminnasta: esimerkiksi jos festivaalin pääasiallinen konserttitila on esteetön, mutta muutamat pienemmät sivutapahtumat eivät, näkyy tämä vastaus aineistossa kuitenkin esteettömyyden toteutumisenä.

Kyselyn haasteena on tutkijan ja vastaajien mahdollisesti erilaiset näkemykset tutkittavasta aiheesta. Aineistoissa saattaa olla myös vastausten päällekkäisyyttä, mikä johtuu siitä, että esimerkiksi yksi vastaaja mahdollisesti järjestää toisen vastaajan hallinnoimassa tilassa konsertteja, ja molemmat sisällyttävät kyseisen toiminnan vastauksiinsa. Lisäksi sähköisessä kyselyssä on aina olemassa riski, että lomake päättyy ”vääriin käsiin”, jolloin tutkimuksen kohderyhmään kuulumaton voi vastata siihen. Toki myös kuka tahansa tutkimuksen kohderyhmään kuuluva

vastaaja voi halutessaan jakaa täysin väärää tietoa, vaikka tätä voikin pitää melko epätodennäköisenä.

Tutkimusprosessi ei ollut kaikilta osin ihanteellinen; syvällisempi paneutuminen teoriaan ennen empiirisen tutkimusaineiston keräämistä olisi ollut tutkimukselle eduksi. Tällöin minulla olisi ollut kyselyn laatimisen aikaan huomattavasti kattavampi kokonaiskäsitys tutkittavasta ilmiöstä, joka on saavutettavuudesta puhuttaessa varsin laaja. Kattavampi ennakkotietämys olisi saattanut vaikuttaa myös joihinkin valintoihin; kenties tarkempaan tai miksei myös laajempaan rajaukseen.

4 KYSELYN TULOKSET

Tässä luvussa analysoin kyselyn vastaajajoukkoa sekä saavutettavuuden toteutumista vastaajien keskuudessa. Tarkastelen myös vastaajien näkemyksiä saavutettavuuden edistämiseen ja sen haasteisiin.

4.1 Vastaajajoukko

Kysely lähetettiin Suomen Jazzliiton kautta 78 Suomessa sijaitsevalle jazztoimijalle. Vastauksia saatiin 35 kpl, mutta yksi vastaus eliminoitiin tutkimuksesta kokonaan pois, sillä sama toimija oli antanut kaksi vastausta osittain erilaisista toiminnoistaan. Tunsin toimijan hyvin, jonka vuoksi osasin eliminoida oikean vastauksen pois. Tiesin vastauksen aiheuttavan päällekkäisyyttä paitsi toimijan oman toisen vastauksen kanssa, myös toisen muun vastaajan kanssa, jonka vuoksi vastauksen poistaminen oli perusteltua. Otin tutkimukseen mukaan siis 34 vastausta ja näin ollen vastausprosentiksi muodostui 43,6 prosenttia, mitä voidaan pitää erittäin hyvänä. Vilkan (2021) näkemyksen mukaan alhainen vastausprosentti on kyselytutkimuksen yleisin ongelma (s. 94) ja tämä onnistuttiin onneksi välttämään.

Hyvän vastausprosentin mahdollisti oletettavasti aktiivisten jazziin keskittyvien toimijoiden mukaan valitseminen sekä se, että monet vastaajista ovat Suomen

Jazzliiton jäseniä. Vastausprosenttia nosti oletettavasti myös Jazzliiton ja itseni lähettämät muistutusviestit kohderyhmälle sekä se, että lähestyin potentiaalisia vastaajia myös henkilökohtaisesti puhelimitse.

Vastauksia tuli kattavasti ympäri Suomea, vain Lapista ja Ahvenanmaalta ei tullut yhtään vastausta. Ahvenanmaalta ei ollut tosin valikoitunut jazztoimijaa mukaan myöskään tutkimuksen perusjoukkoon. Vastausten maantieteellinen hajonta on seuraava: Helsinki (10 kpl.), Tampere (4 kpl.), Oulu (2 kpl.), Turku (2 kpl.), Espoo (1 kpl.), Seinäjoki (1 kpl.), Pori (1 kpl.), Vaasa (1 kpl.), Lahti (1 kpl.), Parainen (1 kpl.), Kouvola (1 kpl.), Kerava (1 kpl.), Porvoo (1 kpl.), Kuopio (1 kpl.), Jyväskylä (1 kpl.), Kemiönsaari (1 kpl.), Salo (1 kpl.), Joensuu (1 kpl.), Kauniainen (1 kpl.) ja Raahe (1 kpl.). Suomen väkiluvultaan suurimmat kaupungit ovat suuruusjärjestyksessä Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu, Turku, Jyväskylä, Kuopio, Lahti ja Pori (Kuntaliitto, 2022). Näin ollen kyselyn vastausten maantieteellinen hajonta myötäilee melko tarkasti Suomen väestö- ja kaupunkirakennetta, jossa on tunnistettavissa suurempia keskittymiä. Poikkeuksen tekee se, että väkiluvultaan suurista kaupungeista Espoosta tuli yksi vastaus ja Vantaalta ei yhtään. Molemmissa kaupungeissa oli yksi tutkimuksen kohderyhmään mukaan otettu toimija. Tätä voi osaltaan selittää pääkaupunkiseudun Helsinki-keskeisyys. Pääkaupunkiseudulta (Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen) tuli yhteensä 12 vastausta eli noin 35 % vastauksista. 26 vastaajaa eli noin 76,5 prosenttia vastaajista on Suomen Jazzliiton jäseniä.

Vastaajat jakautuivat yhtiömuotonsa mukaan seuraavasti: yhdistys (25 kpl.), kunta (3 kpl.), osakeyhtiö (2 kpl.), säätiö (2 kpl.), yksityinen elinkeinonharjoittaja (1 kpl.) ja muu julkioikeudellinen oikeustoimihenkilö (1 kpl.). Saavutettavuuden näkökulmasta yhtiömuodossa voisi olla kiinnostavaa sen linkittyminen organisaation velvoitteisiin ja tavoitteisiin sekä toiminnan rahoitukseen. Esimerkiksi kunnilla on Lain kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) asettama velvoite yhdenvertaisuuden edistämiseen, jonka lisäksi Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) velvoittaa yhdenvertaisuussuunnitelman laatimista yli 30 henkilöä säännöllisesti työllistäviltä työnantajilta. En kuitenkaan syvenny tarkemmin yhtiömuotojen tarkasteluun, sillä yhtiömuodon tietäminen ei yksin kerro toiminnan laadusta ja rahoituksesta; muun muassa osakeyhtiö voi olla voittoa tavoitteleva tai

voittoa tavoittelematon, ja säätiön voi omistaa kunta. Oleellisinta yhtiömuotojen tarkastelussa tässä tutkimuksessa on hahmottaa, että ylivoimainen valtaosa vastaajista edustaa yhdistyksiä, mutta joukossa on mukana myös kuntia sekä yksi yksityinen elinkeinonharjoittaja – tämä näkyy varmasti myös vastauksissa.

Vastaajajoukko kuvastaa hyvin Suomen jazzalaa, joka on pitkälti yleishyödyllisten yhdistysten pyörittämä ja joka on keskittynyt suurimpiin kuntiin. Tietäen organisaatiot, joista vastaus tuli, osaan arvioida tutkimuksen otoksessa painottuvan kuitenkin Suomen jazzalan kontekstissa keskiuuret ja suuret toimijat. Toisaalta otanta kattaa laajasti Suomen maantieteellisen alueen ja mukana on myös pienempiä toimijoita, jonka vuoksi otanta on monipuolinen ja edustaa myös siten perusjoukkoa hyvin.

4.2 Saavutettavuuden toteutuminen vastaajien keskuudessa

4.2.1 Rakennetun ympäristön esteettömyys

Kuva 5 osoittaa, että rakennetun ympäristön esteettömyyden perusasiat – esteetön liikkuminen, esteetön wc ja pyörätuolipaikat – on huomioitu yli 70 prosentilla vastaajista. Induktiosilmukka (kuulolaitetta käyttävän henkilön apuväline, jolla puhe ja musiikki siirretään langattomasti kuulolaitteeseen) oli sitä vastoin käytössä vain 21 prosentilla vastaajista. 21 prosentilla vastaajista mikään edellä mainituista esteettömyyden osa-alueista ei toteudu, minkä vuoksi voidaan todeta, että elävän jazzmusiikin parista löytyy myös vakavia puutteita saavutettavuudessa.

Kuva 5: Rakennetun ympäristön esteettömyys vastaajien keskuudessa (N = 34)

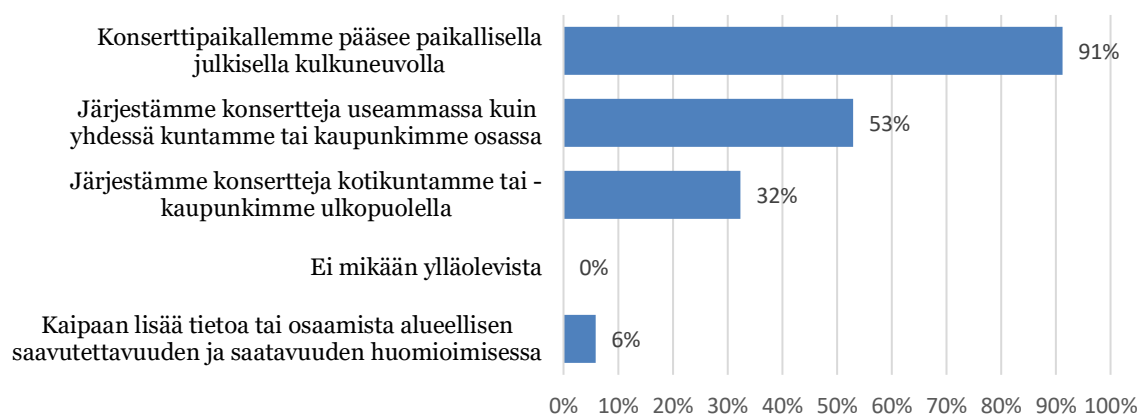

Vastaajat kokevat tuntevansa rakennetun ympäristön esteettömyyden ja sen edistämisen hyvin, sillä vain yksi vastaaja (3 % vastaajista) kaipasi aiheesta lisää tietoa tai osaamista. Suuri osa vastaajista järjestää konsertteja jonkin toisen toimijan hallinnoimissa tiloissa, jolloin rakennetun ympäristön esteettömyyteen ei ole lainkaan tai on vain osin mahdollista vaikuttaa, ja tämä kävi ilmi myös monissa vastauksissa. Vähemmistö vastaajista ja ylipäänsä jazzalan toimijoista hallinnoi pysyvää tai tilapäistä konserttitilaa itsenäisesti.

4.2.2 Alueellinen saatavuus ja saavutettavuus

Kuva 6 osoittaa, että konserttipaikat vaikuttavat olevan alueellisesti hyvin saavutettavia, sillä yli 90 prosenttia vastaajista vastasi, että konserttipaikalle pääsee paikallisella julkisella kulkuneuvolla ja kaikilla vastaajilla toteutui vähintään jokin alueellisen saatavuuden ja saavutettavuuden osa-alue. Tosin alueellisesta

Kuva 6: Alueellinen saatavuus ja saavutettavuus vastaajien keskuudessa (N = 34)

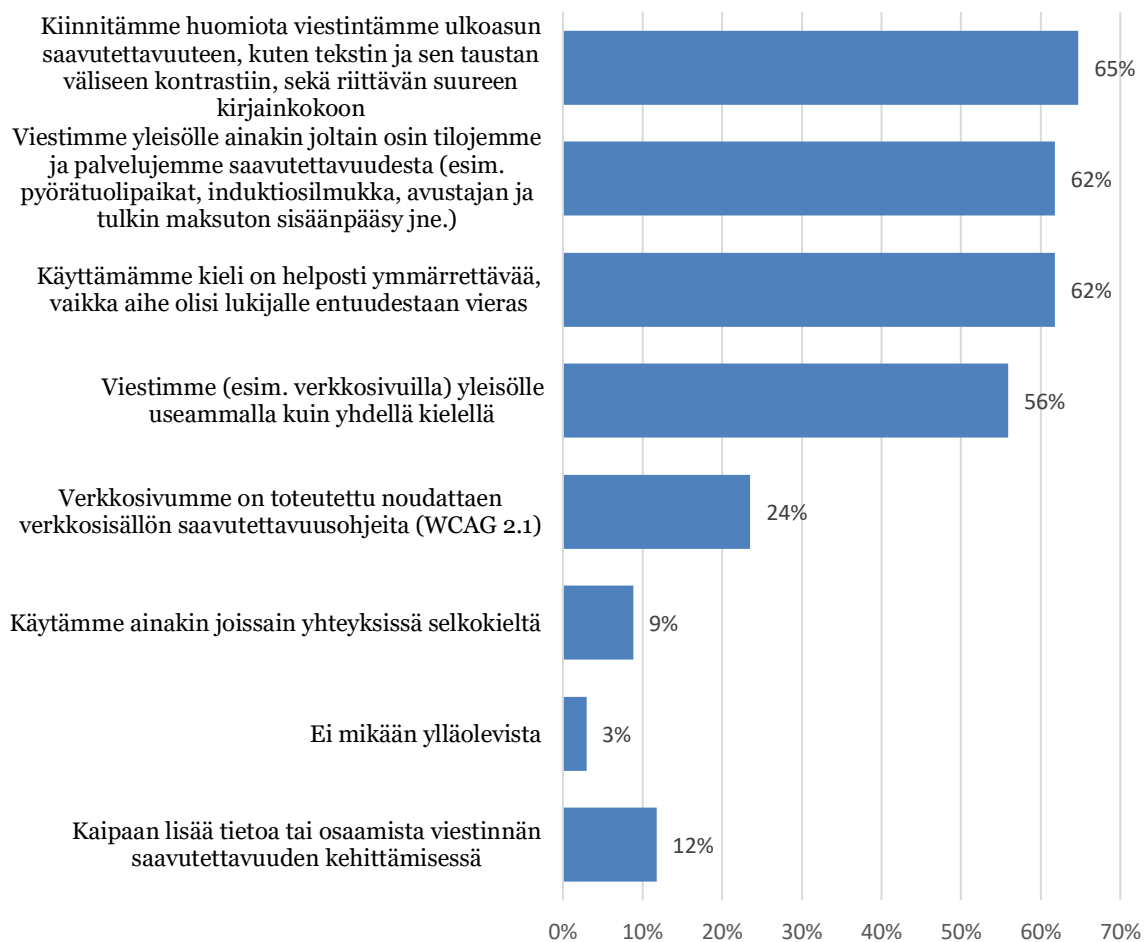

saavutettavuutta ei tarkastelu kyselyssä kovin monipuolisesti; ei esimerkiksi tarkennettu, kuinka pitkä etäisyys konserttipaikalle kunnan asukkailla on. Jazzin valtakunnallisesta saatavuudesta kertookin paremmin se, että Jazz Finland -sivuston mukaan jazztoimintaa järjestetään yhteensä 46 paikkakunnalla (Suomen Jazzliitto ry, 2021, s. 29), mikä kattaa noin 15 % Suomen kunnista. Jazztoiminta käsittää määrällisesti muun muassa 55 yhdistystä, 17 oppilaitosta, 40 festivaalia, 40 klubia ja noin 450 yhtyettä (Suomen Jazzliitto ry, 2021, s. 29). Vastaajien joukossa toteutuu selvästi myös toimijoiden alueellista saatavuus ja saavutettavuutta edistävä toiminta, eli millä maantieteellisellä laajuudella konsertteja järjestetään:

53 prosenttia järjestää konsertteja useammassa kuin yhdessä kunnan tai kaupungin osassa ja 32 prosenttia järjestää konsertteja myös oman kotikunnan tai -kaupungin ulkopuolella. Vastaajat kokevat tuntevansa alueellisen saavutettavuuden ja saatavuuden edistämisen hyvin, sillä vain kaksi vastaajaa (6 %) kaipasi aiheesta lisää tietoa tai osaamista. Myös avoimissa vastauksissa alueellisen saavutettavuuden ja saatavuuden huomioiminen käsitti kunnan keskusta-alueella toimimisen yhdessä tai jopa kymmenissä eri esiintymispaikassa sekä näihin liittyvän joukkoliikenteen hyödyntämisen, joissa saattoi olla myös liikennöitsijöiden kanssa tehtyä yhteistyötä. Kunnan ulkopuolelle ulottuvat toimenpiteet käsittivät konsertteja tai kiertueita, joiden tuottamiseen saattoi liittyä yhteistyötä muiden järjestäjien kanssa.

4.2.3 Viestinnän saavutettavuus

Kuva 7: Viestinnän saavutettavuus vastaajien keskuudessa (N = 34)

Kuva 7 osoittaa, että 97 prosenttia vastaajista kiinnittää jollain tavalla huomiota

viestintänsä saavutettavuuteen: yli 60 prosenttia kiinnittää huomiota muun muassa viestinnän ulkoasuun, kielen ymmärrettävyyteen sekä viestii ainakin joltain osin tilojen ja palvelujen saavutettavuudesta. On kuitenkin tärkeää muistaa, että tässä kyselyn kysymykset ja vastaukset voivat olla hyvinkin tulkinallisia ja saavutettavuustoimenpiteiden laatu mahdollisesti vaihtelee vastaajien keskuudessa. Vastaaja voi esimerkiksi vastata ”kiinnittävänsä huomiota viestinnän ulkoasun saavutettavuuteen”, mutta se ei välttämättä tarkoita, että toimenpiteet lisäsivät lainkaan saavutettavuutta.

Vaikka viestinnän saavutettavuutta on jollain tapaa huomioitu lähes kaikkien vastaajien keskuudessa, vain 24 prosenttia vastaajista kertoi verkkosivujensa olevan toteutettu noudattaen verkkosisällön saavutettavuusohjetta WCAG 2.1. 56 prosenttia vastaajista viestii yleisölle myös muulla kuin suomen kielellä ja 9 prosenttia vastaajista käyttää viestinnässään ainakin joskus selkokieltä. Avoimessa kysymyksessä kysyttiin myös verkkosivuilla käytössä olevia kieliä. Kaikkien vastaajien verkkosivuilla viestitään suomen kielellä, englanti oli käytössä 67 prosentilla ja ruotsi 33 prosentilla. Muita kielivaihtoehtoja ei vastaajien verkkosivuilla ollut. Avoimista vastauksista näki, että viestinnän saavutettavuuteen liittyvissä toimenpiteissä oli sekä laadullisia että realiteetteihin liittyviä eroja: toisaalta pyritään mahdollisimman hyvään laatuun ja spesifeihin toimenpiteisiin, toisaalta aivan kaikkea ei kyetä tekemään aivan pieteetillä, ja viestintä saattaa olla osittain yhteistyökumppanin hyppysissä. 12 prosenttia vastaajista kaipasi lisää tietoa tai osaamista viestinnän saavutettavuuden kehittämisessä, mikä on enemmän kuin rakennetun ympäristön esteettömyyden sekä alueellisen saavutettavuuden ja saatavuuden osalta.

4.2.4 Hinnoittelu

Kuva 8 osoittaa, että selvä enemmistö vastaajista (97 % vastaajista) huomioi jollain tavalla saavutettavuuden konserttien hinnoittelussaan: suosituimmat keinot saavutettavuuden edistämiseen hinnoittelussa ovat kokonaan pääsymaksuttomien konserttien järjestäminen ja ilmaisen sisäänpääsyn mahdollistaminen vammaisen henkilön avustajalle tai tulkille. Vain kolmella prosentilla vastaajista ei siis toetunut mikään hinnoitteluun liittyvä saavutettavuuden osa-alue. Hinnoittelun

porrastaminen on yksi yleisimmistä keinoista – fyysisen esteettömyyden ohella – huomioida konserttikävijöiden erilaiset elämäntilanteet ja erilaisia pääsylippujen hintakategorioita käyttävät 68 prosenttia vastaajista. 29 prosenttia vastaajista jakaa vapaalippuja vähemmistöryhmille, jota voidaan pitää myös yleisötyön toimintamuotona. Kaikukortti oli käytössä vain yhdeksällä prosentilla vastaajista. Vielä harvemmin vastaajat tarjosivat perhelippuja, eli alennusta perheenä toimintaan osallistuville.

Kuva 8: Hinnoittelun saavutettavuus vastaajien keskuudessa (N = 34)

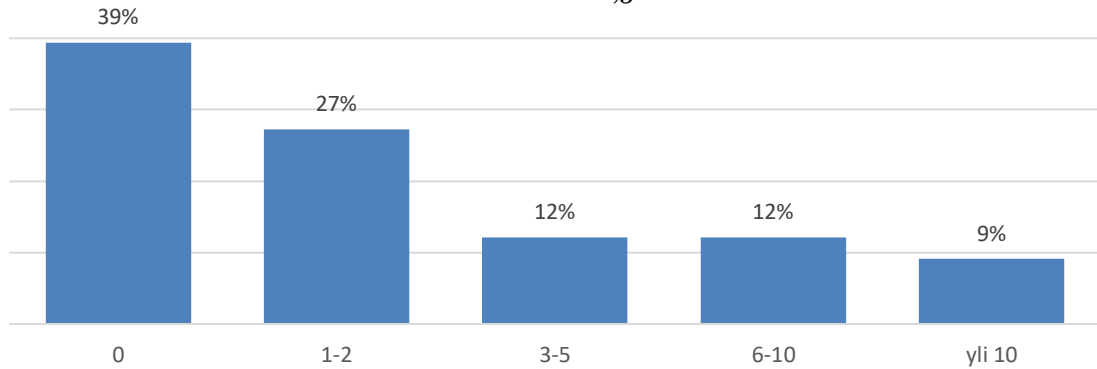
4.2.5 Sosiaalinen saavutettavuus, yleisötyö ja ymmärtämisen tukeminen

Kuvat 9 ja 10 osoittavat, että 61 prosenttia vastaajista järjestää sekä yleisötyökonsertteja että muunlaisia yleisötyötilaisuuksia. Muunlaisia yleisötyötilaisuuksia voivat olla muun muassa keskustelut, luonnot, työpajat tai avoimet harjoitukset ja niissä tähdätään yleensä osallistujan ymmärtämisen tukemiseen. Näin ollen vastaajat harjoittavat ainakin siinä mielessä monipuolista yleisötyötä, että toiminta ei rajoitu osallistujan näkökulmasta vain passiiviseen musiikin kuunteluun, vaan mukana on vaihtoehtoisia osallistumismuotoja.

Avointen vastausten perusteella vastaajat järjestivät yleisötyön puitteissa

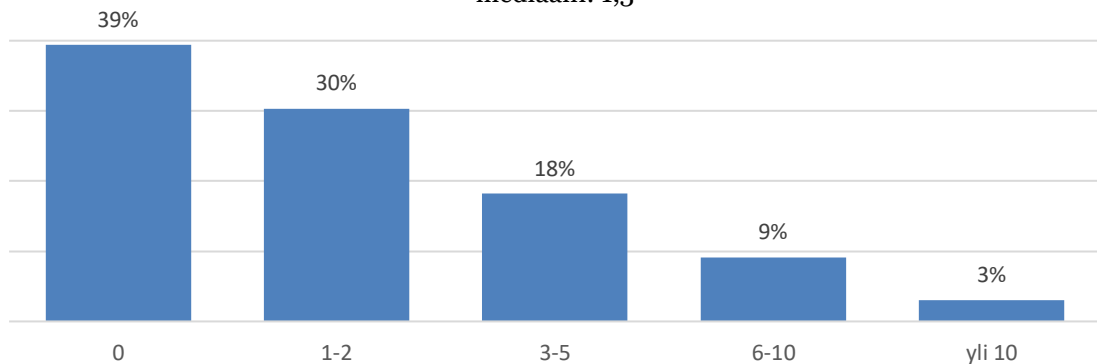
Kuva 9: Yleisötyökonserttien vuotuinen määrä vastaajien keskuudessa (N = 34)

keskiarvo: 4,5
mediaani: 1,5

Kuva 10: Yleisötyötilaisuuksien (muu kuin konsertti) vuotuinen määrä vastaajien keskuudessa (N = 34)

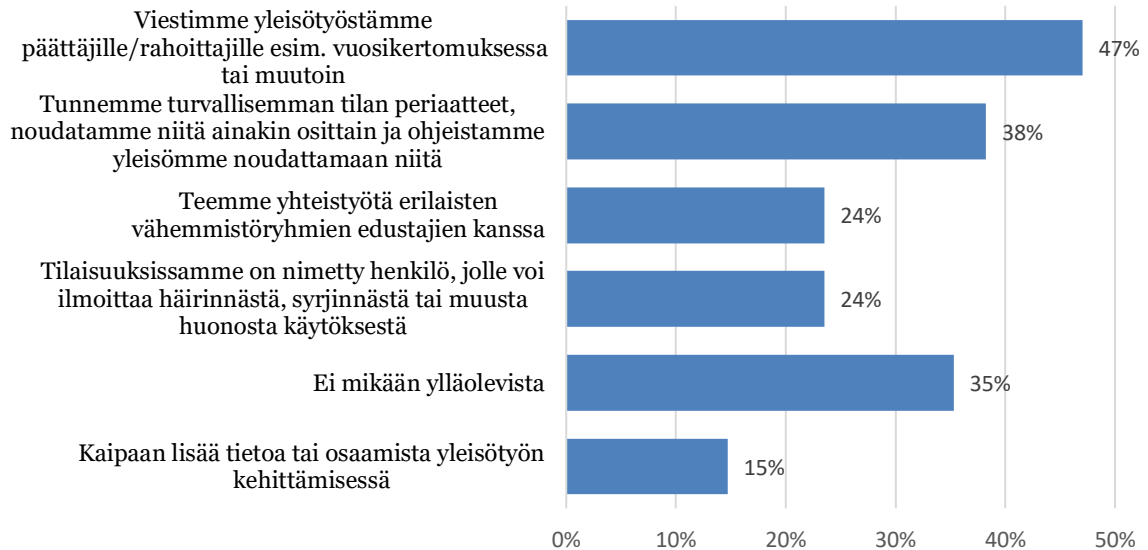
keskiarvo: 2,3
mediaani: 1,3

konsertteja palvelutaloissa, koululaiskonsertteja, torikonsertteja ja päiväkonsertteja. Yhdessä tapauksessa yleisötyökonsertti käsitti hyvin syvällistä osallisuuden edistämistä; siinä vähemmistöryhmien, kuten syrjäytymisvaarassa olevien, edustajat pääsevät itse esiintymään. Erityisen mielenkiintoisen kyseisestä vastauksesta tekee se, että toimintaa ei varmuudella osattu luokitella yleisötyöhön. Muut yleisötyötilaisuudet käsittivät puolestaan vapaa- tai alennuslippujen jakamista, keskustelutilaisuuksia, luentoja, keskustelutilaisuuksia, taiteilijatapaamisia, soittosessioita, podcasteja, radio-ohjelmia, työpajoja, erilaisia video- ja verkkosisältöjä, kävelykiertoja, elokuvaesityksiä, avoimia harjoituksia ja -opetustilaisuuksia.

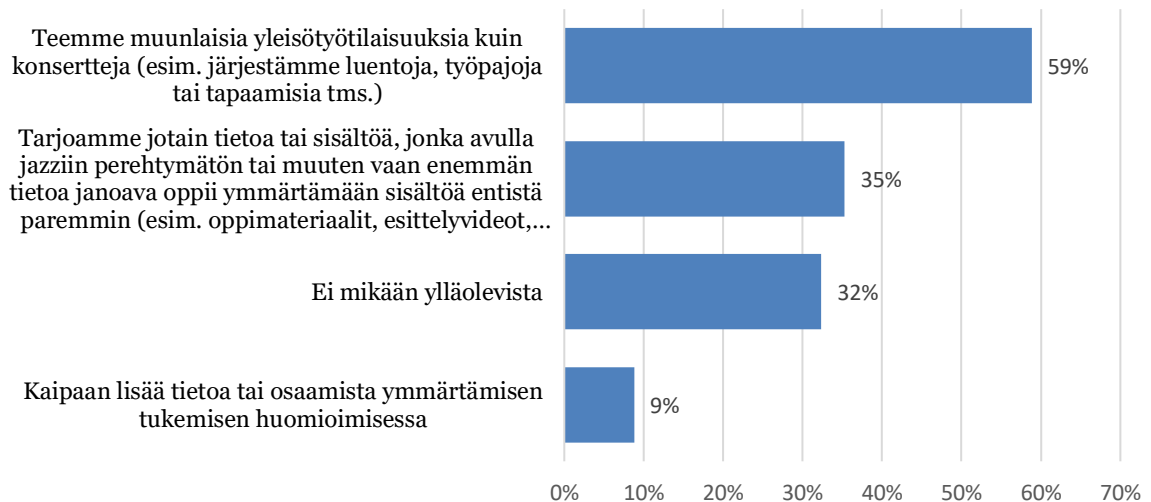
Kuva 11 osoittaa, että 57 prosenttia vastaajista ja siten lähes kaikki yleisötyötä harjoittavat vastaajat (61 prosenttia vastaajista) viestivät tekemästään yleisötyöstä päättäjille tai rahoittajille vuosikertomuksessa tai muulla tavalla. 38 prosenttia vastaajista soveltaa ”turvallisemman tilan periaatteita” ja 24 prosenttia vastaajista ilmoitti tilaisuuksissaan

Kuva 11: Sosiaalinen saavutettavuus (yleisötyö) vastaajien keskuudessa (N = 34)

olevan nimetty häirintäyhdyshenkilö. 24 prosenttia vastaajista tekee yhteistyötä vähemmistöryhmien kanssa. Kuvasta 12 voi puolestaan nähdä, että 59 prosenttia vastaajista järjestävät muutakin yleisötyötä kuin konsertteja ja että 35 prosenttia tarjoaa ymmärtämisen tukemista edistäviä materiaaleja. Yleisötyöstä kaivattiin hieman useammin lisätietoa tai osaamista kuin ymmärtämisen tukemisen osalta.

Kuva 12: Ymmärtämisen tukeminen vastaajien keskuudessa (N = 34)

Vastaajilta kysyttiin, mille kohderyhmille he suuntaavat yleisötyönsä. Vastauksia tuli kaikkiaan 18 kappaletta ja vastaukset sisälsivät yhdestä viiteen mainintaa erilaisista kohderyhmistä. Vastauksia havainnollistaa kuva 13. Suurimmat yleisötyön kohderyhmät ovat vastausten perusteella *lapset* (8 mainintaa) ja *nuoret* (7 mainintaa). Suuruusjärjestyksessä kertyi mainintoja myös kohderyhmille *ikäntyneet*, *vähävaraiset*, *vakiintunut yleisö* ja *maahanmuuttajat*. Vähiten mainintoja kertyi ryhmille *opiskelijat*, *vammaiset*, *työttömät* ja *muut*

Kuva 13: Yleisötyön kohderyhmät vastaajien keskuudessa (sanapilvi)

erityisryhmät, jotka saivat kukin kaksi mainintaa sekä *mielenterveyskuntoutujat*, *jazzmusiikin harrastajat* ja *musiikin ammattilaiset*, jotka saivat kukin yhden maininnan. Näyttää siltä, että jazzalalla huomioidaan laajasti erilaisia yleisöjä, sillä vastaajat tunnistivat yhteensä 13 erilaista yleisötyön kohderyhmää. Yleisötyön suurimmissa kohderyhmissä näyttää korostuvan iän huomioiminen erityisryhmän ”kriteerinä” – eli toimintoja kohdistetaan toisaalta lapsille ja nuorille, toisaalta ikääntyneille. Tämä saattaa johtua siitä, että kulttuurin suurin osallistujakunta muodostuu työssäkäyvistä keski-ikäisistä.

Vastaajilta kysyttiin myös, missä muualla kuin käyttämässään tavallisessa konserttipaikassa he järjestävät yleistyötoimintaa. Vastauksia annettiin 20 kappaletta ja ne sisälsivät yhdestä seitsemään mainintaa esiintymistiloista. Eniten mainintoja keräsivät kirjastot (9 mainintaa), museot (8 mainintaa) ja koulut (6 mainintaa). Vanhainkodit ja palvelukeskukset sekä ulkotilat saivat kumpikin neljä mainintaa ja yhden maininnan saivat kulttuurikeskus, kaupungintalo, sairaala, ravintola, harjoitussali, kirkko, kauppakeskus ja hyvinvointityön keskus. Vastauksia havainnollistaa kuva 14. Yleisötyön kohderyhmien laajan kirjon lisäksi

Kuva 14: Yleisötyön tilat vastaajien keskuudessa (sanapilvi)

näyttää siltä, että Suomen jazztoimijat jalkautuvat monipuolisesti erilaisiin julkisiin tiloihin: vastaajat tunnistivat yhteensä 13 erilaista yleisötyön tilaa tavanomaisen korttipaikkansa lisäksi. Tätä selittänee osittain se, että jazzmusiikki on suurimmalta osin pienyhtyeiden (esimerkiksi 3–5 muusikkoa) esittämää ja se soveltuu hyvin myös täysin akustisesti esitettäväksi. Näin ollen esityksiä on suhteellisen helppo toteuttaa laadukkaasti myös tiloissa, joita ei ole ensisijaisesti suunniteltu musiikin esittämiseen. Vertailun vuoksi, esimerkiksi sinfoniaorkesterin on vaikeaa löytää vakitukselle konserttisalille laadukkaita vaihtoehtoisia tiloja, joissa esittää ydinohjelmistoaan tai taidemuseon on lähes mahdotonta viedä jo turvallisuussyistä arvokkaita teoksia omien seinänsä ulkopuolelle.

4.2.6 Strategiat, suunnitelmat ja rahoitus

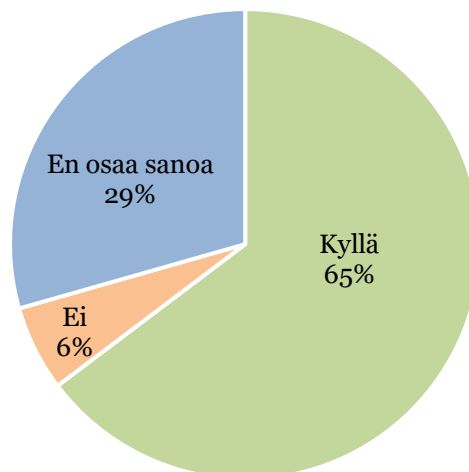
Kuvasta 16 havaitaan, että 74 prosenttia vastaajista oli organisaationa sitoutunut saavutettavuuden edistämiseen ja 56 prosentilla se näkyi myös toiminta- tai taloussuunnitelmissa. Saavutettavuuden edistämiseen liittyvää tietoa kerättiin vastaajien keskuudessa jonkin verran; 26 prosenttia kerää palautetta muulta kuin vakiintuneelta yleisöltä ja 21 prosenttia kerää tietoa siitä, mitkä kävijäryhmät ovat organisaation toiminnassa aliedustettuina. Yhdenvertaisuussuunnitelma löytyy 24 prosentilla vastaajista, minkä voidaan osittain olettaa korreloivan vastaajien edustamien organisaatioiden koon kanssa, sillä lain mukaan yhdenvertaisuussuunnitelmaa velvoitetaan työnantajilta, joilla on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä palveluksessa (YhdenvertL 2:7.1 §). Esimerkiksi kaikilla tutkimuksessa mukana olevilla kaupungeilla on todennäköisesti yhdenvertaisuussuunnitelma.

Kuva 16: Saavutettavuuden huomioiminen strategiatasolla vastaajien keskuudessa (N = 34)

Kuten kuvasta 17 näkee, 65 prosenttia vastaajista uskoo saavutettavuuden lisäävän toiminnan vuotuista kävijämäärää, 29 prosenttia ei osaa sanoa, miten saavutettavuus vaikuttaa kävijämäärään ja 6 prosenttia ei usko saavutettavuuden edistämisen lisäävän vuotuista kävijämäärää. Tulos kertoo ennen kaikkea siitä, miten potentiaalisena keinona saavutettavuuden edistäminen nähdään organisaation yleisen menestyksen kasvattamisessa, sillä yleisömäärä on yksi yleisimmistä kulttuurialan vaikuttavuuden mittareista. Niin ikään yleisötyön kirjallisuus ottaa näkee nimenomaan yleisömäärän kasvattamisen yleisötyön keskeisenä tavoitteena. Kävijämäärän voidaan ajatella olevan liikevaihtoa tai -

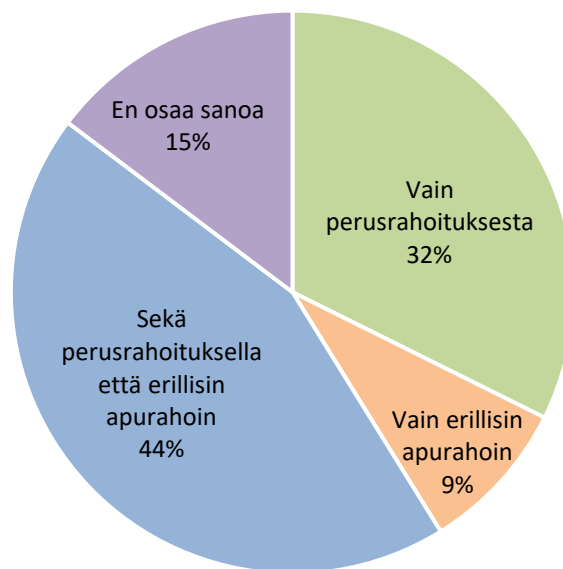
Kuva 17: Uskomus siitä, kasvattaako saavutettavuuden edistäminen vuotuista kävijämäärään vastaajien keskuudessa (N = 34)

voittoa oleellisempi mittari etenkin Suomen jazzalalla, jossa suurin osa toimijoista ei ole voittoatavoittelevia. Tulos saattaa kertoa myös siitä, kuinka vastaajat ymmärtävät saavutettavuuden yleisesti tai organisaationsa toiminnan kautta, sillä saavutettavuuden vaikutus yleisömäärään on riippuvainen saavutettavuuden toteutustavoista. Jos esimerkiksi tehdään parannuksia vain konserttipaikan esteettömyyteen tai muuhun, voi vaikutus yleisömäärään olla olematon. Jos esimerkiksi haetaan erillinen apuraha, jolla toteutetaan konserttisarja kouluissa, voi vuotuinen yleisömäärä moninkertaistua. Toki vuotuisen yleisömäärään vaikuttaa monet muutkin tekijät, jotka vaihtelevat organisaation toiminnan mukaan; artistivalinnat on yksi oleellisimmista keinoista kasvattaa yleisömäärää ja esimerkiksi ulkoilmafestivaalien osalta säällä voi olla hyvin suuri vaikutus yleisömäärään.

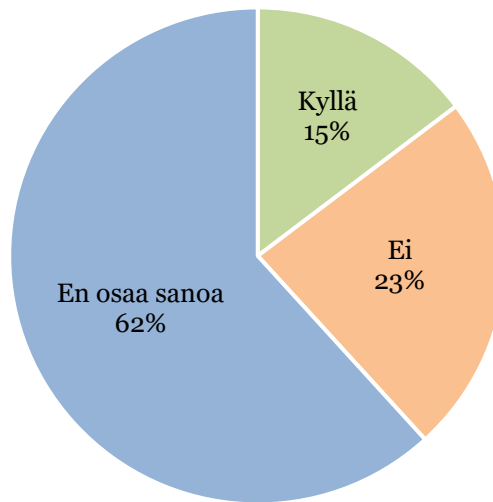
Strategiaan liittyy läheisesti rahoitus, sillä budjetointi on taloudellisen suunnittelun väline, jolla on suoria vaikutuksia käytännön toimiin. Kuten kuvasta 18 näkee, yleisötyötoimintaa rahoitetaan sekä perusrahoituksesta että erillisin apurahoin. Aivan tarkkoja johtopäätöksiä ei voi tulosten perusteella tehdä, sillä 15 prosenttia vastaajista eivät tieneet, kuinka yleisötyötoiminta rahoitetaan edustamassaan

Kuva 18: Yleisötyön rahoittaminen vastaajien keskuudessa (N = 34)

organisaatiossa. Kaiken kaikkiaan yleisötyön rahoitusta kuvaavat vastaukset aiheuttavat epäselvyyttä tuloksissa; vastausten perusteella 85 prosenttia vastaajista järjestää yleisötyötoimintaa, koska sitä myös rahoitetaan jollain tavalla, vaikka aikaisemmin esittämistäni tuloksista näki, että vain 61 prosenttia vastaajista järjestää jonkinlaista yleisötyötoimintaa. Vaikuttaa siltä, että jokin kysymys on tulkittu eri tavalla kuin on ollut tarkoitus. Kenties jotkut ovat vastanneet yleisötyön rahoituskysymykseen niin, että miten organisaatio rahoittaisi yleisötyötoiminnan, jos sellaista tekisivät.

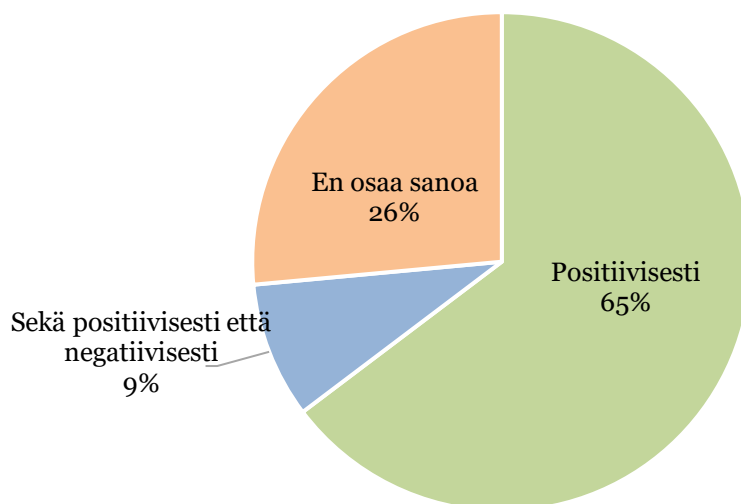
Kuva 19: Käsitys siitä, haluaisiko pääasiallinen rahoittaja toiminnan olevan saavutettavampaa vastaajien keskuudessa (N = 34)

Hieman yllättäen jopa 23 prosenttia vastaajista mukaan heidän organisaationsa pääasiallinen rahoittaja ei toivo rahoitetun toiminnan olevan saavutettavampaa, ja että 62 prosenttia eivät tieneet rahoittajan suhtautumisesta saavutettavuuteen. Tulosta havainnollistaa kuva 19. On kuitenkin vankkoja perusteluja sille, että suurin osa rahoittajista suhtautuu tai ainakin tulisi suhtautua suotuisasti yhdenvertaisuuden edistämiseen ja siten myös saavutettavuuden kehittämiseen. Toisin sanoen, on oikeastaan vaikeaa kuvitella syitä, miksi etenkin julkiset rahoittajat eivät haluaisi edistää saavutettavuutta. Suomen Jazzliito ry:n (2021b) mukaan noin 80 prosenttia koko Suomen jazzalan rahoituksesta tulee Opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja Taiteen edistämiskeskus Taikelta (s. 7). Taiken varat tulevat Opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Sekä Opetus- ja kulttuuriministeriö (2022) että Taike (2022) ilmaisevat strategioissaan edistävänsä yhdenvertaisuutta, jonka vuosi voidaan sanoa, että jazzin rahoitusmekanismeissa vaikuttaa yhdenvertaisuuden edistäminen vähintäänkin arvona, vaikka sen edistäminen ei olisikaan asetettu rahoituksen suoriin kriteereihin.

Kuva 20 osoittaa, että 65 prosenttia vastaajista uskoo saavutettavuuden huomioimisen vaikuttavan organisaation talouteen tai rahoitukseen positiivisesti, eikä kukaan vastaajista ajattele, että se vaikuttaisi siihen pelkästään negatiivisesti. Yhdeksän prosenttia vastaajista kokee, että saavutettavuuden huomioimen

Kuva 20: Uskomus siitä, kuinka saavutettavuuden huomioiminen vaikuttaa organisaation talouteen/rahoitukseen vastaajien keskuudessa (N = 34)

vaikuttaa talouteen sekä positiivisesti että negatiivisesti, ja 26 prosenttia ei osaa ottaa kysymykseen kantaa. Tuloksesta voitaneen varovaisesti päätellä, että saavutettavuuden huomioimiseen odotetaan löytyvän lähinnä uusia rahoituskanavia, sillä edellisen kuvan (kuva 19) perusteella jazztoimijoiden perusrahoitus ei juurikaan sisällä saavutettavuuden edistämiseen liittyviä kannustimia tai sitten vastaajat eivät ole tietoisia niistä. Saavutettavuuteen liittyvää erillisrahoitusta on toki löydettävissä.

4.3 Saavutettavuuden edistämisen onnistumiset, haasteet ja tarpeet

Kyselyssä tiedusteltiin kohderyhmän onnistumisia saavutettavuuden saralla seuraavalla avoimella kysymyksellä: ”Oletteko mielestänne onnistuneet jossakin saavutettavuuden osa-alueessa erityisen hyvin?”. Vastauksia annettiin 19 kpl. ja ne vaihtelivat paljon paitsi sen perusteella, oliko ylipäänsä missään onnistuttu erityisen hyvin, ja mikä kyseinen osa-alue oli, mutta myös siinä, oliko onnistuminen omaa aikaansaannosta:

”Yhä enenevässä määrin on pyritty huomioimaan myös erityisryhmät sekä nykyisin myös eri kieli- ja kulttuurilliset ryhmät”

”Emme, mutta emme epäonnistuneetkaan.”

”Sijainti on erinomainen. Tästä en voi ottaa itselleni mitään ansiota.”

Saavutettavuus nähtiin osassa vastauksista osana laajempaa ilmiötä. Kuten Kulttuuria kaikille -palvelun kuvassa 1 havainnollistetaan, saavutettavuus on moninaisuuden huomioimista, ja sillä edistetään osallisuutta ja siten lopulta myös yhdenvertaisuutta. Kahdessa vastauksessa viestinnän saavutettavuus oli huomioitu alueen *monimuotoisuuden* vuoksi ja kolmessa vastauksessa saatettiin tunnistaa *muutos osallisuudessa*. Lisäksi yksi vastaaja mainitsi saavutettavuuden kehittämisen myötä saadut hankeavustukset.

”Olemme panostaneet kaksikielisyyden huomiointiin alueen kaksikielisyyden huomioiden.”

”Kouluikäisiä on tullut konsertteihin aiempaa enemmän...”

”Erityisesti sosiaalisen saavutettavuuden (yleisötyö) eteen on tehty pitkäjänteisesti töitä ja se näkyy mm. kasvaneina yleisötyökävijöiden määrinä sekä saatuina hankeavustuksina...”

Kolmesta vastauksesta saattoi tunnistaa mielenkiintoisen ilmiön, jossa saavutettavuus tai sen osa-alue nähtiin osaksi organisaation luonnollista olemusta tai toimintatapaa:

”(...) saavutettavuus tuntuu olevan osa ajatusprosessia, eikä saavutettavuuden esiintuomista tarvitse aina perustella, vaan kaikki ymmärtävät miksi siihen liittyviä asioita nostetaan esiin. (...)”

”Vi är aktivt och genuint tvåspråkiga (...)” (Olemme aktiivisesti ja alkujaan kaksikielisiä)

Tutkimuksessa kysyttiin myös kohderyhmän suurimpia saavutettavuuden edistämisen haasteita perusteluineen. Vastaajien kokemista haasteista antoi epäsuorasti tietoa myös vastaukset kysymykseen ”Mitä koet erityisesti tarvitsevasi

saavutettavuuden edistämiseen?”. Havaintojen teemoittelun myötä pystyi määrittelemään neljä erilaista kategoriaa, jotka kuvaavat myös niihin linkittyviä toimijoita:

1. Resurssipula (raha, aika ja henkilökunta)

Ylivoimaisesti suurin joukko vastaajista korosti saavutettavuuden edistämiseen tarvittavia ajankäytön, henkilökunnan ja rahoituksen resursseja. Näitä asioita tuotiin esille useissa kyselyn osioissa. Sisällytin kaikki havainnot, joissa mainittiin edes yksi mainituista kolmesta resurssista, tämän teemaan alle, sillä ne liittyvät niin läheisesti toisiinsa. Myös ainakin yksi vastaajista näki taloudelliset-, ajankäyttölliset- sekä henkilökunnan resurssien olevan läheisesti kytköksissä toisiinsa:

”Liian pienet resurssit: raha, henkilökunta, aika (kaikki liittyy toisiinsa).”

2. Rajalliset valtuudet tai mahdollisuudet

Toiseksi suurimman ryhmän muodostivat havainnot, joissa fyysisen ympäristön esteettömyys oli toimijan suurin haaste saavutettavuuden edistämisessä. Yhtäläistä havainnolle oli se, että lähes poikkeuksessa tilojen esteettömyyden parantamiseen ei riittänyt vastaajan omat valtuudet, vaan tiloja esimerkiksi hallinnoi toinen toimija tai rakennuksen arkkitehtuuri ei muutenkaan tue riittävästi esteettömyyden toteutumista:

”Osa konserteistamme järjestetään vanhassa talossa, jossa täydellisen esteettömyyden toteuttaminen on melko mahdotonta.”

3. Viestinnän pullonkaulat

Neljä vastaajaa nostivat viestintään liittyvät haasteet hankalimmiksi, kuten huonon näkyvyyden paikallismediassa sekä erilaisten ja uusien yleisöjen tavoittaminen eri kanavissa. Yksi vastaaja koki jazzmusiikista viestimisen hankalaksi muille, kuin niille, jotka ovat jo asiaan vihkiytyneet:

”Jazzfestivaali on sisältöpohjainen tapahtuma, josta on vaikea viestiä muille, kuin alan harrastajille.”

4. Tiedon puute

Kaksi vastaajaa korosti tiedon merkitystä saavutettavuuden edistämässä. Tietoa kaivattiin muun muassa vaatimusten osalta sekä auttamaan kohdentamaan saavutettavuuden tavoitteita:

”Olisi varmasti hyvä saada perusteltua tietoa, mihin kohderyhmiin tai saavutettavuuden osa-alueisiin meidän olisi hyvä ensisijaisesti panostaa. Koska ilmiö on niin laaja ja resurssit aina rajalliset, olisi kehittämisen seuraavat askeleet mahdollisesti tuloksellisempia kohdennetuilla tavoitteilla.”

Vastaajien erityiset tarpeet saavutettavuuden edistämiseen kulkivat osittain käsi kädessä edellä kuvattujen haasteiden kanssa. Selvästi suurin osa (11 havaintoa) tarvitsee lisää ajallisia, taloudellisia tai henkilökunnan resursseja saavutettavuuden edistämiseen. Seuraavaksi eniten vastaajat tarvitsevat tietoa ja osaamista (6 havaintoa) sekä verkostoja (4 havaintoa) ja työkaluja (4 havaintoa). Yksittäisiä tarpeita ei kuvailtu kovin tarkasti, mutta esimerkiksi työkaluna voitiin nähdä toiminnan arvioimisen väline. Yksittäisinä asioina mainittiin myös yhteistyö saavutettavuutta edistävien tahojen kanssa, tapahtuman toimivimmat kuljetusratkaisut, uudet tilat ja kulttuurisen moninaisuuden näkyminen. Mielenkiintoista on etenkin se, että esteelliset tilat ovat vastaajien keskuudessa yksi suurimmista haasteista, mutta siihen osattu kaivata tai nähdä ratkaisuja. Kenties esteelliset käytössä olevat tilat soveltuvat muilta osin – esimerkiksi sijainnin tai akustiikan – osalta niin hyvin organisaation toimintaan, että uusien tilojen etsiminen ei tunnu mielekkäältä. Tilat voivat olla sidoksissa myös hedelmälliseen yhteistyökumppanuuteen, jota ei haluta tai voida muuttaa pelkän saavutettavuuden takia, tai sitten mitään muita soveltuvia tiloja ei toimijan alueelta yksinkertaisesti löydy.

5 KESKUSTELU

Kyselytutkimuksen tulokset osoittavat kaikkien saavutettavuuden osa-alueiden toteutuvan Suomen jazzalalla ainakin jollain tapaa: jotkut osa-alueet toteutuvat hyvin ja osasta löytyy merkittäviä puutteita. Jazztoimijoiden keskuudessa näyttää olevan myös melko laajaa kiinnostusta saavutettavuuden edistämiseen.

Kyselytutkimuksen tulosten vertailu aikaisempiin tutkimuksiin on kuitenkin tarpeellista, jotta voidaan arvioida tuloksia relevantissa kontekstissa, eli suhteessa muuhun suomalaiseen kulttuurialaan. Tulosten vertailu teoriaan auttaa puolestaan ymmärtämään jazzalan tekemien toimenpiteiden laatua ja kenties nostamaan jotain erityistä esille.

5.1 Tulosten vertailu aikaisempiin tutkimuksiin

Kokonaisvaltaisesti vertailukelpoisia tutkimuksia ei löydy tekemäni tutkimuksen kanssa, mutta varteen otettavia vertailukohtia löytyy ainakin kahden kyselytutkimuksen kanssa: Valtion taidemuseon *Kulttuurifestivaalien ja -tapahtumien saavutettavuus – keväällä 2011 toteutetun kyselyn tulokset* ja Opetusministeriön *Valtionosuuden piirissä olevien taide- ja kulttuurilaitosten saavutettavuus – syksyllä 2007 toteutetun kyselyn tulokset*. Teen vertailua merkittävimpien löydösten osalta ja toisaalta niissä raameissa, joissa vertailua oli ylipäänsä mahdollista tehdä tutkimusten kysymystenasettelujen ja tulosten huomioiden. Edellä mainittujen tutkimusten lisäksi Aluehallintoviraston *Kulttuuripalveluiden saatavuus ja saavutettavuus* -raportti vuoden 2017 osalta antaa mielenkiintoisia näkökulmia tulosten tarkasteluun. Yleisötyön osalta osittain soveltuvan vertailukohdan antaa Sorjosen ja Sivosen (2015) *Taide- ja kulttuurilaitosten yleisötyön muodot, laajuus ja tuloksellisuus* -tutkimus. Keskeisten tulosten vertailu antaa osviittaa siitä, että jazzalan saavutettavuuden nykytilassa on selvää yhtäläisyyttä muun kulttuurialan kanssa.

Tämän ja aikaisempien tutkimusten vertailussa tulee tiedostaa jazzalan ”pienuus” suhteessa vertailtaviin kulttuurin aloihin; jazzkenttä koostuu merkittävässä määrin pienistä harkinnanvaraisin avustuksin toimivista yhdistyksistä, joissa saattaa työskennellä vain yksi osa-aikainen työntekijä – ja tämäkin henkilö työskentelee mahdollisesti talkoovoimin. Etenkin yksi kyselyn vastaaja korosti sitä, että jo pelkän tavanomaisen toiminnan pyörittäminen on käytettävissä olevien resurssien puitteissa vain juuri ja juuri mahdollista, jolloin saavutettavuuden edistämisen kaltainen toiminta jää auttamatta ensisijaisten prioriteettien ulkopuolelle.

Jazztoimijat jakavat samat saavutettavuuden haasteet yhdessä muun kulttuurialan kanssa. Jazzala kokee suurimmaksi haasteeksi saavutettavuuden edistämässä ajankäytölliset ja taloudelliset resurssit sekä henkilökuntaresurssit. Niin ikään Kulttuurifestivaalien ja -tapahtumien sekä valtionosuusjärjestelmään kuuluvien taidelaitoksien (jäljempänä VOS-laitokset) mukaan suurimmat haasteet saavutettavuuden edistämässä liittyvät resursseihin (Valtion taidemuseo, 2011; Opetusministeriö, 2008). Se, että projektiluoteisesti ja erillisavustuksilla suurelta osin toimivat kulttuurifestivaalit ja -tapahtumat sekä jazzala jakavat vakiintuneella rahoituksella ympärivuotisesti toimivien taidelaitoksen kanssa kokemuksen resurssien riittämättömyydestä, saattaa kieliä saavutettavuuden laajuudesta; vaikka saavutettavuuden eteen olisikin jo tehty paljon töitä, löytyy aina uusia kehittämisen kohteita. Toisaalta taidekenttä on aina puhunut (ja tulee varmasti aina puhumaa) riittämättömistä resursseista: ala onkin kohdannut useita julkisen tuen leikkauksia ja toisaalta alati kasvavia odotuksia, samalla kun inflaatio kasvaa ja kilpailu ihmisten vapaa-ajasta kiihtyy. Jos taidekenttä saisi ei-korvamerkittyä rahoitusta lisää, missä määrin sitä kohdennettaisiin saavutettavuuden edistämiseen?

Saavutettavuuden osa-alueista fyysisen ympäristön esteettömyys koettiin yhtenä haastavimmista toteuttaa tai tärkeimmistä kehittää – niin jazztoimijoiden, kuin muun kulttuurialan keskuudessa. Mielenkiintoisesti sekä taidelaitokset että kunnat olivat jo tehneet parannuksia etenkin tähän osa-alueeseen liittyen (Opetusministeriö, 2008; Aluehallintovirasto, 2017), jonka lisäksi festivaalien ja tapahtumien osalta voidaan tulkita, että esteettömyyttä oli kehitetty merkittävästi, sillä se toteutui heidän osaltaan jo melko hyvin. Vastaavaa ei voi varmuudella sanoa jazztoimijoiden osalta, mutta jazztoimijat eivät oletettavasti ole kehittäneet esteettömyyttä erityisen paljon; niin monet toimijat hyödyntävät merkittävässä määrin kiinteitä toisten hallinnassa olevia tiloja, joka käy ilmi myös kyselyn vastauksissa. Myös kulttuurifestivaalit ja -tapahtumat mainitsivat yhtenä esteettömyyden haasteena nimenomaan vuokratilat, joihin ei voi vaikuttaa (Valtion taidemuseo, 2011). Toisaalta etenkin jazzfestivaalien tilapäisissä esiintymispaikoissa on todennäköisesti tehty juuri fyysisen ympäristön esteettömyyttä edistäviä ratkaisuja, jotka ovat osittain samassa linjassa jazztoimijoiden vastausten kanssa. On kiinnostavaa, että kulttuuriala kokee niin yhteneväisesti fyysisen ympäristön esteettömyyden kehittämisen oleellisimmaksi

saavutettavuuden toimenpiteeksi, vaikka se ei toteudu lainkaan niin huonosti. Tämä johtunee siitä, että esteettömyys on saavutettavuuden näkyvin osa-alue (Opetusministeriö, 2008, s. 4) ja siten helpoimmin sisäistettävien ilmiö. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta saattaisi tosin olla tärkeämpää kehittää muita osa-alueita ensisijaisesti. Tämän vuoksi ammattilaisten laatimat tietoon perustuvat saavutettavuuskartoitukset olisivatkin tarpeellisia ja auttaisivat kohdentamaan rajallisia resursseja järkevällä tavalla.

Kulttuuritoimijoiden suhtautumisesta saavutettavuuden edistämiseen ei löydy suoria vertailukohtia, mutta **kokonaiskuvan valossa jazzala näyttää suhtautuvan saavutettavuuden edistämiseen melko yhteneväisesti muun kulttuurialan kanssa.** VOS-laitokset suhtautuvat yleisötyöhön lähes yksinomaan positiivisesti, vaikka käytännössä yleisötyötä ei tuoteta ihan niin laajasti (Sivonen, 2015, s. 66–67). Toisaalta vanhempi VOS-laitoksiin kohdistuva tutkimus implikoi joidenkin laitosten jopa kriittisestä tai välinpitämättömästä suhtautumisesta saavutettavuuden edistämiseen (Opetusministeriö, 2008, s. 5), mutta asenteissa on todennäköisesti tapahtunut myönteistä kehitystä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Noin puolet kulttuurifestivaaleista ja -tapahtumista suunnittelevat puolestaan ainakin jonkin saavutettavuuden osa-alueen kehittämistä (Valtion taidemuseo, 2011, s. 6), mikä antaa viitteitä vähintään jonkinasteisesta kiinnostuksesta saavutettavuuden edistämiseen. Suomen kuntien suhtautumista saavutettavuuden edistämiseen on hyvin vaikeaa, eikä toisaalta niin mielekästä arvioida; Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) velvoittaa joka tapauksessa yhdenvertaisuuden edistämiseen. Kunnat ovat toisaalta huolehtineet tietyistä saavutettavuuden osa-alueista erittäin hyvin, mutta toisaalta saavutettavuus huomioidaan päätöksenteossa vaihtelevasti ja vain harvat kunnat ovat tehneet saavutettavuuskartoituksia tai -suunnitelmia (Aluehallintovirasto, 2017). Voidaan siis varovaisesti arvioida, että Suomen jazzala suhtautuu muun kulttuurialan kanssa melko yhteneväisesti saavutettavuuden edistämiseen. Toisaalta tämän kyselytutkimuksen vastauksissa ei löydy lainkaan välinpitämättömyyttä saavutettavuuden edistämistä kohtaan – toisaalta mahdollisesti välinpitämättömästi suhtautuvat saattoivat jättää kokonaan vastaamatta kyselyyn. Jazzalan ”eduksi” voitaneen kuitenkin laskea se, että jazzalalla ei ole vielä puhuttu saavutettavuudesta tai yleisötyöstä läheskään siinä määrin kuin esimerkiksi VOS-

laitosten ja kunnan kulttuuripalveluiden parissa, ja siitä huolimatta saavutettavuuden osa-alueet huomioidaan kohtalaisen hyvin ja myös hyvinkin innovatiivisia toimintamuotoja on löydettävissä.

Jazzalan ja VOS-laitosten yleisötyö näyttää olevan monelta osin yhteneväinen yleisötyön pääkohderyhmien ja muotojen osalta. VOS-laitokset korostavat lapsia ja nuoria kohderyhmänä (Sorjonen, 2015c, s. 84–85) kuten jazzalakin, ja molemmista aloista löytyi laajasti yleisötyömuotoja jalkautumisesta työpajoihin sekä osallistaviin työskentelymuotoihin. Taide- ja kulttuurilaitokset kokevat lapsiin ja nuoriin kohdistuvan yleisötyön olevan satsaus tulevaisuuden yleisöihin (Sivonen, 2015, s. 62) ja tämä ajatus saattaa hyvin vallita myös jazztoimijoiden keskuudessa. Ajattelumallia tukee Sorjosen ja Sivosen (2015) havainto siitä, että nuoriin kohdennettu yleisötyö saattaa kasvattaa kävijämäärää samana ja seuraavana vuonna (s. 8). Tämän lisäksi sekä jazzalan että VOS-laitosten yleisötyö rahoitettiin pääasiassa perusrahoituksella, joskin myös erillisiä apurahoja hyödynnettiin. Täytyy kuitenkin muistaa VOS-laitosten ja vapaan kentän perusrahoituksen luonteen merkittävä ero. Jazzalalla yleisötyötä ylipäänsä teki vain hieman yli puolet tämän kyselytutkimuksen vastaajista, jonka perusteella yleisötyö ja siihen läheisesti liittyvä ymmärtämisen tukeminen olivat jazzalan heikoimmin toteutuvat saavutettavuuden osa-alueet. Näin ollen jazzalan yleisötyö näyttää olevan tavoitteiltaan, muodoiltaan ja perusrahoitukseltaan melko samanlainen VOS-laitosten yleisötyön kanssa, mutta jää siitä määrällisesti jälkeen alojen kokoonkin suhteutettuna. Sitä vastoin kulttuurifestivaalit ja -tapahtumat tekevät selvän pesäeron edellä mainittuihin, sillä niiden keskuudessa selvä vähemmistö edisti sosiaalista saavutettavuutta yleisötyön kaltaisella toiminnalla (Valtion taidemuseo, 2011, s. 11), eivätkä toimintamuodotkaan olleet luonteeltaan erityisen syvällistä yleisösuhdetta synnyttäviä.

5.2 Tulosten vertailu teoriaan yleisötyön osalta

Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto antaa viitteitä siitä, että jazzalan yleisötyötä tekevien toimijoiden enemmistö on omaksunut Maitlandin (2000), Sorjosen ja Sivosen (2015) sekä Kawashiman (2000) näkemyksen, jossa yleisötyöllä pyritään kasvattamaan kulttuuriorganisaation yleisömäärää ja vaikuttamaan sen

talouteen positiivisesti. Vaikka enemmistö jazzalasta näyttää kulttuurialan saavutettavuutta koskevan kirjallisuuden tapaan uskovan saavutettavuuden edistämisen lisäävän taideorganisaation yleisömäärää, ei tutkimukset vahvista tällaisen ilmiön toteutumista pitkällä aikavälillä. Tosin jazzalan yleisötyö painottuu lapsiin ja nuoriin, mikä Sorjosen ja Sivosen (2015) mukaan saattaa näkyä kävijämäärän kasvuna kyseisenä toimintavuotena ja sitä seuraavana vuonna (s. 8). Muiden muassa Kawashima (2000) näkee yleisötyön potentiaalisesti sekä turvaavan että lisäävän kulttuuriorganisaation taloudellisia resursseja. Jazztoimijat näyttävät uskovat enemmän jälkimmäiseen, mikä selittynee osittain alan rahoitusmuodoista, jotka eivät edellytä saavutettavuuden edistämiseen liittyviä toimia samassa määrin kuin valtionosuusrahoituksen piirissä.

Jazzalan yleisötyön toteuttajat yhtyvät Maitlandin (2000), Sorjosen ja Sivosen (2015) sekä Kawashiman (2000) tapaan kohdistaa yleisötyötä sekä olemassa oleviin että uusiin yleisöihin. Jazzalan yleisötyön kohteena ovat kirjallisuudessa usein ilmenevät ryhmät, kuten *lapset, nuoret, ikääntyneet, vähävaraiset, maahanmuuttajat, vammaiset ja muut erityisryhmät*, mutta myös hieman yllättäviä ja harvemmin mainittuja yleisötyön kohderyhmiä kuten *(musiikin) harrastajat, pitkäaikaissairaat ja musiikin ammattilaiset*. Jazzalan yleisötyön toimintamuodoista on niin ikään löydettävissä Kawashiman (2000) neljä yleisötyön luokkaa: *kulttuuriin osallistaminen, laajennettu markkinointi, maun kehittäminen ja yleisökasvatus* (8–11). Vaikka tutkimus keskittyi yleisötyön osalta yhteiskuntavastuullisuuden painottamiseen, eli kulttuuriin osallistumiseen ja yleisökasvatukseen, löytyy avointen vastausten joukosta myös laajennettuun markkinointiin ja maun kehittämiseen liittyviä toimintamuotoja.

Jazzalalta löytyy sekä ”perinteisiä” yleisötyömuotoja – kuten lastenkonsertit ja erilaiset työpajat – että innovatiivisia ja selvästi juuri toteuttajan omaan toimintaan soveltuvia toimintamuotoja. Innovatiiviset ratkaisut liittyivät usein ymmärtämisen tukemiseen, mikä Kulttuuria kaikille -palvelun mukaan voi tapahtua toiminnallisesti tai viestinnällisesti (Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry, 2022j) ja kohdistua sekä aiheen tuntevaan yleisöön että niille, joille aihe on vielä täysin vieras (esim. Salo, 2012, s. 12; Maitland, 2000, s. 10; Kawashima, 2000, s. 9–10). Niin ikään jazzalan ymmärtämisen tukemiseen liittyvistä toimenpiteistä oli

löydettävissä toiminnalliset ja viestinnälliset ulottuvuudet sekä uudet ja vanhat kohderyhmät.

Sorjonen (2015b, s. 22) ja Sorjonen ja Sivonen (2015, s. 94–95) näkevät taidelaitoksen (ydin)toiminnan kehittämisen yhtenä yleisötyön tavoitteena. Kyseisessä tutkimuksessa kuitenkin valtaosa vastaajista kyseenalaisti tämän näkemyksen ja osa koki yleisötyön olevan jopa osa taidelaitoksen perustehtävää (Sivonen, 2015 s. 66). Niin ikään jazzalalta löytyi organisaation perustehtävään tai -tarkoitukseen liittyviä toimintamuotoja. Yleisötyön ”sisäsyntyisiä” toimintamuotoja voidaan siis tunnistaa VOS-laitosten keskuudessa laitoksen ”ydintehtävään” liittyvinä toimintoina (Laamanen & Sorjonen, 2015, s. 69), mutta kulttuurialaa sekä jazzin tähän liittyvät esimerkkitapaukset kohtalaisesti tuntien, uskallan väittää, että tietyt jazzalalta löytyvät yleisötyömuodot ovat todella kiinteästi osa perustoimintaa – jopa perustoiminnan keskeisin tekijä. Jazzmusiikissa vaikuttaa näin ollen olevan luonnostaan ainutlaatuisia osallistavia elementtejä; esimerkiksi jazzjamit, joissa muusikot esittävät yhdessä kappaleita ilman harjoittelua juuri kyseisellä kokoonpanolla. Jamit ovat tärkeä keino harjoitella improvisointia ja yhtyesoittoa tavalla, joita kirjat ja luennot eivät tarjoa. Valitettavasti en voi vastaajien anonymiteetin säilyttämiseksi avata jazzalan ”sisäsyntyisiä” saavutettavuuden edistämisen toimintatapoja tarkemmin. Mainittakoon kuitenkin, että toinen niistä liittyi mielenkiintoisesti alueelliseen saavutettavuuteen ja saatavuuteen ja toinen ohjelmasisältöihin.

Suomen jazzalan toteuttama yleisötyö näyttää yhtyvän monelta osin yleisötyön keskeiseen kirjallisuuteen. Yleisötyön menetelmien ja kohderyhmien monimuotoisuuden valossa näyttääkin siltä, että jazzalan yleisötyö on laadukasta, vaikka sitä ei tehdä määrällisesti niin paljon. Jazzalan saavutettavuuden ja yleisötyön erityispiirteenä voitaneen pitää mahdollisuutta toteuttaa jotakin saavutettavuuden osa-aluetta perustavanlaatuisesti ja sisäsyntyisesti.

6 LOPUKSI

Tyypillisen laadullisen tutkimuksen tapaan tässä tutkimuksessa ei asetettu varsinaisia hypoteeseja, mutta siitä huolimatta jazzalan saavutettavuustoimenpiteiden laatu yllätti monelta osin positiivisesti ja etenkin yleisötyön osalta. Toisaalta saavutettavuuden huomioimisessa löytyy jazzalalta myös merkittäviä puutteita.

Kulttuurialan saavutettavuuden ja yleisötyön tutkimus on pidetty toistaiseksi hyvin erillään, vaikka ilmiöt limittyvät syvällisellä tavalla toisiinsa. Tämä tutkimus monipuolistaakin näiden ilmiöiden ymmärrystä niin erikseen kuin yhdessä, ja tarjoaa siten tuoreen näkökulman aiheeseen liittyvään akateemiseen keskusteluun. Tutkimuksen teoreettinen arvo konkretisoituu kulttuuriin osallistumista käsittelevien mallien synteessissä (kuva 3), joka selittää saavutettavuuteen liittyvien käsitteiden välisiä suhteita niin ilmiö-tasolla kuin kulttuuriorganisaation hallinnon kontekstissa. Yleisötyön teorioista muodostettu synteesi (kuva 4), auttaa puolestaan tunnistamaan yleisötyön tavoitteiden yhteiskuntavastuulliset sekä organisaation yleiseen menestykseen liittyvät ulottuvuudet ja analysoimaan saavutettavuuden ja yleisötyön välisiä yhteyksiä. Yhdessä kirjallisuuskatsauksessa avatun oikeudellisen- ja kulttuuripoliittisen näkökulman, synteisien tarjoaman ymmärryksen ja tutkimustulosten kanssa, tutkimus vahvistaa käsitystä siitä, että saavutettavuuskysymykset ovat Suomen julkisesti tuetun kulttuurialan ytimessä, vaikka strategia-tasolla ilmaistut aiheet eivät konkretisoidu vielä riittävästi.

Tutkimus implikoi Suomen elävän jazzmusiikin saavutettavuuden toteutuvan monelta osin yhteneväisesti muun kulttuurialan kanssa, joskin päätelmään tulee suhtautua varauksella johtuen tutkimustulosten vertailun haasteista. Saavutettavuuden kokonaistilannetta voidaan pitää jazzalalle hyvänä saavutuksena, etenkin kun huomioidaan alan koko ja resurssit. Elävän jazzmusiikin parissa tehtävä yleisötyö asemoituu saman kaltaiseksi Suomen valtionosuusrahoitteisten taidelaitosten kanssa, vaikkakin siitä löytyi kiinnostavaa ja erilaista – sisäsyntyistä ja perustavanlaatuisia – saavutettavuuden ja yleisötyön toteuttamista. Eroavaisuudet sisäsyntyisessä saavutettavuuden huomioimisessa

liittynevät toisaalta jazzmusiikin erityispiirteisiin taidemuotona, toisaalta rahoitukseen.

6.1 Vastaus tutkimuskysymyksiin

Tässä luvussa vastaan tutkielman alussa esitettyihin kolmeen tutkimuskysymykseen:

1. Miten Suomessa toimivat jazzmusiikin konserttijärjestäjät edistävät saavutettavuutta toiminnassaan?

Kaikki saavutettavuuden osa-alueet toteutuvat ainakin jossain määrin Suomen jazzkentällä. Toimijoiden välisiä eroja löytyy kuitenkin runsaasti niin saavutettavuuden eri osa-alueissa kuin saavutettavuuden huomioimisessa yleisesti. Yksikään toimija ei huomioinut kaikkea saavutettavuuden osa-alueita täydellisesti eikä yksikään toimija ollut täysin kaikkein osa-alueiden ulkopuolella. Tämä kuvastaa hyvin saavutettavuuden kokonaisvaltaisuutta ilmiönä.

Kokonaiskuvan tarkastelussa laajimmin (määrällisesti useimmilla toimijoilla) toteutuu **alueellinen saavutettavuus ja saatavuus**. Tämä toteutui ainakin joltain osin kaikilla vastaajista. Seuraavaksi laajimmin, eli lähes kaikilla vastaajilla, toteutuvat saavutettavuuden huomioiminen **viestinnässä** ja **hinnoittelussa**: vain 3 prosenttia vastaajista eivät huomioineet näitä millään tutkimuksen mittarilla. Näihin kolmeen osa-alueeseen liittyvistä avoimista vastauksista oli havaittavissa, että toimijat saattoivat kokea osa-alueiden olevan osa organisaation ydintoimintaa ja sen menestystä: asiasisältö oli ymmärretty hyvin tai siitä oli ainakin oma selkeä näkemys, ja vastaukset sisälsivät hyvinkin yksityiskohtaista kuvausta.

Kokonaiskuvassa kohtalaisesti toteutuneet saavutettavuuden osa-alueet ovat **strategiat ja suunnitelmat** sekä **rakennetun ympäristön esteettömyys**. Nämä toteutuivat vähintään joltain osin noin 70–80 prosentissa vastaajien organisaatioissa. Kyseissä osa-alueissa on havaittavissa mielenkiintoinen ero, että strategioiden ja suunnitelmien osalta saavutettavuuden edistäminen on pitkälti organisaation omasta halusta riippuvainen, kun taas rakennetun ympäristön

ominaisuudet ja esteettömyys ovat useammin konsertti-tilaa hallinnoivasta yhteistyökumppanista kiinni.

Heikoimmin toteutuivat **sosiaalinen saavutettavuus ja yleisötyö sekä ymmärtämisen tukeminen**. 60 prosenttia vastaajista järjestää yleisötyötoimintaa ja 70 prosenttia järjestää ymmärtämistä tukevia tilaisuuksia tai tarjoaa ymmärtämistä tukevaa tietoa. Lukuihin saattaa toisaalta vaikuttaa eriävät näkemykset siitä, mikä lasketaan yleisötyöksi. Jazztoimijoiden järjestämän yleisötyön voidaan olettaa olevan laadukasta, sillä siinä voidaan tunnistaa yhteneväisiä tavoitteita, kohderyhmiä ja menetelmiä muun kulttuurialan ja yleisötyön kirjallisuuden kanssa. Jotkut vastaajat kokivat ydintoimintansa käsittävän luonnostaan yleisötyöksi tai saavutettavuuden edistämiseksi luokiteltavia elementtejä, jota voidaan pitää ihanteellisena tilanteena. Koska tunnen kyseisten vastaajien toimintaa kohtalaisesti, uskallan väittää, että kyseisiä toimintoja voi perustellusti pitää yleisötyönä. Vaikka sosiaalinen saavutettavuus ja yleisötyö sekä ymmärtämisen tukeminen olivat kokonaiskuvassa suppeimmin huomioituja saavutettavuuden osa-alueita, vain 9–15 prosenttia vastaajista kaipasi näiden kehittämisessä lisää tietoa tai osaamista.

2. Mitä haasteita saavutettavuuden edistämiseen liittyy Suomessa toimivien jazzmusiikin konserttijärjestäjien näkökulmasta ja kuinka niihin voidaan vastata?

Kyselyssä kysyttiin vastaajilta suoraa sekä heidän kokemiaan suurimpia haasteita että tarpeita saavutettavuuden edistämiseen liittyen. Näiden vastausten yhteenvedon lisäksi esitän omat johtopäätökseni tutkimuskysymykseen. Siihen, kuinka saavutettavuuden edistämisen haasteisiin voidaan vastata, vastaan alustavasti tässä kappaleessa, mutta tarkemmin seuraavassa luvussa *toimenpide-ehdotukset*.

Jazztoimijoiden kokemat haasteet ja tarpeet saavutettavuuden edistämässä mukailevat osin (mutta ei täysin) toteutuvaa saavutettavuutta. Ylivoimaisesti suurin haaste saavutettavuuden edistämässä on **liian pienet resurssit**, joihin lasketaan tässä yhteydessä ajalliset, taloudelliset ja henkilökunnan resurssit. Yhteneväisesti ja

luonnollisesti, jazztoimijat ilmaisivat tarvitsevansa etenkin parempia resursseja saavutettavuuden edistämiseen. Vaikka tutkimuksessa ei asetettu varsinaisia hypoteeseja, ei tulos tullut yllätyksenä; riittävät resurssit ovat minkä tahansa toiminnan edellytys. Jazzala kokee **fyysisen ympäristön esteettömyyden** toiseksi merkittävimpänä haasteena ja siinä haasteeksi koetaan erityisesti toimijan **omien vaikutusmahdollisuuksien vähyys**. Tähän ongelmaan ei siis välttämättä pystytä vaikuttamaan edes hyvillä resursseilla. Jazztoimijat eivät kuitenkaan suoraan esittäneet tarvitsevansa parempia tiloja (lukuun ottamatta yhtä kyselyn vastausta), mikä voi johtua tilojen ja siihen liittyvän yhteistyökumppanin muusta hyvästä soveltuvuudesta toimijalle. Osa jazzkentästä kokee myös haasteita viestinnän saavutettavuudessa etenkin jazzin uusille yleisöille, kuten nuorille. Yksi vastaaja kaipasi tietoon perustuvaa tapaa kehittää organisaation saavutettavuutta.

Aikaisemmin mainittujen lisäresurssien lisäksi jazzala näyttää kaipaavan saavutettavuuden edistämässä etenkin **tietoa ja osaamista**. Tiedon ja osaamisen merkitystä korostaa tässä tutkimuksessa ilmennyt saavutettavuuden monimuotoisuus ja laajuus, jonka kattava huomioiminen vaatii eittämättä erityisosaamista. Kyselyn tuloksissa oli niin ikään havaittavissa keskenään erilaisia näkemyksiä joistakin saavutettavuuden osa-alueisiin liittyvistä toimenpiteistä ja niiden merkityksestä saavutettavuuden kannalta, mikä kielii siitä, ettei aihetta tunneta täysin kattavasti. Myös jazzalan huoli erityisesti fyysisen ympäristön esteettömyyden toteutumisesta juontuu mahdollisesti siitä, että kyseinen saavutettavuuden osa-alue on vastaajille näkyvin ja siten tutuin. Tiedon ja osaamisen kartuttaminen näyttää olevan välttämätön saavutettavuuden edistämisen edellytys, jonka vuoksi uskonkin, että jo siitä huolehtiminen auttaa ratkaisevalla tavalla pääsemään eteenpäin saavutettavuuden edistämässä. Jazzala kaipaa saavutettavuuden edistämässä myös verkostoja ja työkaluja. Kyselyn vastaajat tarkensivat kuitenkin harvakseltaan, mitä verkostoilla ja työkaluilla tarkoitetaan. Näitä tarkennuksia olivat muun muassa yhteistyö asiaa [saavutettavuutta] edistävien tahojen kanssa ja keskitetyt työkalut toiminnan arvioimiseen.

3. Miten Suomessa toimivat jazzmusiikin konserttijärjestäjät suhtautuvat saavutettavuuden edistämiseen?

Kyselyssä kysyttiin vastaajilta suoraan edustamansa organisaation kiinnostusta saavutettavuuden edistämiseen. Kaikki tähän kysymykseen vastanneet 18 toimijaa kertoivat olevansa kiinnostuneita edistämään toimintansa saavutettavuutta. Havaintojen teemoittelulla voitiin näistä tunnistaa kaksi erilaista joukkoa: ne, jotka ilmaisivat varauksetta kiinnostuksensa edistää saavutettavuutta ja ne, jotka ilmaisivat kiinnostuksensa edistää saavutettavuutta tietyin varauksin, kuten ”resurssien puitteissa”. 74 prosenttia kaikista 34:stä vastaajasta ilmoitti organisaationsa olevan sitoutunut saavutettavuuden edistämiseen.

Kyselystä saatujen havaintojen teemoittelulla voitiin tunnistaa erilaisia ”profiileja”, jotka kertovat konserttijärjestäjien suhtautumisesta saavutettavuuteen. Profiilien keskinäinen erilaisuus antaa viitteitä jazzalan moninaisuudesta; erilaisia toimijoita on lähes laidasta laitaan. Profiilit ovat tässä yhteydessä pitkälti käsitteellisiä, eli niiden on tarkoitus kuvata yleisellä tasolla jazztoimijoiden joukossa esiintyviä ominaisuuksia, eikä tiettyjä yksittäisiä organisaatioita. Kuvatut ominaisuudet voivat siis esiintyä jazzkentällä myös lukuisina erilaisina yhdistelminä. Toki jokin kuvaus saattaa myös sopia tarkasti juuri tiettyyn organisaatioon.

1. Kykenemätön

Jazzkentältä löytyy saavutettavuuden edistämiseen liittyvää *kyvyttömyyttä tai haluttomuutta*, joka johtuu vallitsevista olosuhteista tai toiminnan luonteesta tai tavoitteista. On kuitenkin oleellista tiedostaa, että tässä haluttomuus kehittää ei johdu asenteista saavutettavuutta kohtaa. Elävän jazzmusiikin konserttien tuottaminen saattaa olla tällaiselle toimijalle sivutoimista, jolloin konserttitoiminnan tavanomainen ylläpito vaatii jo kaikki siihen käytettävissä olevat resurssit. Osa toiminnoista – kuten viestintä – saattaa olla yhteistyökumppanin vastuulla, jolloin niiden kehittäminen ei ole välttämättä mahdollista, mielekästä tai helppoa. Resursseja ei välttämättä myöskään kaivata lisää saavutettavuuden edistämiseksi, sillä konserttien järjestäminen ei ole ylipäänsä organisaation ydintoimintaa.

2. Resurssiorientoitunut

Ylivoimaisesti suurin joukko vastaajista korosti saavutettavuuden edistämiseen tarvittavia ajankäytön, henkilökunnan ja rahoituksen resursseja. Motivaatiota saavutettavuuden edistämiseen löytyy, mutta sen toteuttamisen suurimpana haasteena nähdään resurssit. Resurssien vähyys nähtiin vaikuttavan yleisesti saavutettavuuden edistämiseen eikä vain sen tiettyihin osa-alueisiin.

3. Passiivinen

Toiseksi suurin ryhmä korosti puolestaan fyysisen ympäristön esteettömyydessä olevia haasteita, joihin ei kokenut voivansa vaikuttaa juuri millään tavalla. Näissä tapauksissa käytössä olevat tilat olivat muiden hallinnoimia ja siten niiden saavutettavuuden kehittäminen oli muiden motivaatiosta tai mahdollisuuksista riippuvaista. Rakennukset saattoivat olla arkkitehtuurilta myös sellaisia, ettei niihin ole mahdollista tehdä mittavia parannuksia saavutettavuuden näkökulmasta.

3. Synnynnäinen

Tämä ryhmä on hyvin mielenkiintoinen ja moninainen, ja se risteää osittain listan viimeisen profiilin, eli *edelläkävijän* kanssa. Oleellista on, että tietyn saavutettavuuden osa-alueen toteuttaminen ei ole lähtöisin ulkopuolelta tulevista odotuksista tai velvoitteista, vaan se on täysin luonnollinen ja erottamaton – eli synnynnäinen – osa toimintaa. Sitä saavutettavuuden osa-aluetta, jota toteutetaan ”synnynnäisesti”, ei kuitenkaan välttämättä toteuteta saavutettavuuden edistämisen vuoksi. Tämän profiilin muodostamiseen vaikuttanut aineisto liittyy alueelliseen saavutettavuuteen, viestinnän saavutettavuuteen sekä ohjelmasisältöihin.

4. Edelläkävijä

Edelläkävijät kehittävät saavutettavuutta aktiivisesti, suunnitelmallisesti ja tuloksellisesti. Verrattuna *sisäsyntyisesti saavutettavuuden osa-alueetta*

toteuttavaan, edelläkävijän motivaatio saavutettavuuden edistämiseen on todennäköisesti lähtöisin organisaation rahoituksesta ja sen asettamista odotuksista. Saavutettavuuden pitkäjänteinen kehittäminen on saattanut myös johtaa siihen, että saavutettavuuden edistäminen on juurtunut organisaation perusarvoksi, joka vaikuttaa läpi koko organisaation – käytännön toiminnasta aina tulevaisuuden suunnitelmien arviointiin. Saavutettavuuden edistämällä on myös tietoisesti kasvatettu sekä organisaation yleisömäärää että rahoituspohjaa.

Tutkimusaineistoista nousee esille se, että saavutettavuutta edistetään Suomen jazzkentällä osittain tiedostaen, osittain tiedostamatta. Osa saavutettavuuden osaluista toteutuu tai jää toteutumatta yhteistyökumppanin tai sen hallinnoiman tilan johdosta, mikä saattaa olla jazzalan erityispiirre suhteessa VOS-laitoksiin. Joka tapauksessa kiinnostusta ja sitoutumista saavutettavuuden edistämiseen löytyy laajastikin, vaikka saavutettavuuden ei odotettu automaattisesti lisäävän organisaation tavoittamaa yleisömäärää ja näkyvän positiivisesti sen rahoituksessa.

6.2 Toimenpide-ehdotukset

Esitän seuraavassa toimenpide-ehdotuksia elävän jazzmusiikin saavutettavuuden edistämiseksi Suomessa. Toimenpide-ehdotuksiin ovat vaikuttaneet niin tutkimuksen empiirinen ja teoreettinen aineisto johtopäätöksineen, kuin omat havaintoni.

1. Resurssien lisääminen

Paremmat resurssit on tämän tutkimuksen tulosten perusteella merkittävin edellytys saavutettavuuden edistämässä ja niiden merkitys korostuu verrattain pienin avustuksin toimivaan jazzalaan. Tässä yhteydessä resursseihin lasketaan ajalliset, taloudelliset ja henkilökunnan resurssit. Resurssikysymystä voi lähestyä ainakin kolmesta näkökulmasta: lisäresurssien hankkiminen, yhteistyökumppanuuksien käynnistäminen ja toiminnan muuttaminen. Keskityn toimenpide-ehdotuksissani enimmäkseen taloudellisiin resursseihin, koska niillä saavutetaan myös (työ)ajallisia resursseja ja henkilökuntaresursseja.

Taloudellisten lisäresurssien saamiseksi jazzalalle Suomen Jazzliitto voisi seurata ajankohtaisia saavutettavuuteen liittyviä apurahahakuja ja tiedottaa niistä jäsenistöllensä säännöllisesti. Jazzliitto voisi myös itse harkita saavutettavuuteen liittyvän erillishankkeen perustamista, johon voisi mahdollisuuksien mukaan sitouttaa jäsenistöä. Jazztoimijoiden tulisi myös itse tiedostaa saavutettavuuteen liittyvissä toimenpiteissä ja projekteissa kytevä potentiaali hankkia lisärahoitusta esimerkiksi kunnalta, joiden intresseissä saavutettavuuden edistäminen tulisi lähtökohtaisesti olla.

Resurssikysymystä voi lähestyä myös säästöjen kautta. Käynnistämällä yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, voi säästää toiminnan kuluissa tai saada arvokasta tiedollista ja tuotannollista apua. Toki yhteistyön ei tarvitse perustua vain kulujen säästämiseen, vaan yhteistyöllä ja siihen liittyvällä markkinoinnilla voidaan tavoittaa myös uusia ja laajempia yleisöjä – ja näin saatetaan kasvattaa lipputuloja. Yleisökunnan kasvattaminen onkin keskeinen tavoite yleisötyön kirjallisuudessa, kuten muun muassa luvussa 2 osoitetaan.

Toiminnan tapojen, arvojen tai tavoitteiden uudelleenarviointi ja kehittäminen voivat luoda myös uusia mahdollisuuksia toimia saavutettavasti ilman lisäresurssien tarvetta: mitä jos kolmen erillisen ja eri päivinä järjestettävän ”tavallisen konsertin” sijasta tuotetaankin konsertti-ilta, mikä käsittää yhtyeen esiintymisen iltapäivällä palvelutalossa tai koulussa, maksuttomat avoimet harjoitukset tai soundcheckin konserttitilassa, konsertin teemaa avaavan keskustelutilaisuuden ennen konserttia, varsinaisen konsertin, johon kutsutaan erityisryhmiä, sekä lopuksi jamit, jossa sekä nuoret musiikin opiskelijat että iäkkäämmät harrastajat pääsevät osallistumaan musisointiin? Lisäksi on hyvä muistaa, että tiettyjä – pieniä mutta tärkeitä – saavutettavuuden toimenpiteitä voi tehdä ilman lisäresursseja tai hyvin marginaalisin lisäresurssein, kuten konserttipaikan esteettömyystietojen lisääminen nettisivuille.

Jazzfestivaalien elinehto on talkoolaisten työpanos – niin kuin lähes kaikilla muillakin festivaaleilla. Tätä upeaa resurssia voisi varmasti hyödyntää myös saavutettavuuden edistämiseksi: esimerkiksi erilaisiin asiakaspalvelutehtäviin voidaan pyrkiä rekrytoimaan eri kieliä osaavia henkilöitä, ja jos talkooryhmästä

löytyy esimerkiksi liikuntarajoitteisia tai näkövammaisia, olisivat henkilöt arvokkaita kokemusasiantuntijoita saavutettavuuden kehittämisessä. Tämän lisäksi on hyvä muistaa, että talkootyön voidaan itsessään ajatella olevan yleisötyötä, sillä siinä osallistutaan toimijana kulttuuriin ja varmasti myös opitaan uutta kulttuurista – tai vähintään kulttuurin tuottamisesta. Itselläni talkootyö lukioikäisenä April Jazz -festivaaleilla johti uravalintaani jazzin parissa.

2. Tiedon ja osaamisen kartuttaminen

Vähintään yhtä tärkeää kuin resurssien lisääminen, on kartuttaa jazzalan osaamista saavutettavuuskysymyksissä. Tieto ja osaaminen ovat keskeisiä tekijöitä niin apurahahanketta muodostaessa kuin oman toiminnan kehittämisessä ja uusien luovien ratkaisujen ja yhteistyökumppanuuksien löytämisessä.

Tiedon ja osaamisen kartuttamiseksi Suomen Jazzliiton tulisi itse tai jäsenistönsä kanssa osallistua kulttuurialan saavutettavuuteen liittyviin ammattilaisseminaareihin, keskustelutilaisuuksiin ja koulutuksiin. Jazzliiton tulisi aktiivisesti pitää yllä keskustelua saavutettavuudesta, jotta ilmiö juurtuisi jazzkentälle perustavanlaatuisesti elementiksi. On kuitenkin syytä muistaa, että kaikkea tietoa ja osaamista ei tarvitse hallita itse; muun muassa Kulttuuria kaikille -palvelu on erinomainen taho auttamaan saavutettavuuteen liittyvissä kysymyksissä ja heidän kauttaan voi saada neuvoja ja kontakteja, mikäli haluaa esimerkiksi teettää toiminnastaan saavutettavuuskartoituksen.

Jazzliiton olisi myös tärkeää seurata jazzalan saavutettavuuden kehittymistä liittämällä siihen soveltuva mittaristo osaksi säännöllisiä jazzalan kyselytutkimuksia, jotta Jazzliitto voisi alan yhteisenä äänenä kehittää jazzmusiikin saavutettavuutta tietoon perustuen. Jo olemassa olevissa Jazzliiton teettämässä tutkimuksissa olisi hyvä tunnistaa niiden ”saavutettavuus-ulottuvuudet”; kuten verkkolähetysten laaja *alueellinen saavutettavuus* sekä monella jäsenfestivaalilla merkittävässä roolissa oleva talkootyö ja siihen liittyvä *osallisuus*. Saavutettavuuden ymmärtämisen myötä voidaan siis sanoittaa uudella tavalla, ja eri tarkoituksiin sopivaksi, jo olemassa olevaa tietoa – ja hyödyntää sitä muun muassa lobbauksessa.

3. Verkostoituminen ja työkalut

Verkostot luovat mahdollisuuksia löytää potentiaalisia yhteistyökumppaneita ja jakaa tietoa ja kokemuksia. Verkostot tarjoavat usein myös mahdollisuuksia tutustua muiden toimijoiden parhaisiin käytänteisiin, joita voidaan pitää eräänlaisina ”työkaluina”.

Kuten tutkimuksen tuloksissa huomattiin, jazztoimijat ovat ainakin yleisötyönsä kautta jo melko laajasti verkottuneita yhteiskunnan eri osa-alueisiin kuten sosiaali- ja terveystalouteen sekä kasvatukseen ja koulutuksen sektoreihin. Nämä ovat kuitenkin useimmilla toimijoilla todennäköisesti omia uniikkeja verkostoja sekä yksittäisiä kontakteja, mutta Jazzliitto voi myös arvioida mahdollisuuksia perustaa ja ylläpitää uutta saavutettavuuteen liittyvää ”hallinnoitavaa verkostoa” tai etsiä jazztoimijoille sopivia verkostoja, joihin liittyä itse. Hedelmällisimmät verkostot saattavat löytyä kulttuurialan ulkopuolelta tai sen rajapinnoista.

Jazzliitto on ollut mukana perustamassa hiljattain julkaistua vastuullisuusohjelmaa *Elma*, jonka sisällöt perustuvat YK:n vastuullisuusohjelmaan. *Elma* tarjoaa musiikkialan käyttöön vastuullisuuteen liittyvää tietoa ja työkaluja. Jazzliitto voisikin arvioida, olisiko tulevaisuudessa mahdollista sisällyttää saavutettavuuden osa-alueet osaksi tätä materiaalia? Mikäli *Elma* ei sovellut riittävän laajasti saavutettavuuden edistämisen työkaluksi, voisi Jazzliitto harkita oman saavutettavuuden materiaalipankin, tarkistuslistojen ja parhaiden käytänteiden kokoamista sekä tilastoinnin kehittämistä – esimerkiksi yhteistyössä toisen musiikkialan järjestön, kuten Suomen sinfoniaorkesterit ry:n kanssa. Materiaalipankki voisi sisältää itse tuotettua tai muiden tahojen tuottamaa tietoa, tai linkkejä siihen.

4. Rohkeus luovuuteen

Haluan rohkaista jazzalaa synnyttämään uusia ideoita ja aloitteita saavutettavuuden edistämiseksi, ja uskon niiden soveltuvan erityisesti yleisötyötoimintaan. Kuten tämän tutkimuksen tuloksissa ilmenee, jazzalalla on jo nyt edistyksellisiä ja

perustavanlaatuisia saavutettavuutta edistäviä toimintamuotoja, jolloin saavutettavuuden tieto-taidon karttumisen jälkeen mahdollisuuksia luulisi olevan äärimmäisen paljon. Sekä jazzala ja yleisötyö toimivat suurimmalta osin julkisin avustuksin, joten kenties innovatiivisimmat yleisötyön toimintamuodot olisivatkin itse itsensä rahoittavia tai jopa rahaa tuottavia. Ehkä kaupallisten ja yleishyödyllisten kulttuurialan toimijoiden olisi aika oppia toistensa toimintamalleista?

5. Sitoutuminen

Viimeisenä toimenpide-ehdotuksena esitän *sitoutumista* saavutettavuuden edistämiseen tarvittavana asiana. Kuten tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, saavutettavuuden edistämiseen Suomen jazzalalla liittyy joitakin vaikeasti ratkaistavissa olevia haasteita, joiden selättäminen tarvitsee pitkäjänteistä sitoutumista – ja mahdollisesti myös edellä mainittua luovuutta. Ilman sitoutumista ja saavutettavuuden tai yhdenvertaisuuden asettamista yhdeksi tärkeimmistä tavoitteista tai arvoista, on olemassa riski, että saavutettavuuden edistämiseen liittyvät toimenpiteet ovat ensimmäinen säästökohde organisaation kehnon taloustilanteen koittaessa.

6.3 Tutkimuksen rajoitukset

Tämä tutkimus tarkasteli saavutettavuutta Kulttuuria kaikille -palvelun saavutettavuuden osa-alueiden luokittelun mukaisesti, painottaen yleisötyötä, ja keskittyen siinä etenkin yleisötyön sosiaalisiin ja kasvatuksellisiin ulottuvuuksiin. Tutkimus tarjoaa siten samaan aikaan yleisen – mutta tietyn painotuksen – muodostetun katsauksen elävän jazzmusiikin saavutettavuuden nykytilasta Suomessa, jonka lisäksi siinä pyritään hahmottamaan jazzalan saavutettavuuden tulevaisuutta. Nämä monisyiset tavoitteet synnyttivät haasteita tulosten analyysissä ja aiheen tarkempi rajaus olisi tehnyt analyysistä jäsennellympää.

Saavutettavuuden toteutumisen tarkastelu kohdistui jazzkonserttien järjestäjiin ja heidän toimenpiteisiin saavutettavuuden edistämiseksi – jättäen ulkopuolelle niin muusikot kuin yleisön lukuisine kohderyhmineen. Yleisöt ja muusikot ovat

keskeisiä tekijöitä, missä tahansa musiikkiin liittyvässä asiassa, ja monella tapaa etenkin saavutettavuudesta puhuttaessa. Rajaus on tästä huolimatta perusteltua, sillä tutkimus pyrkii antamaan konkreettisia kehitysehdotuksia jazzalan saavutettavuuden edistämiseksi, ja siinä työssä jazzorganisaatioilla on keskeinen rooli. Tutkimuksessa jää kuitenkin osittain epäselväksi, kuinka tiedostaen ja suunnitelmallisesti jazztoimijat ovat edistäneet saavutettavuutta, ja mitkä ovat olleet tämän toiminnan tavoitteet. Mitkä saavutettavuuden osa-alueet toteutuvat sattumalta ja mitkä tietoisien kehittämisen tuloksena?

Tutkimuksen tarkastelusta rajautui pois taiteen ohjelmasisällöt, jotka ovat esimerkiksi Lindholmin (2015) mukaan jopa tärkein käytössä oleva keino tavoittaa erilaisia yleisöjä (s. 138). Sisältövalinnat kuuluvat myös muiden muassa Kawashiman (2000) ja Maitlandin (2000) mukaan yleisötyön osa-alueisiin. Toisaalta valintani rajata sisällöt tarkastelun ulkopuolelle on siinä mielessä perusteltua, että käytännössä jazzalalla eri ryhmille suunnatuilla ohjelmasisällöillä houkutellaan suurimmassa osin valmiiksi kulttuuriin aktiivisesti osallistuvia ryhmiä, jotka eivät vain osallistu niin paljon jazziin – tästä kielii muun muassa tutkimuksessakin esille nousnut jazzalan laaja yhteistyö museoiden kanssa. Väitän, että tällaisella toiminnalla ei kuitenkaan edistetä yhtä tehokkaasti yhdenvertaisuutta, sillä se ei kohdistu niin usein kulttuurin ei-osallistujiin. Toisaalta sisältövalinnat ovat osittain läsnä myös omassa tutkimuksessani yleisötyön kohderyhmien ja tilojen tarkastelun kautta (voidaan olettaa, että useimmiten lapsille *tuotettu* konsertti on myös lapsille *sisällöllisesti suunniteltu*) sekä kyselyn avoimista vastauksista ”aineistolähtöisesti” nousseiden asioiden myötä.

Tässä tutkimuksessa (ja yleisestikin) hyödynnettyä näkemystä saavutettavuudesta ja siihen liittyvää mittaristoa voidaan muutenkin kritisoida; esimerkiksi liiallisesta instituutiokeskeisyydestä ja perinteisten kulttuurin kuluttamisen tapojen korostamisesta. Taiteen ja kulttuurin kuluttaminen ja tuottaminen ovat nimittäin kohdanneet isoja mullistuksia viime vuosikymmeninä – kuten digitalisaation ja globalisaation sekä sosiaalisen median ja teknologian kehityksen. Jo 1990-luvulla havaittiin todisteita harrastelijataiteen ja pienten levy-yhtiöiden määrän kasvusta, mikä kyseenalaistaa vanhemmat kulttuurin osallistumista kuvaavat tilastot sekä ylipäänsä näkemyksen kulttuurin saavutettavuudesta (Eurooppa-työryhmä, 1998, s.

245). Esimerkiksi vuoden 2013 Eurobarometri-tutkimus todisti kulttuuriin osallistuvien määrän laskua, mutta esitti yhdeksi syyksi internetistä johtuvaa kulttuurin tuottamisen ja kuluttamisen muutosta (TNS Opinion & Social, 2013). Onko kulttuurin saavutettavuutta määritellyt liiaksi korkeakulttuuriset julkiset taideinstituutiot – tai pikemmin näihin keskittynyt saavutettavuuden tutkimus – ja kuinka tämä mahdollisesti vaikuttaa saavutettavuuden arvioimiseen ja edistämiseen?

Uskonkin että osittain värittyneen saavutettavuuden tutkimuksen ohella työkokemukseni valtionosuusrahoitteisen taidelaitoksen yleisötyön parissa on ohjannut näkemystäni saavutettavuudesta, joka heijastuu aina tutkimustulosten tulkintoihin asti. Myös tutkimuksen kohderyhmä kuuluu jo työnsä puolesta aktiivisiin kulttuuriin osallistujiin. Näin ollen kulttuurin osallistujat pohtivat kuinka ei-osallistujat saataisiin osallistumaan – ja tämä asetelma saattaa sisältää hierarkkisia oletuksia kuten ”kuka tahansa voi osallistua (ja tulisi osallistua) kunhan vain me (kulttuurieliitti) löydämme siihen oikean menetelmän”. Olisikin hyvin kiinnostavaa ja todennäköisesti hedelmällistä, jos kulttuurin ei-kävijät tutkisivat saavutettavuutta tai olisivat tiiviimmin osallisena tutkimuksen toteutuksessa. Kulttuurin ei-kävijät ovat toki jo olleet tutkimuksen kohderyhmänä useissa tutkimuksissa.

6.4 Jatkotutkimusaiheet

Saavutettavuus on erittäin laaja ilmiö, kuten tämäkin tutkimus on osoittanut, jonka vuoksi siihen liittyviä potentiaalisia jatkotutkimusaiheita on valtavasti. Keskeistä saavutettavuuden tutkimisessa lienee ilmiön laajuuden vuoksi se, pyritäänkö tekemään mahdollisimman laajaa määrällistä ”kartoitusta”, vai keskitytäänkö mahdollisimman tarkkaan tutkimusaiheen rajaamiseen. Seuraavaksi esitän muutamia kiinnostavia tutkimusaiheita jazzin, tai laajemmin, kulttuurin saavutettavuuteen liittyen.

Saavutettavuuden kokonaisvaltainen ja säännöllinen mittaaminen jazzalalla on tarpeen, jotta saavutettavuuden kehitystä voidaan seurata. Tällaiset kartoitukset ja selvitykset mahdollistavat myös vertailun muuhun kulttuurialaan, kuten tässäkin

tutkimuksessa on tehty. Tilastollinen, yksinkertaistava ja numeroiksi muutettava, tieto on myös hyödyksi jazzalan lobbaus- ja edunvalvontatyössä, kun voidaan konkreettisesti osoittaa toiminnalla saavutettu kehitys ja perustelemaan tavoitteita tutkittuun tietoon perustuen.

Kokonaiskartoitusten ohella saavutettavuudesta kumpuaa monia mielenkiintoisia tarkemmin rajattuja tutkimusaiheita, kuten saavutettavuuden vaikutus kulttuuriorganisaation brändiin. Saavutettavuuteen liittyy lakeja ja säädöksiä, ja saavutettavuutta edistetään erityisesti valtion tai kunnan toimijoiden kautta. Olisi siis kiinnostavaa tietää, miten saavutettavuuden huomioiminen vaikuttaa taidelaitoksen brändiin, kun toiminnalla on niin vahva yhteiskunnallinen ulottuvuus ja ”leima”. Luultavasti osalle saavutettavuuden huomioiminen on yksinomaan positiivinen asia ja saa heidät mahdollisesti osallistumaan ja sitoutumaan tavallista enemmän saavutettavuutta hyvin huomioivaan taidelaitokseen. Toisille saavutettavuuden huomioiminen saattaa korostaa liikaa julkisesti tuettua kulttuuria ja sen asemaa, mikä saattaa johtaa tavallista negatiivisempaan suhtautumiseen.

Kiinnostava jatkotutkimusaihe olisi myös jazzmusiikin ”sisällöllinen saavutettavuus” ja kuinka se vaikuttaa jazzin yleisökuntaan. Pitääkö jazzia ymmärtää nauttiakseen sen kuuntelemisesta ja mitä musiikin ”ymmärtäminen” ylipäänsä tarkoittaa? Oletukseni on, että jazzia on helpompi ”ymmärtää” tai siitä on nopeammin löydettävissä itseään kiinnostavia elementtejä, mikäli omaa syvää kiinnostusta ylipäänsä kuunnella musiikkia tai on itse harjoitellut jonkin instrumentin soittoa. Oma kiinnostukseni jazziin kulki erilaisiin musiikin lajeihin tutustumisen myötä ja etenkin progressiivisen rockin kuunteleminen tuntui näin jälkikäteen merkittävältä askeleelta lähemmäksi jazzia. Toisaalta harrastelijakitaristina ihastuin jazzkitara-soundiin ja erityisesti jazzissa tyypilliseen tapaan sammuttaa ääniä. Totta kai myös svengi vei mennessään sekä äärimmäisen moniulotteinen ilmiö nimeltä improvisaatio. Uskonkin että harrastuneisuuden kautta kumpuava edes jonkin asteinen ymmärrys jazzin esittämiseen vaadittavasta heittäytymisestä, teknisistä taidoista, vuorovaikutuskyvystä sekä harmonisesta luovuudesta on kasvattanut kiinnostusta kyseistä musiikintyyliä kohtaan.

Osallistamista pidetään keskeisenä yleisötyön ominaisuutena ja sen käsittely jäi vähäiseksi tässä tutkimuksessa. Osallistamisella tarkoitetaan muun muassa keinoja, joilla yleisön jäsen päästetään aktiivisemmin osallistumaan taiteeseen passiivisen sivustakatsojan sijasta. Osallistamisen määrä ei ole suora yleisötyön laadun mittari, mutta yleisesti sitä pidetään erittäin oleellisena keinona synnyttää taiteen kokijassa syvempää yhteyttä taiteeseen, sen tekijöihin – tai jopa henkilöön itseensä. Osallistamista, sen menetelmiä tai vaikutuksia olisi mielenkiintoista tutkia minkä tahansa taiteen parissa ja tutkimus voisi olla suureksi avuksi myös yleisötyön kehittämisessä.

Tämä tutkimus keskittyy julkisesti tuetun kulttuurin rooliin, tavoitteisiin ja toimenpiteisiin saavutettavuuden edistämiseen tähtäävässä työssä. Voisi olla erittäin mielenkiintoista ja hedelmällistä tutkia saavutettavuutta tai mitä tahansa sen yksittäistä osa-aluetta esimerkiksi kaupallisen musiikin saralla: Ovathan artistit ja yhtyeet olleet jo pitkään mukana erilaisissa hyväntekeväisyyskonserteissa, jonka lisäksi heidän ja heidän faniensa välille fasilitoidaan kohtaamisia (sosiaalinen saavutettavuus). Heistä tuotetaan monenlaista sisältöä erilaisiin kanaviin ja niissä taustoitetaan henkilöitä tai heidän tuottamaansa musiikkia (ymmärtämisen tukeminen). Kaupallisuuteen liittyvät tulostavoitteet tai -velvoitteet kannustavat myös kiertämään aktiivisesti (alueellinen saavutettavuus ja saatavuus). Kaupallinen ja julkisesti tuettu kulttuuriala voisivat todennäköisesti oppia toisiltansa paljon saavutettavuuteen liittyvissä asioissa.

7 LÄHTEET

Alasuutari, P. (1993). Laadullinen tutkimus. Vastapaino.

Alasuutari, P. (2011). Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino.

Aluehallintovirasto. (2017). *Kulttuuripalveluiden saatavuus ja saavutettavuus. Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset*. Luettu 17.9.2022.

<https://www.patio.fi/web/pepa-2017-valtakunnallinen/johtopaatos-kulttuuripalvelut>

Baker, C. (2014). *Good intentions: A case study of social inclusion and its evaluation in local public art galleries*. Tieteellinen tutkielma. Wellingtonin Victoria-yliopisto.

Black, G. (2008). Developing new audiences for museums. *Neues museum, die österreichische museumzeitschrift* 8(3). 13–19.

Bollo, A. & Da Milano, C. & Gariboldi, A. & Torch, C. & Carnelli, L. & Karlsson, G. & Schiavone, C. & Georgadze, N. (2017). *Study on audience development. How to place audiences at the centre of cultural organisations. Final report*. European Commission. DOI: 10.2766/711682

Eurooppa-työryhmä. (1998). Teoksessa S. Heiskanen (suom.), *Syrjästä esiin. Puheenvuoro kulttuurista ja kehityksestä Euroopassa*. Eurooppa-työryhmä raportti Euroopan neuvostolle. Taiteen keskustoimikunnan tutkimus- ja kehitysyksikkö.

Fetner, T. & Elafros, A. & Bortolin, S. & Drechsler, C. (2012). *Safe spaces: Gay-straight alliances in high schools*. *Canadian Review of Sociology*. 49(2), 188–207.
<https://doi.org/10.1111/j.1755-618X.2011.01290.x>

Gridley, M. & Maxham, R. & Hoff, R. (1989). Three approaches to defining jazz. *The Musical Quarterly*. 73(4), 513–531.

Heikkilä, R. (2015). Suomalainen maku ja kulttuurin kuluttamisen valikoituneisuus. Teoksessa A. Lindholm (toim.), *Ei-kävijästä osalliseksi – Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla*. Humanistinen ammattikorkeakoulu. 33–52.

Helne, T. (2002). *Syrjäytymisen yhteiskunta*. Tutkimuksia 123. Stakes.

Helsingin kaupunginorkesteri. (2022). *Opi kuuntelemaan klassista!* Luettu 11.10.2022. <https://helsinginkaupunginorkesteri.fi/fi/opi-kuuntelemaan-klassista>

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. (1997). *Tutki ja kirjoita*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirvonen, M. & Kinnunen, T. & Tiittula L. (2020). Viestinnän saavutettavuuden lähtökohtia. Teoksessa M. Hirvonen & T. Kinnunen (toim.), *Saavutettava viestintä: yhteiskunnallista yhdenvertaisuutta edistämässä*. Gaudeamus. 13–31.

Houni, P. & Turpeinen, I. & Vuolasto, J. (2021). *Taidetta! Kulttuurihyvinvoinnin käsikirja*. Taiteen edistämiskeskus.

Järvinen, I. & Neuvonen, R. & Rautiainen, P. (2020). Viestinnän ja kulttuurin saavutettavuus. Teoksessa P. Korpisaari (toim.), *Oikeuksia, vapauksia ja rajoituksia: Viestintäoikeuden vuosikirja 2019*. Forum iuris, Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta. 71–103.

Kaartinen, S. & Linnapuomi, A. (2015). *Tapahtumia kaikille! Opas saavutettavan kulttuurifestivaalin järjestämiseen*. Kulttuuria kaikille -palvelun julkaisuja 1/2015. Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry.

Kawashima, N. (2006). Audience development and social exclusion in Britain. Tensions, contradictions and paradoxes in policy and their implications for cultural management. *International Journal of Cultural Policy*, 12(1), 55–72.

Kawashima, N. (2000). *Beyond the division of attenders vs. non-attenders: a study into audience development in policy and practice*. Centre for Cultural Policy Studies. Warwickin yliopisto.

Keaney, E. (2006). *From access to participation. Cultural policy and civil renewal*. The Institute For Public Policy Research.

Kilpelä, N. (2019). *Esteetön rakennus ja ympäristö*. Ympäristöministeriö.

Koivunen, K. & Marsio, L. (2006). *Reilu kulttuuri? Kulttuuripolitiikan eettinen ulottuvuus ja kulttuuriset oikeudet*. Opetusministeriön julkaisuja 2006:50.

Laamanen, J. & Sorjonen, H. (2015). Yleisöyön yhteys taide- ja kulttuurilaitosten kysyntään. Teoksessa H. Sorjonen & O. Sivonen (toim.), *Taide- ja kulttuurilaitosten yleisöyön muodot, laajuus ja tuloksellisuus*. Cuporen verkkojulkaisuja 27. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö. 68–76.

Laki esittävän taiteen edistämisestä 17.12.2020/1082.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 8.2.2019/166.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 1.1.1993/728.

Lindholm, A. (2015) Johdanto. Teoksessa A. Lindholm (toim.), *Ei-kävijästä osalliseksi – Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla*. Humanistinen ammattikorkeakoulu. 14–30.

Linna, L. (ei pvm.). *“Yhdenvertainen yhteisö = onnellisemmat opiskelijat”*. Oikeusministeriö. Luettu 19.9.2022.

<https://yhdenvertaisuus.fi/syrjintayhdyshenkilo>

McCarthy, K. & Jinnett, K. (2001). *A new framework for building participation in the arts*. RAND.

Maitland, H. (2000). *A guide to audience development*. The Arts Council of England.

Mattila, M. (2020). Johtopäätökset. Teoksessa M. Mattila (toim.), *Eriarvoisuuden tila Suomessa 2020*. Kalevi Sorsa -säätiö sr. 241–252.

Mäenpää, P. (2015). Viisi askelta aitoon osallistumiseen kulttuurialalla. Teoksessa A. Lindholm (toim.), *Ei-kävijästä osalliseksi – Osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla*. Humanistinen ammattikorkeakoulu. 88–95.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (ei pvm.). *Opetus- ja kulttuuriministeriön toimialaa koskevat strategiat ja linjaukset*. Luettu 27.9.2022.

<https://okm.fi/strategiat-ja-linjaukset>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2014). *Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Loppuraportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014: 15.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2013). *Museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuusjärjestelmän kehittäminen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013: 11.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2006). *Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006–2010*. Opetusministeriön julkaisuja 2006:6. Yliopistopaino.

Opetusministeriö. (2008). *Valtionosuuden piirissä olevien taide- ja kulttuurilaitosten saavutettavuus*. Syksyllä 2007 toteutetun kyselyn tulokset. Opetusministeriö.

Partanen, E. & Ahomäki, M. & Laukkanen, J. (2018). *Kävijätutkimus 2018 – ei-kävijät*. Suomen sinfoniaorkesterit ry. Innolink.

https://www.sinfoniaorkesterit.fi/assets/statistics/Suomen-Sinfoniaorkesterit-ry-Kavijatutkimus-2018_Ei-kavijat.pdf

Purhonen, S. Gronow, J. & Heikkilä, R. & Kahma, N. & Rahkonen, K. & Toikka, A. (2014). *Suomalainen maku. Kulttuuripääoma, kulutus ja elämäntyylien sosiaalinen eriytyminen*. Gaudeamus.

Pääjoki, J. (2021). *Kristallikruunuja ja samettiverhoja. Koulut ja taidetoimijat yhteistyössä Taidetestaajat-hankkeessa*. Kokos julkaisuja 9. Taideyliopiston Cerada. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-353-025-6>

Rajala, R. (2021). *Turvallisemmassa tilassa. Voiko turvallisempi tila lisätä osallisuutta?* Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Ronkainen, S. & Mertala, S. & Karjalainen, A. (2008). Kvalitatiivisuus, kvantitatiivisuus ja sähköinen kyselytutkimus. Teoksessa S. Ronkainen & A. Karjalainen (toim.), *Sähköä kyselyyn: Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa*. Lapin yliopisto. 17–30.

Salo, O. (2012). *Viestintää kaikille. Saavutettavan viestinnän opas kulttuuritoimijoille*. Kulttuuria kaikille tuki ry.

Salonlahti, O. (2020). *Saavutettavuus, esteettömyys, saatavuus – sanat sekaisin?* https://www.kulttuuriakaikille.fi/blogi_saavutettavuus_esteettomyys_saatavuus_sanat_sakaisin&d=2022

Sisäasiainministeriö. (2010). *Yhdenvertaisuussuunnittelun opas*. Sisäasiainministeriön julkaisu 10/2010. Sisäasiainministeriö.

Sivonen, O. (2015). Yleisötyötä julkisesti tuetuissa taide- ja kulttuurilaitoksissa. Teoksessa H. Sorjonen & O. Sivonen (toim.), *Taide- ja kulttuurilaitosten yleisötyön muodot, laajuus ja tuloksellisuus*. Cuporen verkkojulkaisuja 27. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäatiö. 25–67.

Sorjonen, H. (2015a). Johdanto. Teoksessa H. Sorjonen & O. Sivonen (toim.), *Taide- ja kulttuurilaitosten yleisötyön muodot, laajuus ja tuloksellisuus*. Cuporen verkkojulkaisuja 27. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäatiö. 11–14.

Sorjonen, H. (2015b). Yleisötyön käsite, muodot ja tuloksellisuus. Teoksessa H. Sorjonen & O. Sivonen (toim.), *Taide- ja kulttuurilaitosten yleisötyön muodot, laajuus ja tuloksellisuus*. Cuporen verkkojulkaisuja 27. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö. 15–24.

Sorjonen, H. (2015c). Yleisötyötä tarjonneiden, valtionosuutta saavien teattereiden, orkestereiden ja museoiden määrä vuosina 2006–2010 ja 2014. Teoksessa H. Sorjonen & O. Sivonen (toim.), *Taide- ja kulttuurilaitosten yleisötyön muodot, laajuus ja tuloksellisuus*. Cuporen verkkojulkaisuja 27. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö. 77–93.

Sorjonen, H. & Sivonen, O. (2015). Yhteenveto ja loppupäätelmät. Teoksessa H. Sorjonen & O. Sivonen (toim.), *Taide- ja kulttuurilaitosten yleisötyön muodot, laajuus ja tuloksellisuus*. Cuporen verkkojulkaisuja 27. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäitiö. 94–99.

Šubic, N. & Ferri, D. (2022). National disability strategies as rights-based cultural policy tools. *International Journal of Cultural Policy*. DOI: 10.1080/10286632.2022.2053960

Suomen Hallitusmuoto 17.7.1919/94.

Suomen Jazzliitto ry. (2022a). *Yhdenvertaisuussuunnitelma*. Luettu 11.10.2022. <https://jazzliitto.fi/wp-content/uploads/2022/08/Yhdenvertaisuussuunnitelma.pdf>

Suomen Jazzliitto ry (2021b). *Strategia 2021–2026*. Luettu 28.9.2022. <https://jazzliitto.fi/wp-content/uploads/2022/08/Suomen-Jazzliitto-strategia-2021-2016-kopio.pdf>

Suomen Jazzliitto ry. (2021b). *Toimintakertomus*. Luettu 27.9.2022. <https://jazzliitto.fi/wp-content/uploads/2022/08/Jazzliiton-toimintakertomus-20217.pdf>

Suomen kansallisooppera ja -baletti. (2022). *Yleisimmät kysymykset*. Luettu 11.10.2022. <https://oopperabaletti.fi/yleisimmat-kysymykset/>

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry. (ei pvm.). *Turvallisemman tilan periaatteet ja vihapuheesta vapaan keskustelun säännöt*. Luettu 19.9.2022. <https://nuorisoala.fi/palvelut/tyokaluja-nuorisoalalle/turvallisemman-tilan-periaatteet-ja-vihapuheesta-vapaan-keskustelun-saannot/>

Suomen perustuslaki 1.8.1999/731.

Suomen standardisoimisliitto SFS ry. (2010). *Esteettömyys. Osa 1: Johdanto ja periaatteet tuotteiden, palveluiden ja ympäristöjen suunnitteluun*. SFS-käsikirja 48-1. Suomen standardisoimisliitto SFS ry

Taiteen edistämiskeskus. (ei pvm.). *Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) strategia vuosille 2015–2020*. Luettu 27.9.2022. <https://www.taike.fi/fi/strategia>

Teatteri- ja orkesterilaki 3.8.1992/730.

TNS Opinion & Social. (2013). *Cultural access and participation*. Special Eurobarometer 399 / Wave EB79.2. European Commission.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

UMO Helsinki Jazz Orchestra / UMO-säätiö sr. (ei pvm.). *Yleisötyö*. Luettu 8.9.2022. <https://umohelsinki.fi/fi/yleisotyo/>

Valli, R. (2015). Numeroiden kautta kuvataan todellisuutta. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. PS-kustannus. 226–238.

Valtion taidemuseo. (2011). *Kulttuurifestivaalien- ja tapahtumien saavutettavuus. Keväällä 2011 toteutetun kyselyn tulokset*. Valtion taidemuseo.

Vehkalahti, K. (2014). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Oy Finn Lectura Ab.

Vilkkä, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus.

Virolainen, J. (2015). *Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset. Katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen*. Cuporen verkkojulkaisuja 26. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätiö.

Vuorsola, S. (2014). Yhteenveto. Teoksessa K. Karinharju & S. Vuorsola (toim.), *Esteettömyys edellä: näin toteutettiin tapahtuma kaikille*. Satakunnan ammattikorkeakoulu.

Wallin-Ruschman, J. & Patka, M. (2016). Learning from critical collective spaces: reflections on the community-diversity dialectic in safe spaces. Teoksessa J. Cohrs & J. Vollhardt (toim.), *Journal of Social and Political Psychology*. 4(1). 318–331.
<https://doi.org/10.5964/jspp.v4i1.530>

Wiggins, J. (2003). *Motivation, ability, and opportunity to participate: A reconceptualization of the Rand model of audience development*. Tieteellinen tutkielma. Yhdysvallat: Wisconsinin yliopisto.

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. (2022a). (ei pvm.). *Moninaisuus*. Luettu 12.9.2022. <https://www.kulttuuriakaikille.fi/moninaisuus>

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. (2022b). (ei pvm.). *Tietoa meistä*. Luettu 12.9.2022. https://www.kulttuuriakaikille.fi/tietoa_meista

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. (2022c). (ei pvm.). *Mitä on saavutettavuus?* Luettu 12.9.2022.
https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. (2022d). (ei pvm.). *Rakennetun ympäristön esteettömyys*. Luettu 12.9.2022.
https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_rakennetun_ympariston_esteettomyys

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. (2022e). (ei pvm.). *Alueellinen saatavuus*. Luettu 12.9.2022.
https://www.kulttuuriakaikille.fi/mita_on_saavutettavuus/alueellinen_saatavuus

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. (2022f). (ei pvm.). *Hinnoittelu*. Luettu 12.9.2022.
https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_hinnoittelun_saavutettavuus

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. (2022g). (ei pvm.). *Saavutettavuus eri aistien avulla*. Luettu 12.9.2022.
https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_saavutettavuus_eri_aistien_avulla

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. (2022h). (ei pvm.). *Strategiat ja suunnitelmat*. Luettu 12.9.2022.
https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_strategiat_ja_suunnitelmat

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. (2022i). (ei pvm.). *Sosiaalinen saavutettavuus*. Luettu 12.9.2022.
https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_sosiaalinen_saavutettavuus

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry. (2022j). (ei pvm.). *Ymmärtämisen tukeminen*. Luettu 12.9.2022.
https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_mita_on_saavutettavuus_ymmartamisen_tukeminen

Yhdenvertaisuuslaki 1.1.2015/1325.

Yhdistyneet kansakunnat. (1948). *Ihmisoikeuksien julistus*.

<https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>

8 LIITTEET

Kysely elävän jazzmusiikin saavutettavuudesta Suomessa

Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Hyvä jazztahtumien järjestäjä

Tällä kyselyllä kootaan tietoa ja pyritään luomaan kokonaiskuvaa suomalaisen elävän jazzmusiikin saavutettavuudesta. Vastaamalla voit antaa oman arvokkaan panoksesi nykyhetken tilannekuvan muodostamiseen sekä jazztahtumien kehittämistyöhön.

Saavutettavilla kulttuuripalveluilla edistetään ihmisten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin. Saavutettava kulttuuri on mahdollisimman monen erilaisen ihmisen ulottuvilla riippumatta esimerkiksi hänen yhteiskunnallisesta asemastaan, syntyperästään, sukupuolestaan, fyysisistä ominaisuuksistaan jne. Saavutettavuuden toteutuminen on myös edellytys yhdenvertaisille mahdollisuuksille työskennellä esimerkiksi taiteilijana tai tuottajana kulttuurialalla.

Kysely on osa Suomen Jazzliiton tilaamaa Jazzmusiikin saavutettavuuden nykytila -selvitystä, jossa pyritään muodostamaan kokonaiskuva jazztahtumien saavutettavuudesta Suomessa sekä laaditaan toimenpide-ehdotuksia alan saavutettavuuden edistämiseen. Jazzmusiikin saavutettavuuden lisääminen kuuluu Jazzliiton strategiaan tavoitteisiin. Aiempia kartoituksia jazzmusiikin saavutettavuudesta ei ole tehty, jonka vuoksi toivomme erityisen suuresti vastaustanne tähän kyselyyn. Kysely on kohdennettu jazztahtumia järjestäville organisaatioille.

Saavutettavuusselvityksen on tilannut Suomen Jazzliitto ry ja sen toteuttaa Valtteri Pokela.

Koostettuja tietoja ja anonymisoituja vastauksia, joista ei voi erottaa yksittäistä vastaajaa, tullaan käyttämään myös Pokelan Taideyliopiston Sibelius-Akatemian Taidejohtaminen ja yrittäjyys -koulutusohjelmaan tehtävässä pro gradu -tutkielmassa. Tutkimustuloksia voidaan lisäksi hyödyntää

opetuksessa, muissa opinnäytetöissä, tiedejulkaisuissa, mediassa yleisesti sekä ammatillisissa ja tieteellisissä konferensseissa ja tapahtumissa.

Kyselyn vastaamiseen kuluu aikaa noin 10 minuuttia.
Kiitos jo etukäteen vastauksistasi!
Selvitys julkaistaan syksyllä 2022.

Lisätietoa kyselystä sekä apua vastaamiseen antaa:
Valtteri Pokela
044 512 5578
wadepokela@gmail.com

Vastaajan tiedot

Edustamasi organisaatio:

Organisaation paikkakunta: *

1. RAKENNETUN YMPÄRISTÖN ESTEETTÖMYYS

Valitse kaikki, mitkä pätevät suurimpaan osaan toiminnastanne *

* Induktiosilmukka on kuulolaitetta käyttäviä henkilöitä tukeva apuväline, jolla esim. musiikki välitetään langattomasti kuulolaitteeseen.

- Konserttitilamme ovat esteettömiä (esim. pyörätuolilla on helppo liikkua).
- Tiloistamme löytyy esteetön wc.
- Konserttitilassamme on pyörätuolipaikkoja.
- Konserttitilassamme on mahdollista käyttää induktiosilmukkaa*.
- Ei mikään ylläolevista.
- Kaipaan lisää tietoa tai osaamista rakennetun ympäristön esteettömyyden huomioimisessa.

2. HINNOITTELU

Valitse kaikki, mitkä pätevät suurimpaan osaan toiminnastanne *

* <https://kaikukortti.fi> (linkki aukeaa omaan selainikkunaan)

- Pääsylipuistamme löytyy joitakin eri hintakategorioita (esim. lapset, opiskelijat, eläkeläiset jne.).

- Konsertteihimme voi hankkia perhelippuja.
- Konsertteihimme on mahdollista hankkia ryhmälippuja.
- Vammaisen henkilön avustajalla tai tulkilla on ilmainen sisäänpääsy konsertteihimme.
- Jaamme jollekin vähemmistöryhmälle (esim. mielenterveyskuntoutujat, maahanmuuttajat) vapaalippuja.
- Järjestämme pääsymaksuttomia konsertteja.
- Meillä on käytössä Kaikukortti*.
- Ei mikään ylläolevista.
- Kaipaan lisää tietoa tai osaamista saavutettavuuden huomioimisessa hinnoittelussa.

Kuvaile halutessasi tarkemmin hinnoitteluanne

3. STRATEGIA

Valitse seuraavista kaikki toimintaanne kuvaavat vaihtoehdot *

* Yhdenvertaisuuslaki 7 §: Työnantajalla, jonka palveluksessa on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä, on oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

- Olemme organisaationa sitoutuneet saavutettavuuden edistämiseen.
- Sitoutumisemme saavutettavuuden edistämiseen näkyy toiminta- ja/tai taloussuunnitelmissamme.
- Keräämme ainakin jostain toiminnastamme/tilaisuuksistamme palautetta muulta kuin vakiintuneelta kohderyhmältämme, esim. lapsilta tai ikääntyneiltä.
- Keräämme tietoa ja tilastoja siitä, mitkä ryhmät ovat mahdollisesti aliedustettuina kävijöissämme.
- Organisaatiollamme on yhdenvertaisuussuunnitelma*.
- Ei mikään ylläolevista.
- Kaipaan lisää tietoa tai osaamista saavutettavuuden huomioimisessa strategiatasolla.

4. VIESTINTÄ

Valitse kaikki, mitkä pätevät suurimpaan osaan toiminnastanne. *

* <https://www.w3.org/Translations/WCAG21-fi/> (linkki aukeaa omaan selainikkunaan)

** Selkokieli on suomen kielen muoto, joka on mukautettu sisällöltään, sanastoltaan ja rakenteeltaan yleiskieltä luettavammaksi ja ymmärrettävämmäksi. Se on suunnattu ihmisille, joilla on vaikeuksia lukea tai ymmärtää yleiskieltä. Lähde: Selkokeskus

- Verkkosivumme on toteutettu noudattaen verkkosisällön saavutettavuusohjeita (WCAG 2.1)*.
- Kiinnitämme huomiota viestintämme ulkoasun saavutettavuuteen, kuten tekstin ja sen taustan väliseen kontrastiin, sekä riittävän suureen kirjainkokoan.
- Viestimme (esim. verkkosivuilla) yleisölle useammalla kuin yhdellä kielellä.
- Käyttämämme kieli on helposti ymmärrettävää, vaikka aihe olisi lukijalle entuudestaan vieras.
- Viestimme yleisölle ainakin joltain osin tilojemme ja palvelujemme saavutettavuudesta (esim. pyörätuolipaikat, induktiosilmukka, avustajan ja tulkin maksuton sisäänpääsy jne.).
- Käytämme ainakin joissain yhteyksissä selkokieltä**.
- Ei mikään ylläolevista.
- Kaipaamme lisää tietoa tai osaamista viestinnän saavutettavuuden kehittämisessä.

Mitkä kaikki kielet ovat käytössä verkkosivuillanne? *

Kuvaile halutessasi tarkemmin viestintänne saavutettavuutta

5. SOSIAALINEN SAAVUTETTAVUUS (YLEISÖTYÖ)

Yleisötyöllä tarkoitetaan toimintaa, jolla tavoitetaan muita kuin vakiintunutta kuulijakuntaa kuten lapsia,

nuoria, ikääntyneitä, pitkäaikaissairaita, vähävaraisia, työttömiä, kehitysvammaisia henkilöitä, maahanmuuttajia, mielenterveyskuntoutujia, päihderiippuvaisia jne. Yleisötyötä voidaan tehdä myös vakiintuneelle yleisölle, jolloin heille voidaan tarjota mm. tapaamisia, työpajoja ja luentoja yms.

Järjestämme yleisötyökonsertteja seuraaville kohderyhmille:

**Järjestämme konsertteja muualla kuin tavallisessa konserttipaikassamme –
luettele missä kaikkialla (koulut, sairaalat, vanhainkodit, museot, kirjastot):**

Kuinka monta yleisötyökonserttia järjestätte vuodessa? *

**Jos teette yleisötyöhön liittyvää yhteistyötä jonkin tahon/tahojen kanssa
(esim. sote-sektori), kerro minkä tahon kanssa, ja kuvaile toiminnan
luonnetta ja määrää.**

Kuvaile halutessasi tarkemmin yleisötyökonserttejanne

Valitse seuraavista kaikki toimintanne kuvaavat vaihtoehdot *

* Allianssin turvallisemman tilan periaatteet: <https://nuorisoala.fi/palvelut/tyokaluja-nuorisoalalle/turvallisemman-tilan-periaatteet-ja-vihapuheesta-vapaan-keskustelun-saannot/> (linkki aukeaa omaan selainikkunaan)

- Viestimme yleisötyöstämme päättäjille/rahoittajille esim. vuosikertomuksessa tai muutoin.
- Teemme yhteistyötä erilaisten vähemmistöryhmien edustajien kanssa.
- Tunnetta turvallisemman tilan periaatteet*, noudatamme niitä ainakin osittain ja ohjeistamme yleisömme noudattamaan niitä.
- Tilaisuuksissamme on nimetty henkilö, jolle voi ilmoittaa häirinnästä, syrjinnästä tai muusta huonosta käytöksestä.
- Ei mikään ylläolevista.
- Kaipaan lisää tietoa tai osaamista yleisötyön kehittämisessä.

6. YMMÄRTÄMISEN TUKEMINEN

Valitse seuraavista kaikki toimintanne kuvaavat vaihtoehdot *

- Teemme muunlaisia yleisötyötilaisuuksia kuin konsertteja (esim. järjestämme luentoja, työpajoja tai tapaamisia tms.)
- Tarjoamme jotain tietoa tai sisältöä, jonka avulla jazziin perehtymätön tai muuten vaan enemmän tietoa janoava oppii ymmärtämään sisältöä entistä paremmin (esim. oppimateriaalit, esittelyvideot, tehtävät, tekstit).
- Ei mikään ylläolevista.
- Kaipaan lisää tietoa tai osaamista ymmärtämisen tukemisen huomioimisessa.

Kuinka monta muuta yleisötyötilaisuutta kuin konserttia järjestätte vuodessa? *

Kuvaile halutessasi tarkemmin muuta yleisötyötoimintanne

7. ALUEELLINEN SAAVUTETTAVUUS JA SAATAVUUS

Valitse kaikki, mitkä pätevät suurimpaan osaan toiminnastanne *

- Konserttipaikallemme pääsee paikallisella julkisella kulkuneuvolla.
- Järjestämme konsertteja useammassa kuin yhdessä kuntamme tai kaupunkimme osassa.
- Järjestämme konsertteja kotikuntamme tai -kaupunkimme ulkopuolella.
- Ei mikään ylläolevista.
- Kaipaan lisää tietoa tai osaamista alueellisen saavutettavuuden ja saatavuuden huomioimisessa.

Kuvaile halutessasi tarkemmin alueellista saavutettavuutta ja saatavuutta kohdallanne

8. RAHOITUS

Rahoitamme yleisötyötoimintamme: *

- Vain perusrahoituksesta
- Vain erillisin apurahoin
- Sekä perusrahoituksella että erillisin apurahoin
- En osaa sanoa

Pääasiallinen rahoittajamme (esim. kunta) haluaisi, että toimintamme olisi saavutettavampaa *

- Kyllä

- Ei
 En osaa sanoa

Uskon, että saavutettavuuden edistäminen lisää toimintamme vuotuista yleisömäärää *

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Uskon, että saavutettavuuden huomioiminen vaikuttaa talouteemme/rahoitukseemme: *

- Positiivisesti
 Negatiivisesti
 Sekä että
 En osaa sanoa

9. MUUTA

Oletteko mielestäsi onnistuneet jossakin saavutettavuuden osa-alueessa erityisen hyvin?

Kuvaile tarkemmin ja perustele.

Oletteko kiinnostuneita edistämään toimintanne saavutettavuutta?

Perustele vastauksesi.

Mitkä koet organisaatiosi kannalta suurimmiksi haasteiksi saavutettavuuden edistämässä ja miksi?

Mitä koet erityisesti tarvitsevasi lisää saavutettavuuden edistämiseen?

(Esim. tietoa, taitoa, työkaluja, kontakteja, rahoitusta jne.)

Vapaa sana

Voit antaa palautetta tai täydentää aikaisempia vastauksiasi. Voit myös jättää yhteystietosi ja ilmaista kiinnostuksesi haastatteluun saavutettavuus-aiheeseen liittyen, niin Valteri Pokela on sinuun mahdollisesti yhteydessä.
